

Sak 2: Arbeidsprogram

Landsstyrets forslag til arbeidsprogram 2021-2025

SVs 24. ordinære landsmøte

23.-25. april 2021

Dato: 26.01.21

#svlm21 | sv.no/landsmote

Et samfunn for de mange – ikke for de få	2
Folkets grønne skifte.....	4
Felles innsats	4
Kutte – for et nullutslippssamfunn	7
Bygge - en ny industrisatsing.....	10
Dele - for en rettferdig omstilling	16
En helhetlig energipolitikk	18
Arbeidsliv, velferd og fordeling	23
Arbeidsliv	23
Velferd og fordeling	29
Oppvekst og kunnskap.....	36
Helse og omsorg	46
Demokrati og deltakelse	54
Folkestyre	54
Distriktpolitikk og levende lokalsamfunn	58
Feminisme – frihet og likestilling	60
Et mangfoldig samfunn	65
Kultur og frivillighet.....	68
Justispolitikk og samfunnssikkerhet.....	74
Natur, næring og transport.....	80
Natur og arts mangfold.....	80
Landbruk og bioindustri	83
Fiskeri og havbruk	88
Friluftsliv og reiseliv	90
Bærekraftig økonomi og næring	91
Transport	94
Internasjonal politikk	99
Internasjonal økonomi, handel og utvikling	99
Fred, forsvar og nedrustning.....	104
Demokrati, menneskeretter og internasjonalt samarbeid.....	110

1 Et samfunn for de mange – ikke for 2 de få

3 Sjelden har så mye stått på spill. Vår tid krever kraftfull handling. Det er nå vi må løse de
4 store miljøproblemene og den store ulikhetskrisen. Det er nå vi skal avgjøre hvordan vår
5 felles framtid skal se ut. Sammen skal vi løse klimakrisa, ta vare på naturen, jevne ut
6 forskjellene i makt og rikdom og skape en fredeligere verden.

7 Internasjonale kriser påvirker også Norge. I årene som kommer må vi både håndtere disse
8 og starte omstillinga av samfunnet fra oljeavhengighet til et mangfold av næringer. I kampen
9 mot ei hardhendt sentralisering som flytter makt og muligheter ut av våre lokalsamfunn, er
10 svaret mer nærhet og mer demokrati. Vi må bli mer uavhengig av stormaktene og USA.

11 Når forskjellene øker, får de aller rikeste mer makt. Pengeseddelen utfordrer
12 stemmeseddelen. Ei slik utvikling skaper både sinne og avmakt. Når folk opplever at
13 hverdagen blir vanskeligere, framtida usikker og at samfunnet ikke lenger har plass til dem,
14 gir det rom til politiske krefter som har som eneste svar å splitte folk etter kulturelle og
15 religiøse skillelinjer, og å peke ut syndebukker blant de menneskene som har minst makt og
16 rikdom.

17 Det finnes alternativ. I en rekke land er den demokratiske sosialismen en politisk maktfaktor,
18 med potensiale til å mobilisere millioner av mennesker for fred, sosial rettferdighet,
19 kvinnefrigjøring og vern av vårt felles livsgrunnlag. Vi ser en fremvekst av sterke feministiske
20 stemmer, antirasistisk oppvåkning og en mer slagkraftig miljøbevegelse over hele verden.

21 Det er dette SV representerer i Norge. Vi står for en politikk for de mange, ikke for de få. Vi
22 er det rødgrønne folkepartiet som kjemper for miljø og rettferdig fordeling. Krisene kan ikke
23 løses hver for seg. De henger sammen og må løses sammen. Vi tror heller ikke at disse kan
24 løses uten et sterkt folkelig engasjement langt utover det som skjer på Stortinget.

25 SV møter krisene med en offensiv plan for en rettferdig løsning på klimakrisa, med bedre
26 fordeling og arbeid til alle. Et organisert arbeidsliv med faste ansettelses, hele stillinger,
27 medbestemmelse og mer makt til tillitsvalgte gir bedre faglighet og forutsigbarhet. Vi trygges
28 gjennom sterke fellesskap og velferd. Derfor må vi bygge ut velferden og reversere
29 høyresidas sosiale kutt og privatisering av offentlige tjenester. Velferd skal tjene
30 mennesker, ikke markeder. Derfor må vi ha en profittfri velferd som møter menneskers
31 behov, med offentlige tjenester der ansatte har tid og tillit til å gjøre jobben. For å få til dette
32 er det nødvendig med en omfordelende økonomisk politikk, der vi yter etter evne og får etter
33 behov.

34 Valgene vi tar nå vil prege både Norge og verden i resten av menneskenes levetid. Vi
35 trenger mer demokrati, ikke mindre. Vi trenger mer politisk styring og mindre frislipp til
36 markedet. Vi trenger en ny politisk kurs om vi skal skape et samfunn til det beste for de
37 fleste. Det er på tide at interessene og behovene til vanlige mennesker og naturens

38 tålegrense kommer først. Det er på tide med mer sosialistisk politikk. For de mange – ikke for
39 de få.

40

41 **Folkets grønne skifte** 42 **- en Grønn ny deal for Norge**

43 I Norge har vi løst store samfunnsutfordringer i fellesskap. Fra kriseforliket i mellomkrigstida,
44 til omfordelingen av inntektene og verdiskapningen fra oljeformuen. Vi står nå overfor enda
45 større utfordringer. Forskjellene øker, og verden opplever en akutt klima- og naturkrise.
46 Disse krisene gjør at vi ikke kan fortsette som før, da de vil gjøre uopprettelig skade og føre
47 til at de som har minst taper mest. Å løse klimakrisa og stanse nedbygging av natur og dyrka
48 mark er avgjørende for jordas livsgrunnlag. Rapportene fra Klimapanelet og Naturpanelet må
49 ligge til grunn for løsningene.

50 Dette er vår langsiktige samfunnsplan for hvordan vi i fellesskap håndterer krisene. Dette kan
51 ikke skje over hodene til folk. Det må skje nedenfra.

52 SVs plan for rettferdig omstilling av Norge er en del av en global bevegelse på venstresiden
53 som jobber for Green New Deal. Den er basert på tre byggesteiner: Vi skal kutte
54 klimagassutslipp, bygge opp nye næringer og sikre arbeidsplasser, og dele for å få ned
55 økonomiske forskjeller. Her er en Grønn ny deal for Norge.

56 **Felles innsats**

57 Vi skal bygge nye næringer og sikre sysselsettinga, kutte klimagassutslipp, redusere sosiale
58 forskjeller og styrke velferden, og samtidig sikre naturmangfoldet. Dette forutsetter at alle
59 deler av samfunnet involveres. Vi skal vri offentlige budsjetter, skatter og avgifter,
60 pengepolitikken og finansmarkedene, næringsliv og arbeidskraft til en felles innsats. Vi
61 trenger en aktiv næringspolitikk med statlige investeringer og krav for å sikre industribygging
62 og offensive klimakutt.

63 Store forskjeller, usikkerhet og utrygghet for egen fremtid er et hinder for å klare en slik
64 omstilling. Det er derfor en forutsetning at forskjellene må ned og velferden bygges opp.
65 Velferdsordninger må styrkes for å sikre trygghet for den enkelte ved omstillinger. Den store
66 omstillingen Norge skal gjennom krever at vi inkluderer alle hoder og hender som er i stand
67 til å arbeide. Olje- og gassindustrien kan ikke fortsette å være vår bærende næring. Det er
68 derfor nødvendig med en ny stor industrisatsing på nye arbeidsplasser som bygger på den
69 kunnskapen og kompetansen vi har. Vi må sikre arbeidsplasser som er viktige i dag og for
70 framtida.

71 **En grønn økonomisk omstilling**

72 Det finnes nok av penger, både i Norge og i verden, til å sørge for grønn omstilling, men
73 pengene finner ikke veien dit de skal. Hele økonomien skal rigges for fremtiden, og klima og
74 natur må inngå i alle regnestykker. Staten skal gå foran og investere storstilt.
75 Omstillingsarbeidet kan ikke overlates til markedet.

76 For å omstille økonomien trengs det store investeringer i nye næringer, fornybar energi og
77 infrastruktur. I dag investeres pengene i for stor grad i aktiviteter og infrastruktur som øker
78 utslippene og hindrer omstilling, samt bidrar til spekulasjon i eiendom og aksjemarkedet.

79 Finansnæringa kan bidra til omstilling i andre næringer hvis kreditten styres mot grønne
80 investeringer. Det krever sterkere statlig regulering og utelukkelse av investeringer som øker
81 utslippene.

82 SV vil:

- 83 • At den økonomiske politikken og statsbudsjettene skal styres etter målene i
84 Parisavtalen og stimulere til kutt i utslipp.
- 85 • Ha en målrettet økning av CO₂-avgiften i samspill med andre virkemidler, slik at
86 utslippene kuttes så raskt som nødvendig for å begrense oppvarming til 1,5 grader.
- 87 • Etablere et klimabudsjett som styringsverktøy for kommende statsbudsjett og
88 rapportere om klimarisiko i norsk økonomi i hvert statsbudsjett. Kreve at fremtidige
89 statsbudsjett skal være i tråd med vedtatte klimamål og styre mot at klimamålene
90 nås.
- 91 • Føre en aktiv næringspolitikk som sikrer omstilling gjennom strategisk investering,
92 eierskap, lån og tilskuddsordninger.
- 93 • At næringslivet skal rapportere på klima- og naturrisiko. Det må utvikles en metodikk
94 for rapportering og vurdering av naturrisiko, etter modell av klimarisiko.
- 95 • Opprette en statlig, grønn investeringsbank som skal være en motor i den grønne
96 omstillingen ved å sikre langsiktig kapital.
- 97 • Endre sentralbankloven slik at klimaomstilling blir en del av formålet til Norges Bank.
- 98 • Gjennomgå skattesystemet for næringsvirksomhet for å fremme grønne
99 investeringer.
- 100 • Regulere banksektoren slik at mer av kreditten styres til grønne prosjekter.
- 101 • Gi Finanstilsynet oppdrag om å kjøre stresstester av klimarisiko i norske
102 finansinstitusjoner, samt gjøre vurdering av klimarisiko til en del av Finanstilsynets
103 mandat.
- 104 • Bruke kommunalbanken til å gjøre kommunene grønnere, gjennom flere grønne lån
105 og obligasjoner.
- 106 • Forhindre grønnvasking ved å utvikle klare standarder for produkter som grønne
107 boliglån og forby markedsføring av «grønne» finansprodukter som ikke reelt sett er
108 miljøvennlige.
- 109 • Bistå kommunene slik at kommunale pensjonspenger og andre kommunale
110 fondsmidler trekkes ut av fossil energi.
- 111 • Stille klare krav til hva som klassifiserer til å være grønne obligasjoner for å unngå
112 grønnvasking, og styrke markedet for grønne obligasjoner i Norge, gjennom offentlige
113 finansinstitusjoner.
- 114

115 **Statens eierskap og virkemidler**

116 Staten skal ta den ledende rollen i å gjennomføre en grønn og rettferdig omstilling. Lover,
117 planer, eierskap og handelsregler er sentrale virkemidler som må tas i bruk. EU/EØS-
118 regelverk skal ikke begrense den statlige verktøykassen i utformingen av tiltak for klimakutt.

119 Det offentlige har stor påvirkning gjennom sin rolle som innkjøper og gjennom virkemidler
120 som skal stimulere og støtte norsk næringsutvikling. SVs mål for perioden er å legge om
121 innkjøpspolitikken og statens virkemidler slik at offentlige midler alltid skal etterspørre
122 nullutslippsløsninger, og kun unntaksvis akseptere lavutslippsløsninger som alternativ. Det
123 skal stilles krav om tariffestede lønns- og arbeidsvilkår. Dette vil gjøre både stat og
124 næringsliv mer framtidsette. På denne måten vil norsk næringsliv få muligheten til å bygge
125 konkurransefortrinn i en verden som må omstilles.

126 Det må være sammenheng mellom Norges klimamål og hvilke tiltak vi finansierer over de
127 offentlige budsjettene. Alt for lenge har vi finansiert tiltak som er med på å undergrave
128 klimamålene.

129 Staten skal drive aktivt eierskap for å sikre bærekraftige investeringer. Norge eier mange
130 store selskaper helt eller delvis. Mange av disse opererer innenfor sektorer som må endres
131 eller er avgjørende for å få til en grønn og rettferdig omstilling. Historisk har statlig eierskap
132 vært en viktig pådriver for industrialisering, sysselsetting og velferd i Norge. Skal vi i
133 fellesskap klare å få til omstilling både kan og må statlige selskaper gå i front. SV vil øke
134 statlig eierskap i nøkkelsektorer i årene som kommer.

135 SV vil:

- 136 • Sikre tilgang til fornybar energi for grønn omstilling og utfasing av fossil energi.
- 137 • Lage og gjennomføre en nasjonal forpliktende klima- og energiplan for kutt i alle
138 sektorer, også de kvotepliktige, med utslippsmål og karbonbudsjett for hver enkelt
139 utslippssektor i Norge.
- 140 • Bruke forurensningsloven til å stille krav om utfasing av fossil energibruk og fossile
141 utslippskilder, slik som forbudet mot bruk av oljefyr.
- 142 • Innføre et forbruksbasert klimaregnskap, som viser de totale utslippene vårt forbruk
143 forårsaker.
- 144 • Utrede og innføre karbontoll for import av varer slik at det er mulig å få ned importerte
145 utslipp.
- 146 • Vektlegge miljø minst 50 prosent i alle anbudsprosesser og innfase nullutslippskrav i
147 offentlige anbud. Kommuner og fylkeskommuner må kompenseres for
148 ekstrakostnader knyttet til omstilling og ny teknologi.
- 149 • Etablere statistikkbank over offentlige anskaffelser, hvor miljø og arbeidsforhold
150 rapporteres særskilt. Statistikken skal brukes aktivt for å kontrollere at krav
151 overholdes.
- 152 • Stille krav om lave klimagassutslipp i materialer ved offentlige anskaffelser for å bidra
153 til lønnsomhet og utløse klimaløsninger som karbonfangst.
- 154 • Utarbeide en offensiv grønn eksportstrategi i samråd med partene i arbeidslivet.
155 Eksportgarantiordningene skal bygge målrettet opp om dette.
- 156 • Sørge for at lånegarantier og -ordninger for bedrifter er grønne.

- 157 • Endre mandatene, vedtektene og oppdraget til alle støtteordninger og institusjoner for
- 158 næringslivet slik at grønn omstilling blir et av hovedmålene de jobber for.
- 159 • Bruke forskningsressursene til grønn og rettferdig omstilling, ikke olje og gass. SV vil
- 160 frigjøre midler og kompetanse til annen næringsrettet forskning, som for eksempel
- 161 forskning på fornybar energi og klimavennlig teknologi.
- 162 • Stanse støtte eller lån til olje- og gasssektoren og bruke midlene til annen
- 163 næringsstøtte.
- 164 • Oppskalere det statlige investeringssekskapet Nysnø. Styrke Miljøteknologiordningen
- 165 og Bioøkonomiordningen.
- 166 • Styrke Klima- og energifondet, og gi Enova økte overføringer og utvidet mandat til å
- 167 realisere utslippskutt i industrien og støtte til energieffektivisering i hjem. Styrke det
- 168 statlige eierskapet i strategisk viktige næringer og infrastruktur, og bruke det som
- 169 drivkraft til industrisatsing og klimakutt.
- 170 • Endre den overordnede målsetningen til statlige selskap til å aktivt bidra til grønn
- 171 omstilling i tillegg til å levere avkastning over tid.
- 172 • Innføre en regelmessig strategisk gjennomgang av statlig eierskap i tillegg til
- 173 eierskapsmeldinger.
- 174 • Kreve større åpenhet om og effektive tiltak for å motvirke de store og økende
- 175 klimagassutslippene fra militær virksomhet.
- 176

177 **Kutte – for et nullutslippssamfunn**

178 Norge har forpliktet seg til å bidra til å nå Parisavtalens mål om å begrense

179 temperaturstigningen til 1,5 graders oppvarming. For å få dette til, må verden halvere sine

180 klimagassutslipp fram til 2030, og de rike landene må kutte enda mer. Utslippene må raskest

181 mulig ned til null, og innen 2050 må verden ha negative utslipp, og derfor må vi fjerne

182 klimagasser fra atmosfæren. Norge må kutte sine utslipp så mye som mulig, og minst 70

183 prosent i 2030 sammenlignet med 1990-nivå. Innen 2040 må Norge bidra til null eller

184 negative utslipp. Vi bør ta ansvar for egne utslipp, samt importerte og eksporterte utslipp.

185 Å betale andre land for å gjennomføre kuttene våre er en dårlig klimastrategi for Norge. Det

186 er usolidarisk, og det er kortsiktig fordi det vil utsette nødvendig omstilling og gjøre det mer

187 utfordrende når verden skal over til et nullutslippssamfunn. Det er ikke akseptabelt at EUs

188 kvotesystem og fleksible mekanismer i klimaavtalen med EU bremser klimakutt i Norge.

189 Nøkkelen til store kutt i klimagassutslippene er å redusere energiforbruket og erstatte fossil

190 med fornybar energi i alle deler av samfunnet, og samtidig ta vare på naturens evne til å

191 binde karbon. Norge skal elektrifiseres. I tillegg må vi ha andre fornybare løsninger og

192 nullutslippsløsninger for å kutte utslipp som ikke er mulig eller er vanskelig å elektrifisere.

193 **Nullutslipp i transport**

194 Nøkkelen til store kutt i klimagassutslipp i transportsektoren er at all fossil energibruk skal
195 bort. Norge er en fiske- og sjøfartsnasjon som kan bli verdensledende i klimavennlige
196 løsninger. Biogass må særlig bidra i tyngre kjøretøy. Jernbanen skal ha null utslipp. Det er et
197 mål at hele kortbanenettet for fly skal elektrifiseres innen 2030.

198 SV vil at all vekst i persontrafikk i storbyområdene skal tas med kollektivtrafikk, sykkel og
199 gange, og at privatbilisme reduseres med 40 prosent i alle store byer innen 2030. Vi vil styre
200 mot å nå målet om at alle nye personbiler skal være nullutslippsbiler allerede i 2023, og i
201 2025 skal også nye lette varebiler ha null utslipp.

202 SV vil:

- 203 • At alle nye ferger, busser og hurtigbåter skal bruke nullutslippsteknologi eller gå på
204 biogass. Staten skal sørge for at fylkeskommunene kompenseres for de økte
205 utgiftene dette medfører.
- 206 • At cruiseferger og andre skip som brukes i turistsammenheng skal seile utslippsfritt
207 inn i norske fjorder.
- 208 • Sikre at kommunene kan stille miljøkrav til skip ved havneanløp og avvise skip som
209 ikke oppfyller disse.
- 210 • Sørge for at hele kystfiskeflåten omfattes av Enovas ordninger, at havneinfrastruktur
211 oppgraderes og at det legges til rette for landstrøm for større skip.
- 212 • Stille krav om nullutslippsløsninger eller bærekraftig fornybart drivstoff for nye
213 driftsfartøy i forbindelse med petroleumsproduksjon.
- 214 • Innføre høyere miljøstandarder for statlig eide skip. Bruke statlig eide skip til å teste
215 og utvikle ny miljøteknologi, og kreve nullutslipp og fornybare løsninger ved
216 vedlikehold.
- 217 • Framskynde statlige investeringer i nye skip på nullutslipp og fornybare løsninger.
- 218 • Vurdere samme avgiftsfordel for elektriske fritidsbåter etter mønster av elbiler og
219 utrede innføring av kjøpsavgift på nye båter med utslipp.
- 220
- 221 • At det skal være mer lønnsomt å kjøpe en nullutslippsbil sammenlignet med en
222 fossilbil. Økte kjøpsavgifter for elbiler må alltid følges av en større økning for
223 fossilbiler i samme klasse.

224 **DISSENS 1: Et mindretall bestående av Ahamath, Barstad, Fiskaa, Fredlund, Grønland og**
225 **Tollan Jordet vil legge til setningen under i punktet over:**

226 Det skal fases inn merverdiavgift for kjøpsbeløpet over 600 000 kroner ved kjøp av
227 nye elbiler.

- 228
- 229 • Utrede forbud mot kjøp og import av nye personbiler og lettere varebiler på fossilt
230 drivstoff.
- 231 • At skattehullet på biler med utslipp i leasingmarkedet skal tettes slik at elbiler vinner
232 konkurransen også i leasing. Slik sikrer man flere elbiler for folk flest i
233 bruktbilmarkedet.
- 234 • Bedre støtteordningen for å bygge ut ladeinfrastruktur for hurtiglading i distriktene der
235 det ikke er kommersielt lønnsomt i dag.

- 236 • Legge til rette for en planmessig utbygging av fyllestasjoner for biogass.
- 237 • Gi kommunene mulighet til å etablere nullutslippsoner der de ønsker det.
- 238 Sikre at fylkeskommunen kan stille miljøkrav til kommersielle bussruter.
- 239 • Fase inn nullutslippsteknologi og fornybare drivstoff for lastebiler ved å øke
- 240 kjøpsavgiftene på forurensende kjøretøyteknologi. SV vil gi fritak i bomringen fram til
- 241 kjøretøyene utgjør minst 25 prosent av passeringene.
- 242 • Gi tungtransport som går på biogass fritak fra bompengeneinnkreving.
- 243 • Gradvis trappe opp omsetningskravet til avansert biodrivstoff uten avskogingseffekt
- 244 og fornybart syntetisk drivstoff, og kravet til innblanding av avansert biojetdrivstoff, til
- 245 100 prosent.
- 246 • Ha en helhetlig plan som viser hvordan de knappe bioressursene kan forvaltes og
- 247 utnyttes på en best mulig måte for natur og klima.
- 248 • Innføre sterke incentivordninger for innfasing av anleggsmaskiner, landbruksmaskiner
- 249 og tungtransport med nullutslipp eller sterkt redusere utslipp etter modell fra elbil-
- 250 satsingen.
- 251 • Stille krav om bruk av el- og hybridfly med avansert biodrivstoff på kortbanenettet så
- 252 snart teknologien er tilgjengelig.
- 253

254 **Nullutslipp i industrien**

255 Nullutslippsløsninger i industrien vil gi norsk næringsliv en konkurransemessig fordel, og
 256 bidra til nødvendige utslippskutt. Derfor vil vi både stimulere til omstilling og stille klare krav.

257 SV vil:

- 258 • Så raskt som mulig fjerne bruk av fossil olje, kull og gass i industrien som ikke lar seg
- 259 renses, senest innen 2030, og kutte klimagassutslipp fra industrien.
- 260 • Sørge for en forutsigbar finansiering og realisering av fullskala karbonfangst- og
- 261 lagring, inkludert transport, som for eksempel Langskip-prosjektet, og støtte relaterte
- 262 prosjekter for å øke utnyttelsen av den nye verdikjeden i karbonhåndtering.

263 **DISSENS 2: Et mindretall bestående av Ekeland vil stryke punktet over.**

- 264
- 265 • Erstatte kullkraftverket på Svalbard med en utslippsfri energiløsning.
- 266 • Trappe opp tilskudd til å legge om industriprosesser fra fossile innsatsfaktorer til
- 267 elektrifisering og fornybare løsninger gjennom industriprogram i Enova og Gassnova,
- 268 Miljøteknologiordningen og grønne investeringsfond. Ordningene må utvides slik at
- 269 alle kvalifiserte søknader til utslippsreduserende tiltak kan få støtte.
- 270 • Innføre forbud mot fossil fyring i industrien innen 2025.
- 271 • At alle bygg- og anleggsplasser skal være utslippsfrie eller ta i bruk fornybart
- 272 bærekraftig drivstoff.
- 273 • Gå imot gasskraft. Det må ikke bygges nye gasskraftverk eller etableres mobile
- 274 gasskraftverk. Eksisterende gasskraftverk må renses eller legges ned og erstattes av
- 275 fornybar energi.
- 276 • Innføre nye avskrivningsregler for grønn industri som gjør det lønnsomt å investere i
- 277 tiltak som kutter klimagassutslipp fra produksjon i Norge.

- 278 • Videreføre en CO₂-kompensasjonsordning for industrien som sikrer norsk industri,
 279 hindrer karbonlekkasje og stimulerer til reduksjon i klimautslipp og omstilling til
 280 klimavennlige prosesser.
- 281 • Etablere et program for nullutslipp fra prosess- og materialindustrien i nært samarbeid
 282 med bransjen og partene i arbeidslivet.
- 283 • Elektrifisere havbruksnæringen og stille krav til nullutslippsløsninger i offshore-
 284 supplyskip.
 285

286 **Bygge - en ny industrisatsing**

287 Petroleumssektoren har gitt Norge store inntekter, og over flere tiår bidratt til storskala
 288 teknologisk og industriell utvikling og sysselsetting. Men i takt med at sektoren fikk vokse
 289 langt mer enn den opprinnelige oljepolitikken la til grunn, har den sterke oljeavhengigheten
 290 skygget for annen industrisatsing.

291 Denne avhengigheten må erstattes av nye industrisatsinger og gjennom videreutvikling av
 292 eksisterende industri. SV vil ha et nasjonalt industrimål, hvor industriproduksjon, med unntak
 293 av petroleumrelatert industri, skal utgjøre 20 prosent av verdiskapingen i 2040.

294 SV vil prioritere industrier som kan bidra til å redusere utslipp mest mulig nasjonalt og
 295 globalt, som har lavest miljøavtrykk, som bidrar mest til nasjonal verdiskaping og som skaper
 296 mest mulig positive ringvirkninger i distriktene og til andre deler av samfunnet.

297 **Petroleumpolitikk**

298 Verden har allerede funnet mer fossile ressurser enn vi tåler å hente ut om vi skal unngå
 299 ødeleggende klimaendringer, og i dag ser vi en rask omstilling til fornybare energiformer på
 300 verdensbasis. Dette vil utfordre lønnsomheten i framtidige norske oljeprosjekter, og framover
 301 er det lite sannsynlig at vi vil finne nok lønnsom olje til å holde norske petroleumrelaterte
 302 næringer gående.

303 Dagens høye lete- og investeringstempo innen olje og gass gjør det dessuten vanskelig å få
 304 nok folk, kompetanse og kapital til annen industri. Risikoen ved å være avhengig av en
 305 industri som må omstilles til andre oppgaver, øker stadig. For at overgangen til en utslippsfri
 306 og miljøvennlig økonomi samtidig skal sikre trygge arbeidsplasser, må den skje på en
 307 planmessig måte.

308 SV vil:

- 309 • At Norge ikke skal gi flere lete- eller utvinningstillatelser for ny olje- og gassutvinning
 310 på norsk sokkel. Forlengelse av eksisterende utvinningstillatelser må ikke gis
 311 automatisk, men vurderes etter strenge krav til lønnsomhet og påvirkning på klima og
 312 miljø.

313 **DISSENS 3: Et mindretall bestående av Barstad, Gadgil, Haltbrekken og Holmås Eidsvoll vil**
 314 **erstatte siste setning i punktet over (linje 309-312) med de to setningene under:**

315 Ikke forlenge utvinningstillatelser fra 2030, utover tillatelsene som allerede er gitt. Før
 316 2030 må lønnsomheten i det enkelte felt vurderes før forlengelse innvilges.

317 **DISSENS 4: Et mindretall bestående av Kronen Snyen vil erstatte siste setning i punktet over**
 318 **(linje 309-312) med setningen under:**

319 Norge må ha en styrt omstilling av oljenæringen med mål om å avvikle oljenæringen
 320 innen 2030.

- 321
- 322 • Sette krav til at eksisterende og eventuelt nye felt for utvinning av olje- og gass skal
 - 323 tas i bruk for testing og anvendelse av karbonfangst- og miljøteknologi, og til å øke
 - 324 etterspørsel etter ammoniakk, hydrogen og biogass i skipsfart.
 - 325
 - 326 • Redusere utslippene på sokkelen gjennom økt CO₂-avgift, og elektrifisering ved bruk
 - 327 av flytende havvind.

328 **DISSENS 5: Et mindretall bestående av Berge, Gadgil, Grønland, Haltbrekken, Holmås**
 329 **Eidsvoll og Kronen Snyen vil erstatte punktet over med punktet under:**

- 330 • Redusere utslippene på sokkelen med 50 prosent innen 2030, sammenlignet med
- 331 1990. Det skal være null utslipp fra petroleumssektoren senest innen 2040. Det må
- 332 skje gjennom elektrifisering og økt CO₂-avgift på sokkelen.

333 **DISSENS 6: Et mindretall bestående av Ekeland vil erstatte punktet på linje 326-327 med**
 334 **punktet under:**

- 335 • Ikke gå inn for elektrifisering av sokkelen
- 336
- 337 • At alle landanlegg som i dag drives med fossil energi skal pålegges å drives
- 338 utslippsfritt fra 2025.
- 339 • Gå inn for varige petroleumsfrie områder, forankret i forvaltningsplanene, i særskilt
- 340 sårbare områder. Dette inkluderer blant annet områder utenfor Lofoten, Vesterålen
- 341 og Senja, ved Jan Mayen, Iskantsonen, Trænarevet, Skagerrak, polarfronten,
- 342 Iverryggen og på Mørefeltene.
- 343 • Endre petroleumslovgivningen for å fremme omstilling og miljøhensyn, blant annet
- 344 ved å åpne for å trekke tilbake utvinningstillatelser der oppdatert viten om
- 345 naturverdier er kommet fram.
- 346 • Fastslå og endre definisjonen av iskanten slik at den defineres i tråd med miljøfaglige
- 347 og marinfaglige råd.
- 348 • Utrede og innføre en utvinningsavgift på petroleum for å sørge for at den minst
- 349 lønnsomme oljen blir liggende i bakken. Inntektene bør blant annet gå til å utløse
- 350 klimatiltak i bransjen og til omstilling av industrien mot andre næringer.
- 351 • Sørge for at skatteregimet ikke favoriserer petroleumsinvesteringer fremfor
- 352 investeringer i landbasert industri. Dagens petroleumsskatteregime må endres til et
- 353 nøytralt system.
- 354 • Avskaffe leterefusjonsordningen.
- 355 • Ta et internasjonalt initiativ til en avtale med andre oljeproduserende land med mål
- 356 om å begrense produksjonen av olje og gass.
- 357 • Gjennomgå den samfunnsøkonomiske lønnsomheten på norsk sokkel med mål om å
- 358 stoppe ulønnsomme utbygginger.
- 359 • Selge Equinor ut av alle utenlandske fossile energiprojekt.
- 360 • Utrede og innføre økonomiske sanksjoner mot unødig fakling.
- 361 • At oljenæringa ikke skal få lov til å drive med lobbyvirksomhet i norsk skole.

362

363 **Maritime næringer**

364 Norge er først og fremst et havland. Gjennom hele vår historie som nasjon har
 365 havnæringene vært bærebjelken for verdiskaping og inntekter. Å satse på maritim sektor, og
 366 gjøre den bærekraftig og utslippsfri gjør det til en viktig framtidsnæring, med stort potensial
 367 for eksport av teknologi og produkter. SV vil bruke norskekysten for utvikling av nullutslipp i
 368 global skipsfart, og med utgangspunkt i norsk kompetanse.

369 SV vil:

- 370 • Sikre verftsindustri gjennom oppkjøp, støtteordninger og oppdrag.
- 371 • Bidra til å gjøre den globale skipstrafikken utslippsfri med utgangspunkt i norsk
- 372 kompetanse og næringer, gjennom å etablere et nasjonalt program gjennom
- 373 Forskningsrådet, Innovasjon Norge og Enova.
- 374 • Sette norsk verftsindustri i stand til å kunne gjennomføre hele kontrakter i bygg og
- 375 konstruksjon av autonome godsskip. Ingen norsk etterspørre skal måtte sette ut
- 376 hele- eller vesentlige deler av kontrakter for å få bygget autonome og utslippsfri skip.
- 377 • Styrke nettolønnsordningen for å stimulere til at flere skip registreres i NOR-
- 378 registeret.

379

380 **Flytende havvind**

381 Flytende havvind kan gi store muligheter for energiproduksjon og et nytt norsk
 382 industrieventyr. Det må legges til rette for flytende havvind i norsk økonomisk sone, innenfor
 383 et konsesjonsregelverk som tar hensyn til både artsmangfoldet i havet og andre næringer.
 384 Havvind er en industri med stort internasjonalt potensiale som Norge har kompetanse og
 385 infrastruktur for. Det må på plass støtteordninger som kan stimulere til en effektiv utvikling av
 386 flytende havvind, noe som vil gi bedre vilkår for leverandørindustrien i Norge. Det skal sikres
 387 at en vesentlig del av grunnrenten fra havvind tilfaller fellesskapet, gjennom beskatning og
 388 direkte eierskap.

389 SV vil:

- 390 • Støtte utvikling og utbygging av flytende havvind.
- 391 • Gi eksportstøtte for salg av teknologi.
- 392 • Stille krav om at havvindindustri skal gi arbeidsplasser og ringvirkninger i Norge.
- 393 • Bruke havvind til elektrifisering av oljeinstallasjoner der forholdene ligger til rette for
- 394 det.
- 395 • Utrede hvilke steder og miljøer som kan egne seg for utbygging av havvind-industri.
- 396 Det må stilles strenge krav til konsesjonsprosessen for havvind, og det skal ikke
- 397 utvikles i områder der det blir konflikt med natur og fiskeressurser eller i kystnære
- 398 strøk.
- 399 • Bruke statlig eierskap til å investere i havvind, enten gjennom et nytt statlig selskap
- 400 eller ved å bruke eierstyringen i de etablerte selskapene.
- 401 • At en vesentlig del av grunnrenten fra havvind skal tilfalle fellesskapet, gjennom
- 402 beskatning og direkte eierskap.

- 403 • Gjennomføre en nasjonal kartlegging av det marine økosystemet for å sikre
 404 grunnleggende kunnskap for vurderinger for lokalisering og omsyn til biologisk
 405 mangfold.
 406 • Styrke arealforvaltningen til havs for å forebygge konflikter mellom de ulike
 407 interessene som vil bruke havrommet. Styrke forvaltningsplanene slik at de reelt
 408 samordner arealbruken til havs som en samordna plan for bruk og vern i havet.
 409

410 **DISSENS 7: Et mindretall bestående av Berge, Grønland, Haltbrekken, Holmås Eidsvoll,**
 411 **Kronen Snyen, Naper og Øygard vil stryke ordet «flytende» i hele det ovenstående kapittelet**
 412 **(linje 380-408).**
 413

414 **Karbonfangst og -lagring**

415 Innenfor noen industrier er det ikke mulig å bli kvitt klimagassutslipp uten å ta i bruk
 416 karbonfangst og -lagring, som i sementproduksjon og ved avfallsforbrenning. Karbonfangst
 417 kan også bidra til netto opptak av CO₂ fra atmosfæren, som er nødvendig for å nå
 418 klimamålene. Norges mulighet til å lagre CO₂ fra hele Europa på bunnen av Nordsjøen gjør
 419 at lagring, håndtering, transport og eksport av fangstteknologi gir store muligheter for norsk
 420 leverandørindustri og arbeidsplasser i Norge. Klimapolitikken må også fremme karbonfangst
 421 og lagring i naturen og gjennom biologiske prosesser.

422 SV vil:

- 423 • Utrede muligheten for karbonfangst og lagring fra biomasse.
 424 • Gi støtte til minst to fullskala pilotanlegg for karbonfangst og -lagring.
 425 • Sette i gang utredning for å få på plass karbonfangst og -lagring ved alle de store
 426 avfallsforbrenningsanleggene i Norge og andre punktutslipp som vanskelig lar seg
 427 elektrifisere.
 428 • Utrede videre modeller for statlig medfinansiering av fremtidige karbonfangst og -
 429 lagringsprodukter.
 430 • Innføre en avgift for sement produsert med utslipp for å gi økonomisk støtte til sement
 431 fra anlegg med karbonfangst.
 432 • Gi investeringstilskudd til prosjekter som sikter mot karbonfangst- og bruk (CCU),
 433 som produksjon av bioetanol, alger, eller i stålproduksjon.
 434 • Gi investeringstilskudd til prosjekter som bidrar med negative utslipp igjennom
 435 bioenergiproduksjon kombinert med karbonfangst- og lagring.
 436

437 **Utslippsfri prosessindustri**

438 Prosessindustrien er en av Norges største eksportnæringer med produksjon langs hele
 439 kysten. Bransjen er teknologisk ledende med lavt spesifikt energiforbruk og spesifikt
 440 klimaavtrykk og har mål om null utslipp innen 2050. Prosessindustrien omfatter blant annet
 441 leveranser til fornybar energiproduksjon.

442 SV vil:

- 443 • Sikre bransjen stabil forsyning av fornybar energi til forutsigbare priser.

- 444 • Etablere et program for nullutslipp og fornybare reduksjonsmidler fra prosess- og
445 materialindustrien i nært samarbeid med bransjen og partene i arbeidslivet.
446 • Videreføre en CO₂-kompensasjonsordning kombinert med en samarbeidsavtale med
447 bransjen om nullutslipp og energioptimalisering.
448 • Samarbeide med bransjen om å utvikle verdensledende teknologi for nullutslipp og
449 sirkulærøkonomi, samt om videreføring/spesialisering som kan skaffe flere
450 arbeidsplasser.
451 • Arbeide for internasjonale standarder for miljødeklarasjon.
452

453 **Batteriproduksjon**

454 Norge ligger langt framme på elektrifisering av mange sektorer og er avhengig av
455 batteriteknologi for å klare det. Det finnes flere norske batterifabrikker, og vi har sterke
456 fagmiljøer, men vi mangler fabrikker som lager battericeller. Over 95 prosent av verdens
457 elbilbatterier produseres i dag i Asia. SV vil at Norge skal ta en ledende rolle i dette markedet
458 framover, på både produksjon, gjenbruk og resirkulering av batterier.

459 SV vil:

- 460 • Legge til rette for storskala batteriproduksjon i Norge.
461 • At det offentlige skal etterspørre, stille krav, og bidra til å utvikle resirkulerings- og
462 gjenbruksløsninger for materialer.
463 • At det må stilles krav i offentlige anbud til gode miljø- og arbeidsvilkår i produksjonen
464 og transparens i leverandørkjeden av batterier for å sikre at materialene er i tråd med
465 menneskerettigheter, arbeidsforhold og akseptable naturinngrep.
466

467 **Hydrogenproduksjon**

468 Hydrogen fra elektrisitet fra fornybar energi vil bli en stadig viktigere energibærer, og vil
469 sammen med brenselceller kunne erstatte ren batteridrift i for eksempel ferger og øvrig
470 kystflåte. Også i industrien kan hydrogen erstatte karbontunge innsatsmidler. Blå hydrogen
471 fra naturgass med karbonfangst- og lagring kan også være aktuelt for å kunne skalere
472 produksjonen raskt og sørge for at det er nok hydrogen i en overgangsfase.

473 SV vil:

- 474 • Opprette et eget hydrogenfond og et statlig hydrogenselskap for å utvikle bruk og
475 produksjon av en hydrogenindustri i Norge. Satsingen skal prioritere utvikling av
476 hydrogen basert på fornybare energikilder fremfor fra fossile kilder.
477 • Innføre bruk av hydrogen som drivstoff på utvalgte strekninger innenfor ferger og
478 jernbane.
479 • Støtte innførsel av hydrogen i deler av kraftkrevende industri for å erstatte fossile
480 råstoff.
481 • Vurdere utslippskrav til gjødselindustrien for å utløse grønn hydrogenbruk, der det
482 samtidig er lagt til rette for omstillingen gjennom tilgang til kraft og investeringsstøtte
483 til nye elektrolyseanlegg.
484 • Tilby investeringsstøtte til elektrolysører og gi driftsstøtte etter prinsippet om såkalte
485 differansekontrakter for å kompensere for CO₂-kutt utover det CO₂-kompenserte.

486

487 **Selvkjørende transport**

488 Norge har i dag en lederrolle i utviklingen av fjernstyrte og autonome teknologier for
 489 kjøretøyer og fartøyer. Disse teknologiene vil være en vesentlig del av elektrifiseringen som
 490 skjer i transportsektoren. For SV er det viktig at slik teknologi også er trygg, og at innføringen
 491 skjer i nær kontakt med de ansattes organisasjoner.

492 SV vil:

- 493 • Legge til rette for flere, større pilotprosjekter og testarenaer for autonomi på land, sjø
 494 og i lufta. Nye omlastningsterminaler for gods må planlegges for økt autonomi.
- 495 • Støtte opp under eksport av teknologi og produkter.
- 496 • Passe på at lovverket er i pakt med utviklingen på feltet, og at personvern og
 497 sikkerhet ivaretas.

498

499 **Bioøkonomi**

500 Bioøkonomi er industri basert på det vi har gjort siden tidenes morgen: høsting og foredling
 501 av naturressurser. Innenfor fiskeri, havbruk, jord- og skogbruk er det et stort potensiale for
 502 nye arbeidsplasser og nye næringer, som lager alt fra nye materialer, mat, energi og
 503 medisiner. I dag eksporterer Norge i stor grad råvarene. Mer foredling i Norge vil gi
 504 arbeidsplasser og øke ressursgrunnlaget for verdiskaping i form av mangfoldige ferdigvarer
 505 med høy verdi i et globalt marked. Den vil også skape grunnlag for klimakutt og utvikling av
 506 en global konkurransedyktig leverandørnæring, så lenge vi holder oss innenfor norsk naturs
 507 tålegrenser.

508 SV vil:

- 509 • Etablere et BioNova etter modell fra Gassnova, for å støtte oppstart og utvikling av
 510 nye, bioteknologiske prosjekter.
- 511 • Etablere mål og programmer som bidrar til å øke bioøkonomiens andel av
 512 industriproduksjonen i Norge vesentlig.
- 513 • Favorisere biobaserte produkter som er kortreist og inngår i en sirkulær økonomi, for
 514 eksempel gjennom økt bruk av tre i statlige bygg.
- 515 • Etablere nasjonale mål for fosforgjenvinning, og utrede virkemidler for å styrke
 516 markedet for sekundært fosfor.
- 517 • Utvikle produksjon av proteinfôr til husdyr og fiskeoppdrett på norske ressurser.
- 518 • Kartlegge og sikre nasjonalt eierskap til genetiske ressurser på norsk territorium.

519

520 **Industri**

521 I tillegg til de helt nye industrisatsingene er det avgjørende at eksisterende industri
 522 videreutvikles. Vi er avhengig av en sterk industrisektor for å opprettholde velstand over tid.
 523 En sterk fagbevegelse, høyt kompetansenivå, og flate hierarkier har gitt høy produktivitet og
 524 omstillingsevne norsk industri. Alt dette må ivaretas og styrkes for å øke norsk
 525 konkurransevne, og sikre sysselsetting, eksportinntekter og en variert næringsstruktur.

526 SV vil:

- 527 • Sikre forutsigbare kraftpriser til prosessindustrien. Norsk prosessindustri skal være
- 528 verdensledende på klimaløsninger.
- 529 • Åpne nye dører for norsk industri. Norske eksportordninger skal stimulere til ny
- 530 anvendelse av norsk teknologi og ferdigvareindustri, og søke nye markeder der norsk
- 531 teknologi og produkter kan komme til anvendelse.
- 532 • Senke avskrivninger på industrimaskiner, for å øke investeringsviljen i landindustrien.
- 533 • Etablere et større nasjonalt program for avansert industriproduksjon etter modell fra
- 534 Tyskland og Storbritannia, der en prioriterer sektorer der Norge har gode sjanser til å
- 535 lykkes, samt aktivt overføre kompetanse og teknologi fra offshorenæringene.
- 536 • Opprettholde gode garanti- og finansieringsordninger til norske eksportbedrifter.
- 537 • Innføre statlige garantiordninger for etablering av ny klimavennlig industri.
- 538 • Legge til rette for romindustrien gjennom nye støtteordninger, mer utdanning og
- 539 forskning, samt økt støtte til nasjonale romprosjekter som Andøya Spaceport.
- 540

541 **Mineraler**

542 SV vil sørge for god balanse mellom utvikling av mineralnæringen og hensynet til miljø og

543 lokalsamfunn. Norge er et fjelland som er rikt på mineraler. Det har gitt oss mange

544 arbeidsplasser, men også problemer som forurensning og store arealinngrep. Langsiktig

545 miljøforvaltning er viktig for mineralnæringen.

546 SV vil:

- 547 • Opprette et statlig mineralselskap som kan drive utforskning og utvinning av
- 548 mineraler hvor det sikres lokale arbeidsplasser og verdiskapning.
- 549 • At det i konsesjonsprosessene skal prioriteres uttak av særlig nyttige mineraler.
- 550 • Stille strenge miljøkrav. Uttak av mineraler skal være i tråd med føre-var-prinsippet,
- 551 og det skal stilles krav til fondsavsetning for opprydding før avvikling.
- 552 • Innføre et moratorium mot gruvedrift på havbunnen, inntil det er gjort grundige
- 553 kartlegginger av økosystemene som vil bli berørt.
- 554 • Utrede konsekvensene av mineralutvinning på kontinentalsokkelen.
- 555 • Kartlegge mineralressursene i Norge, til lands og på sokkelen. Styrke Norges
- 556 Geologiske Undersøkelse og kommunenes industrielle og bergtekniske kompetanse.
- 557 • Innføre tilskudd til forskning og pilotanlegg for håndtering av overskuddsmasse.
- 558 • Bidra til en større norsk industri i utvinningen av sjeldne jordarter.
- 559 • Stille krav om bankgarantier ved mineralvirksomhet, som sikrer miljøopprydding når
- 560 gruvevirksomhet avsluttes eller ved konkurs.
- 561 • Forby sjødeponi og stoppe de planlagte dumpingene av gruveavfall i Førdefjorden og
- 562 Repparfjorden. Innføre avgift på dumping av gruveavfall, og stille krav om
- 563 resirkulering og tilbakeføring av natur. Stimulere til alternativ bruk av restmassene.
- 564

565 **Dele - for en rettferdig omstilling**

566 En rettferdig omstilling må skje nedenfra på folkets premisser. Omstillingen må være for de

567 mange, av de mange. Suksessen til den norske økonomien bygger på den norske modellen

568 med høy grad av fagorganisering, kollektiv lønnsdannelse med landsomfattende tariffavtaler,
569 sentrale lønnsoppgjør og høy produktivitet. Dette må vi bygge videre på. Det viktigste grepet
570 for en rettferdig omstilling er en aktiv stat og en næringspolitikk som sikrer eksisterende
571 arbeidsplasser og satser på nye. Omstillingen må skje gjennom et aktivt trepartssamarbeid,
572 der staten stiller krav om omstilling til nullutslipp og bidrar med penger til omstillingen i dialog
573 med arbeidslivets parter.

574 Små forskjeller og et organisert arbeidsliv er en forutsetning for å gjennomføre nødvendige
575 grep for å kutte klimagassutslipp på en rettferdig måte. Dette gjøres i hovedsak ved en
576 omfattende omfordeling av penger og å satse på fellesskapsløsninger og en sterk
577 velferdsstat. Omstilling skal ikke føre til at forskjellene går opp.

578 **Arbeid til alle**

579 Vi trenger alle hoder og hender som kan jobbe i årene som kommer. Bare i kommunene
580 trengs flere titalls tusen årsverk de neste årene skal velferdsnivået holdes på samme nivå
581 som i dag. Samtidig, med forventet nedgang i aktiviteten innenfor petroleum, må vi både
582 legge til rette for nye oppdrag for alle de som i dag jobber der, og nye næringer og industri
583 som kan erstatte inntektene fra petroleum.

584 Det er mange som i dag står helt eller delvis utenfor arbeidslivet og har sin inntekt fra ulike
585 velferdsytelser. Det må ses på som en sentral oppgave å få til en omstilling som inkluderer
586 de som har mulighet til å jobbe.

587 SV vil:

- 588 • Utarbeide en nasjonal sysselsettingsplan og jobbskappingsprogram basert på hvordan
589 arbeid, kapital og naturressurser i Norge mest effektivt kan anvendes, innenfor
590 rammene av Paris-avtalen og naturens tålegrense.
- 591 • Utrede en klimajobb- eller opplæringsgaranti for arbeidstakere i Norge.
- 592 • Etablere en industri- og investeringsplan som sikrer dagens industriarbeidere jobb og
593 med mål om å skape nye arbeidsplasser innenfor industrien hvert år fram mot 2030.
- 594 • Gjeninnføre en omstillingslov med klare regulering av adgangen til nedleggelse eller
595 nedbygging av bedrifter.

596

597 **Kompetanse**

598 Omstilling av arbeidslivet må skje gjennom kompetanse- og utdanningspolitikk og partenes
599 egne initiativ. I dag har vi ikke de nødvendige systemene eller løsningene som kreves for å
600 møte de store kompetanseutfordringene. Vi trenger utdanningsmuligheter for dem som er i
601 arbeidslivet, og for dem som står utenfor. Vi må styrke jobbmuligheter for folk som ikke har
602 formell kompetanse. Omstillinga må skje i tett trepartssamarbeid både nasjonalt, regionalt og
603 lokalt.

604 SV vil:

- 605 • Gjennomføre en kompetansereform som omfatter både offentlig og privat sektor.
606 Reformen må ta utgangspunkt i den norske modellen og samarbeid med partene i

- 607 arbeidslivet, og kan innebære å etablere ordninger til å finansiere etter- og
608 videreutdanning.
- 609 • Øke antall fagskoleplasser. Jobbe for at en større del av arbeidsstyrken skal ha en
610 fagskoleutdanning for å oppfylle kravene til næringslivet i dag.
 - 611 • Innføre rett til ett år med tilrettelagt grunnskoleopplæring på en videregående skole
612 for folk som ikke har fullført grunnskoleopplæringen.
613

614 **Et grønt folkeløfte**

615 Det trengs et grønt folkeløfte: Forskjellene skal ikke øke på grunn av klimatiltak. En offensiv
616 og nødvendig klimapolitikk må derfor henge sammen med en offensiv fordelingspolitikk som
617 reduserer de økonomiske forskjellene. Utslipp og forurensing skal aldri være gratis, men
618 tiltak for å få ned klimagassutslipp fra vanlige folks handlinger skal først og fremst
619 gjennomføres på en måte som regulerer handlinger, og som ikke rammer de med dårligst
620 råd hardest.

621 For å redusere de norske utslippene nok, må vi ilegge kull, olje og gass en stigende avgift
622 hvert år. Det betyr at produkter laget av fossile kilder blir dyrere. For å fordele kostnadene
623 rettferdig og dermed få aksept for det, må avgiftsinntektene tilbakebetales til alle. SV vil ha
624 en karbonavgift til fordeling slik at de som bruker mer enn gjennomsnittet går i minus, mens
625 de som bruker mindre går i pluss.

626 SV vil:

- 627 • Gradvis øke CO₂-avgiften og koble den til omfordeling for å sikre oppslutning og
628 sosial bærekraft. Inntekten fra en sterk økning i CO₂-avgiften tilbakebetales direkte til
629 folk. Det må tas hensyn til inntekt med en øvre inntektsgrense og geografisk fordeling
630 i utbetalingen. Norge må arbeide for internasjonalt å innføre en karbonverntoll.
- 631 • Utrede og innføre flere ordninger som gir incentiver til å gjøre miljøvennlige valg
632 uavhengig av inntekt, som muligheten for å ta opp energilån til
633 energieffektiviseringstiltak og installering av solkraft gjennom Husbanken.
- 634 • Gjøre luksusforbruk av klimagassutslipp dyrere slik som å innføre CO₂-avgift på
635 drivstoff til yachter og bruk av privatfly.
- 636 • Gjøre miljøvennlige alternativer gjennomgående billigere enn fossile.
- 637 • Sette et tak på hvor høyt fastledd av nettleie skal være.
638

639 **En helhetlig energipolitikk**

640 Norge trenger en ny energipolitikk som styrer produksjon og forbruk til det beste for
641 fellesskapet, og som ikke lar markedskreftene bestemme. Norge må redusere sitt
642 energiforbruk og sin produksjon av fossil energi. For å kutte fossile utslipp må vi gå gjennom
643 en omfattende energieffektivisering, samtidig som vi produserer mer fornybar energi, ved
644 blant annet havvind, sol og oppgradering av vannkraftverk.

645 **Styring av energisektoren**

646 Norsk kraftproduksjon skal kome fellesskapet til nytte. Fornybar og kortreist kraft er ein
647 føresetnad for at Noreg kan vere ein industrinasjon, og skal brukast som eit strategisk
648 fortrinn for å vidareutvikle industri, teknologi og høgproduktive arbeidsplassar i Noreg. Kraft
649 vil bli i framtida bli ein knapp ressurs. Energisektoren må derfor styrast politisk og
650 underleggast sterkare demokratisk kontroll.

651 SV vil:

- 652 • At Noreg lagar ein heilskapleg klima- og energiplan. Planen må sikre at vi når
653 klimamåla våre og bidreg til ny industriutvikling gjennom energieffektivisering og ny
654 fornybarutbygging.
- 655 • At det skal innførast ein naturressursskatt og utarbeidast ein modell for
656 grunnrentebeskatning på vindkraft og andre modellar for skattlegging. Dette arbeidet
657 skal inkludere modellar som er brukt på vasskraft, slik som konsesjonsavgift og
658 konsesjonskraft.
- 659 • Gå imot utanlandskablar meint for eksport av kraft, og avgrense kraftutveksling til det
660 som er naudsynt for å ta vare på god balanse i kraftsystema og sikre tilgang til
661 fornybar energi i Noreg.
- 662 • Endre energilova slik at krafta blir styrt politisk og ikkje blir overlate til
663 marknadskreftene.
- 664 • Prioritere kraft til landbasert industri og næringar som gir flest faste, høgproduktive
665 arbeidsplassar, som gir mest mogleg verdiskaping, inneber minst tap av natur og
666 bidrar mest til å kutta klimagassutslepp.
- 667 • Sikre kraftkrevjande industri gode langsiktige kraftkontraktar og rammevilkår.
- 668 • Seie nei til å flytta makt over energisektoren til EU, og arbeida for å auka norsk
669 suverenitet på området. SV vil melda Noreg ut av EUs energipakke 3 og ACER.
- 670 • Sikre heimfallsretten og auka fellesskapets eigardel i kraftselskapa.
- 671 • Stille dei same krava til offentleg eigarskap for vindkraft som for vasskraft.
- 672 • Ha ein energikommisjon som skal analysera framtidig kraftbehov og korleis dette kan
673 dekkast.
- 674

675 **Energieffektivisering**

676 Den mest miljøvennlige energien er den som ikke brukes. Energieffektivisering må derfor
677 være en sentral del i en framtidig energipolitikk. Innenfor bygg og industri har vi et stort
678 potensial for energieffektivisering. Det kan gjøre boliger og bygg bedre å leve i, og det kan
679 sikre arbeidsplasser lokalt over hele landet.

680 SV vil:

- 681 • Utarbeide og fremme en plan for hvordan Norge skal klare å kutte minst 10 TWH
682 gjennom energieffektivisering.
- 683 • Gjøre det enkelt for alle innbyggere og bedrifter å få hjelp og støtte til
684 energieffektiviseringstiltak og klimatiltak.
- 685 • Gi ekstra støtte til energieffektivisering for husholdninger med lavinntekt.

- 686 • At staten må stille krav og sette et mål på energieffektivisering i alle offentlige
687 virksomheter, og stille krav om minst energiklasse A i alle nye offentlige
688 leiekontrakter.
- 689 • Doble påslaget som går til Klima- og energifondet, og øremerke pengene til tiltak som
690 kan redusere utslipp og bidra til energieffektivisering i husholdningene.
- 691 • At eiere av næringsbygg gis et incentiv til å gjennomføre energieffektiviseringstiltak
692 gjennom høyere avskrivningssatser dersom de gjennomfører tiltak.
- 693 • Stille krav om at alle nye bygg skal være nullutslippsbygg eller plussbygg.
- 694 • Utrede fordelingseffekten og effekten på energiforbruket av et toprissystem for strøm,
695 alternativt økt elavgift kombinert med tilbakebetaling av en fast sum per husstand.
- 696 • Samarbeide med bransjeorganisasjonene og partene i arbeidslivet om tiltak for
697 energiøkonomisering i industri og næringsliv og stille krav om utnyttelse av
698 spillvarme.
699

700 **Fornybar energiproduksjon**

701 Norge har en lang historie med utbygging av fornybar energi og har en nesten fossilfri
702 elektrisk produksjon på land. Krav til offentlig eierskap og skatt gjør at overskuddet kommer
703 oss alle til gode.

704 All utbygging av fornybar energi innebærer inngrep i naturen. Videre utbygging av fornybar
705 energi må, i likhet med andre utbygginger i naturen, avveies mot behovet for mer ren kraft og
706 konsekvensene for naturen. Urfolks rettigheter må respekteres i alle utbyggingssaker. Det
707 skal tas særlig hensyn til reindrifta og den samiske kulturen.

708 Vindkraftanlegg på land i Norge har vist seg veldig naturødeleggende, og har ofte skapt
709 kraftig, lokal motstand. Kommuner og lokalmiljøer har blitt overkjørt i konsesjonsprosessene.
710 Vindkraftutbyggingen har dessuten gitt svært beskjedne lokale ringvirkninger, og har ikke
711 bidratt til teknologiutvikling eller industriarbeidsplasser i Norge. Tvert imot skjer utbygging
712 med hovedsakelig importert teknologi, og en stor del av vindkraftanleggene eies av
713 utenlandsk storkapital. I pakt med konklusjonene i Naturpanelet og ut fra erkjennelsen av at
714 arealinngrep også i Norge er den største trusselen mot samiske interesser og norsk natur og
715 artsmangfold, sier SV nei til videre utbygging av vindkraft på land og som bunnfaste anlegg
716 nær kysten.

- 717
- 718 • Si nei til videre utbygging av vindkraft på land og som bunnfaste anlegg nær kysten.
719 • Vurdere fra sak til sak småskala, desentraliserte turbiner ved industribygg, gårdsbruk
720 og annet for lokal bruk der det er helsemessig og sikkerhetsmessig forsvarlig og der
721 det er lokalt ønske om det.
722

723 **DISSENS 8: Et mindretall bestående av Haltbrekken, Naper og Øygard vil erstatte de to**
724 **punktene over med de to punktene under:**

- 725
- 726 • Si nei til videre utbygging av vindkraft i sårbar natur.

- 727 • Vurdere fra sak til sak turbiner på industrialiserte områder og kultivert grunn
728 (småskala, desentraliserte turbiner ved industribygg, gårdsbruk og annet).

729
730 **DISSENS 9: Et mindretall bestående av Berge, Holmås Eidsvoll og Kronen Snyen vil erstatte**
731 **brødteksten og de to punktene over (linje 701-721) med brødteksten og de tre punktene**
732 **under (linje 734-755):**

733
734 Halvparten av energiforbruket i Norge er fossilt. Det er avgjørende å erstatte fossil energi
735 med fornybar om vi skal stoppe de store miljø- og naturødeleggende effektene av
736 klimaendringene. Vi trenger storstilt energieffektivisering, men det er også nødvendig å
737 produsere ny fornybar energi om vi skal klare å fase ut den fossile energibruken og bygge ny
738 industri. All kraftutbygging vil, og har hatt konsekvenser for naturmangfoldet. Ulike
739 teknologier har ulike inngrep i naturen.

740 For SV er det viktig å velge den teknologien som gir mest energi med minst skadelige
741 naturinngrep. Vindkraft på land er arealkrevende, og har mange steder skapt stor lokal
742 motstand. SV vil stille strenge krav ved utbygging av vindkraft på land. Hensynet til
743 naturmangfold, lokaldemokrati og samiske interesser er aller viktigst når vi vurderer
744 vindkraftprosjekter. Hensynet til andre næringer er også viktig, mens rene estetiske hensyn
745 er mindre viktig. Utbygging av vindkraft må prioriteres i områder som allerede er bygget ut og
746 industrialiserte områder, og vi må si nei til utbygginger av vindkraft der det kommer i konflikt
747 med verdifull natur og områder med samisk reindrift. Vi må stille de samme kravene til
748 offentlig eierskap for vindkraft som man har for stor vannkraft, og sørge for skattlegging av
749 de verdiene som vindkraft skaper på fellesskapets ressurser.

- 750 • Føre en restriktiv politikk for utbygging av vindkraft på land og utarbeide ny nasjonal
751 klima- og energiplan for fornybarutbygging for å nå klima- og industrimål og som
752 hindrer ødeleggelse av verdifulle natur- og friluftsområder.
753 • Sette kommuner og fylkeskommuner i stand til å ta et større eierskap i vindkraft.
754 • Redusere avkastningskravet i Statkraft for å styrke mulighetene til offentlig eierskap i
755 eksisterende vindkraft.

756 SV vil:

757
758 **DISSENS 10: Et mindretall bestående av Berge, Haltbrekken, Holmås Eidsvoll, Kronen**
759 **Snyen, Olaussen, Naper og Øygard vil legge til punktet under:**

- 760 • Sikre økt kraftproduksjon i takt med økt omstilling og utfasing av fossil energi.
761
762 • Innføre en todelt konsesjonsprosess for all fornybar energiutbygging der NVE gir
763 anleggskonsesjon, mens miljømyndighetene skal vurdere tillatelse til inngrep.
764 Utbygginger av kraft må omfattes av reguleringsplaner etter plan- og bygningsloven
765 som for andre utbygginger slik som veianlegg og tilsvarende.
766 • At utbygginger som ikke forutsetter økt press på villmarkspreget urørt natur skal
767 prioriteres. Naturverdier skal veie tungt i vurderinger av utbygging av fornybar energi
768 og andre inngrep.

- 769 • Kartlegge og oppdatere naturkonsekvensene av de vedtatte og igangsatte vind- og
770 vannkraftutbyggingene.
- 771 • At det offentlige, gjennom Statnett, skal eie nettinfrastruktur også til havs.
- 772 • Ikke gi konsesjon til nye vindkraftutbygginger i landområde med samisk tamreindrift.
773 Sørsamisk språk og kultur, som er spesielt sterkt knytta til reindriften, er kritisk trua og
774 treng et spesielt vern.
- 775 • At representanter for samisk tamreindrift skal bli konsultert i forkant når det blir
776 foreslått inngrep som kan påvirke driften deres, det skal arbeides sammen med
777 urfolkets representanter for å unngå at eventuelle vindkraftplaner skader næringa, og
778 tiltak som påfører næringa skade skal ikke settes i verk med mindre de
779 næringsutøverne som lider skade av utbygginga gir sitt informerte samtykke.
- 780 • Utrede om noen områder kan egne seg til bunnfast havvind, under forutsetning av at
781 disse ikke undergraver viktige natur- og næringsverdier, og at etablering bidrar til å nå
782 viktige mål for verdiskaping.
- 783 • Verne flere vassdrag og ikke bygge ut nye store vannkraftprosjekter. Eksisterende
784 vannkraftverk skal oppgraderes og utvides der det ikke gir betydelig negative
785 konsekvenser for naturen i og rundt vassdraget, og der det ikke går på bekostning av
786 urfolks rettigheter.
- 787 • Gå inn for en skatteomlegging som gjør det mer lønnsomt å oppgradere
788 vannkraftverk.
- 789 • Sikre naturverdier i allerede utbygde vassdrag. Revisjon av konsesjonsvilkårene for
790 kraftutbygging skal bidra til gode miljøtiltak og reelle miljøforbedringer som i størst
791 mulig grad sikrer det naturlige artsmangfoldet i de utbygde vassdragene.
- 792 • Legge til grunn dagens regelverk for vannkraft og videreføre konsesjonskraft og
793 konsesjonsavgift for vannkraft som tilfaller vertskommunene.
- 794 • Stimulere til økt produksjon av solenergi i Norge og innføre et system for effekttariffer
795 som ikke hemmer etablering av solkraft.
- 796 • Avgrense statlig grunnrenteskatt til reell skatt på superprofitt, og skjerme
797 normalavkastning på kraftproduksjon.
- 798 • Endre plusskundeordningen slik at det blir mulig for borettslag og sameier å benytte
799 seg av solkraft for å forsyne husholdninger, og enklere å få mellomstore anlegg på
800 nett.
- 801 • Sikre gode støtteordninger for installasjon av solceller på eksisterende bygg,
802 næringsbygg, nybygg, bygningsintegreerte solceller og batterier.
- 803 • Tilrettelegge for en hjemmeindustri innen el og sol i Norge gjennom solcelle- og
804 batteriproduksjon og ladeselskaper.
- 805 • Sørge for at det gjennomføres energieffektivisering og utbygging av solenergi på
806 offentlige bygg.
807

808 **Arbeidsliv, velferd og fordeling**

809 **Arbeidsliv**

810 Et organisert arbeidsliv med sterke fagforeninger, faglige rettigheter og tariffavtaler er
811 avgjørende for å utjevne maktforholdene i arbeidslivet og hindre utnyttelse av arbeidsfolk.
812 SVs mål er arbeid til alle. Vi jobber for full sysselsetting, små lønnsforskjeller og et arbeidsliv
813 med rettigheter og makt til lønnsarbeidere. Usikre og midlertidige ansettelse er blitt vanlig i
814 deler av arbeidslivet. Mange blir tilknyttet arbeidslivet på måter som ikke gir de rettighetene
815 og det vernet som fast ansettelse gir. Dette bidrar til økte forskjeller i makt og rikdom.

816 Den norske modellen, i form av trepartssamarbeidet mellom arbeiderne, arbeidsgiverne og
817 staten, er truet, blant annet gjennom svekkelse av arbeidstakerorganisasjonene i deler av
818 arbeidslivet. Useriøse aktører bidrar til at svart arbeid kan vokse fram. Trepartssamarbeidet
819 og det kollektive avtalesystemet må styrkes og videreutvikles.

820 Norge har høy sysselsetting blant kvinner, men mange, og særlig de med kort utdanning, er
821 overrepresentert når det gjelder deltidsarbeid og midlertidige ansettelse. Fremdeles er
822 arbeidslivet sterkt kjønnsdelt. Dette bidrar til å opprettholde lønnsforskjeller mellom
823 kjønnene.

824 EØS-avtalen utfordrer i mange tilfeller våre krav til et mer rettferdig arbeidsliv. SV vil ikke
825 akseptere at EØS-avtalen blokkerer for nødvendige tiltak for beskytte og videreutvikle
826 arbeidstakernes rettigheter og den norske arbeidslivsmodellen, i lov, tariffavtaler og ILO-
827 konvensjoner. SV vil fjerne forrangsbestemmelsen i den norske EØS-loven og arbeide for at
828 ILOs kjernekonvensjoner har forrang foran EØS-regler. Reservasjonsretten skal brukes aktivt
829 mot EU-direktiver som svekker opparbeidede faglige rettigheter eller står i veien for utvidelse
830 av disse.

831 **Trygge og faste stillinger**

832 Uten fast jobb er det vanskeligere å planlegge framtiden, få seg bolig og det krever mer å si
833 fra om urettferdighet på jobben. Hovedregelen i arbeidslivet skal være faste og hele stillinger
834 for å sikre forutsigbarhet og mulighet til å leve trygge og gode liv.

835 SV vil:

- 836 • Styrke Arbeidsmiljøloven som vernelov, og fjerne den generelle adgangen til
837 midlertidige ansettelse.
- 838 • Avvikle bemanningsbransjen. Sørge for at spesielt utsatte bransjer skjermes totalt
839 inntil dette er gjennomført, og at bruk av slik innleie for øvrig begrenses til reelle
840 vikariater. Fortsatt tillate utvidet innleie mellom reelle produksjonsbedrifter etter avtale
841 med tillitsvalgte i fagforening med innstillingsrett. Straffe brudd på bestemmelsene.
- 842 • At arbeidsformidling skal være et offentlig ansvar. Offentlig arbeidsformidling må ta i
843 bruk ny teknologi og plattformer slik at tilbud og etterspørsel etter arbeidskraft lettere
844 finner hverandre.

- 845 • Tydeliggjøre arbeidsgiveransvaret i lovverket. Dette må også omfatte konsern og
 846 konsernlignende forhold. Det skal til enhver tid være klart hvor man er ansatt og
 847 hvem som er reell arbeidsgiver.
- 848 • Klargjøre og utvide arbeidstakerbegrepet for å redusere omfanget av falske
 849 selvstendige og endre konkurranseloven slik at freelancere kan forhandle vilkår
 850 samlet.
- 851 • Styrke ansattes rettigheter i Statsansatteloven, særlig knyttet til fast stilling og
 852 stillingsvern, samt gjeninnføre adgangen til mindretallsanke ved ansettelser.
- 853 • Gjennomgå bruk av datainnsamling for å styrke ansattes personvern og hindre
 854 kontroll og overvåkning. Sikre arbeidere og deres tillitsvalgte innsikt i egne data og
 855 dataene deres arbeid genererer.
- 856 • Styrke reguleringen av vurderingssystemer innenfor arbeidslivet.
 857

858 **Lønnsutvikling og arbeidsvilkår**

859 Blant de lavest lønnede har lønnsutviklingen stagnert, lønnsulikheten øker og utjevningen av
 860 lønnsforskjeller mellom kvinner og menn går for sakte. SV vil styrke tilkjempede rettigheter i
 861 arbeidslivet ved å kreve norsk lønn i Norge, anstendige arbeidsvilkår for alle arbeidere og
 862 jobbe for utjevning av lønnsforskjeller. EØS setter norske lønns- og arbeidsvilkår under
 863 press. Dette gjelder ikke minst innen bygg- og anlegg og i transportbransjen.

864 SV vil:

- 865 • Gjøre allmenngjøring enklere tilgjengelig for arbeidstakerne, gjennom å fjerne
 866 kravene til dokumentasjon for allmenngjøre tariffavtaler.
- 867 • Sikre det kollektive forhandlingssystemet og styrke streikeretten.
- 868 • Gå imot forslag om innføring av lovbestemt nasjonal minstelønn.
- 869 • At det fastsettes forpliktende planer for å redusere lønnsforskjeller i offentlig sektor og
 870 offentlig eide virksomheter, og stimulere til avtaler mellom partene i arbeidslivet som
 871 fremmer en mer rettferdig fordeling av lønn.

872

873 **DISSENS 11: Et mindretall bestående av Ahamath, Barstad, Furunes, Grønland, Hødnebo,**
 874 **Kjelsnes, Kronen Snyen, Miljeteig, Pettersen, Rohde og Vambheim vil legge til punktet**
 875 **under:**

- 876 • Ha konkrete likelønntiltak i lønnsoppgjørene med involvering fra myndighetene.
 877 Dette kan være likelønnsrett eller andre konkrete tiltak som reduserer likelønns-gapet
 878 og det kjønnsdelte arbeidsmarkedet i det enkelte lønnsoppgjør.
- 879
- 880 • Sette ned en lavtlønnskommisjon for å utrede hvordan lønn og arbeidsforhold i
 881 lavtlønnsyrker kan løftes og arbeide for lavere lønnsforskjeller i offentlig sektor.
- 882 • Sikre norske kommuner og fylkeskommuner retten til å utforme egne regelverk for
 883 anbud og anskaffelser, med nasjonale regelverk som minste nivå.
- 884 • Forsterke nasjonale krav for å hindre sosial dumping ved offentlige innkjøp, etter
 885 inspirasjon av Telemarksmodellen og Oslo-modellen. Det bør stilles krav om
 886 tariffavtale i offentlig anbud der dette er mulig.

- 887 • Inkludere faktisk skattebetaling i anskaffelsesregelverket, og sette som forutsetning at
 888 for å kunne delta i en anbudsprosess, må et selskap rapportere om hvor mye skatt
 889 selskapet har betalt de siste årene, og rapportere omsetning, reelle eiere og
 890 kostnadsstruktur.
- 891 • Vurdere kompetansekrav for særskilte sektorer/bransjer der dette er nødvendige for å
 892 sikre seriøsitet og faglighet.
- 893 • Avvikle au pair-ordningen i Norge. SV mener at ordningen slik den fungerer ikke er
 894 kulturutveksling, men underbetalt arbeid.
- 895 • Styrke arbeidet mot arbeidslivskriminalitet og tvangsarbeid. Styrke sentrene mot
 896 arbeidslivskriminalitet, og vurdere oppretting av flere, samt styrke samarbeidet med
 897 partene.
- 898 • Styrke bestemmelser om virksomhetsoverdragelse i lovverket, slik at flere ansatte
 899 omfattes av dette vernet, blant annet i forbindelse med anbudsprosesser og ved
 900 overdragelse av konkursbo.
- 901 • Ha norske arbeidsvilkår i norske farvann og på norsk sokkel. Sikre at skipsarbeids-,
 902 skipssikkerhets- og arbeidsmiljøloven samt norsk tilsyn gjelder arbeidere på såkalte
 903 flerbruksfartøy. All aktivitet som foregår i norske farvann og på norsk sokkel skal
 904 reguleres av norsk lov, med norske lønns- og arbeidsbetingelser.
- 905 • At turbiler som kjører internt i Norge, må være underlagt norske arbeidsforhold.
 906 Kabotasjekjøring for turbilkjøring må reguleres med lignende regler som i
 907 godstrafikken.
- 908 • At transportkjøpere må pålegges et tydelig solidaransvar, og kontrollen av påse-
 909 plikten må bli bedre.
- 910 • At kontrollen av utenlandske vogntog i Norge må bli mye bedre særlig knyttet til
 911 kabotasjeregulering og lønns- og arbeidsforhold. Digitalt transportregister og
 912 obligatoriske, elektroniske fraktbrev må innføres.
- 913 • Rette opp igjen alle tendenser til løsarbeidersamfunn som høyreregjeringens frislipp i
 914 drosjenæringen har ført til. SV vil få på plass seriøsitetsskrav for taxibransjen, i samråd
 915 med bransjen.
- 916 • At norske havner skal styres etter ILO-konvensjon 137, som skal sikre registrerte
 917 havnearbeidere fortrinnsrett til lossing og lasting av skip i norske havner.
- 918 • Sikre at private bedrifter som utfører arbeid for det offentlige skal ha tariffavtale, være
 919 arbeiderstyrt eller et samvirkelag.

920

921 **DISSENS 12: Et mindretall bestående av Fiskaa, Furunes, Olaussen, Pettersen og Rohde vil**
 922 **legge til punktet under:**

- 923 • Vurdere å midlertidig regulere arbeidsinnvandringen dersom særlig stort tilbud av
 924 arbeidskraft vanskeliggjør arbeidet mot sosial dumping.
- 925

926 **Arbeidermakt og medbestemmelse**

927 Gjennom å legge til rette for at flere organiserer seg i fagforeninger, og god lovregulering, vil
 928 SV påvirke maktforholdene i arbeidslivet i arbeidstakernes favør.

929 SV vil:

- 930 • Gi fullt skattefradrag for fagforeningskontingent og legge til rette for økt
- 931 fagorganisering i alle deler av arbeidslivet.
- 932 • Gjeninnføre kollektiv søksmålsrett om innleie av arbeidstaker fra bemanningsforetak,
- 933 og midlertidig ansettelse.
- 934 • Gi påtalerett for representative organisasjoner for effektivisering av
- 935 straffebestemmelsene i arbeidsmiljøloven og andre lover om arbeidsforhold.
- 936 • Legge til rette for at ansatte i flere deler av arbeidslivet får forhandlingsrett på pensjon
- 937 gjennom tariffavtalene.
- 938 • Gi full innsynsrett for tillitsvalgte i lønns- og arbeidsvilkår.
- 939 • Vurdere lovbestemmelser som sikrer at ikke tvungen lønnsnemnd misbrukes til å
- 940 svekke arbeidstakernes maktposisjon i arbeidskonflikter.
- 941 • At staten utvikler gode tilskudds-, låne- og garantiordninger for arbeiderstyrte
- 942 bedrifter.
- 943 • Øke representasjon av ansatte i bedriftsstyrer og utvide retten til representasjon til
- 944 også å gjelde mindre bedrifter.
- 945 • Utrede og innføre en form for lønnstakerfond i deler av næringslivet. En andel av
- 946 overskuddet i bedriftene settes av i et fond eid av de ansatte i felleskap for
- 947 demokratisering og oppkjøp av andeler i bedriftene.
- 948

949 **Arbeidsmiljø og arbeidstid**

950 Normalarbeidsdagen og ansattes innflytelse over eget arbeidsmiljø utfordres fra mange hold.
 951 Et godt arbeidsmiljø er nøkkelen til et arbeidsliv med plass til alle. Det er viktig at vi sikrer et
 952 klart skille mellom jobb og fritid, gjennom å forsvare normalarbeidsdagen. Lovverket må sikre
 953 alle et helsefremmende arbeidsliv. I 2015 svekket Solberg-regjeringen arbeidsmiljølovens
 954 arbeidstidsbestemmelser på vesentlige punkter. SV vil styrke loven tilsvarende.

955 SV vil:

- 956 • Forsvare normalarbeidsdagen og sikre et klart skille mellom jobb og fritid.
- 957 • At adgangen til å forhandle frem arbeidstidsordninger som avviker vesentlig fra
- 958 normalarbeidsdagen må forbeholdes fagforeninger med innstillingsrett.
- 959 • Senke ukentlig ordinær arbeidstid i Arbeidsmiljøloven til 37,5 timer og daglig ordinær
- 960 arbeidstid til 8 timer.
- 961 • Sikre lovfestet og reell rett til heltid. Det offentlige skal fremme heltidskultur som
- 962 arbeidsgiver.
- 963 • Legge til rette for gradvis arbeidstidsreduksjon med 30-timers uke/6-timersdag med
- 964 full lønnskompensasjon som mål. Etablere et trepartsutvalg som samler erfaringer og
- 965 bidrar med målrettet finansiering.
- 966 • Opprette et nasjonalt kompetansesenter som skal bistå arbeidslivet i spørsmål som
- 967 heltid, arbeidstidsreduksjon og tillitsreform.
- 968 • Gjeninnføre bestemmelsene i Arbeidsmiljølovens regler om arbeidstid som ble
- 969 svekket i 2015. Ha en gjennomgang regelverket for gjennomsnittsberegningen i
- 970 arbeidsmiljøloven slik at helse, miljø og sikkerhet blir bedre ivaretatt.

- 971 • Endre arbeidsmiljøloven slik at adgangen til å avtale unntak fra overtid- og
- 972 arbeidstidsbestemmelsene er forbeholdt tillitsvalgte i bedrift bundet av
- 973 landsomfattende tariffavtale.
- 974 • Erstatte forskrift om medlevertturnus med krav om at langturnus hjemles i
- 975 landsomfattende tariffavtale.
- 976 • At reguleringen av søndagsåpne butikker overholdes og opprettholdes.
- 977 • Styrke ansattes vern mot nattarbeid, blant annet når det gjelder arbeid alene.
- 978 • At ansatte i varehandelen skal omfattes av arbeidsmiljølovens bestemmelser om natt-
- 979 og søndagsarbeid.
- 980 • Fremme lovverk som gir ansatte på kjøpesentre representasjon i senterstyrer, felles
- 981 vernetjeneste og bedring av tillitsvalgtes muligheter til å påvirke beslutninger rundt
- 982 arbeidstid og arbeidsmiljø.
- 983 • Arbeide for en offentlig godkjenningsordning for kurstilbydere i HMS for å forhindre
- 984 useriøse aktører.
- 985 • Styrke vernet av varslere. Utrede varslerombud.
- 986 • Styrke fagmiljøer innen arbeidshelse.
- 987 • Pålegge arbeidsgiver og solidaransvarlig å sikre at alle som jobber i Norge har norsk
- 988 yrkesskadeforsikring, eller tilsvarende, uavhengig av hvor arbeidsgiver er registrert.
- 989 • Etablere ordninger med regionale verneombud, eller tilsvarende, i flere bransjer.
- 990 • Rydde opp i misbruket av såkalte ledende og særlig uavhengige stillinger i
- 991 arbeidskontrakter.
- 992 • At nye offentlige bygg skal velge kontorløsninger som er tilpasset arbeidet som skal
- 993 utføres der.
- 994 • At tillitsvalgtes rolle ved kontorutforming og etablering av hjemmekontorordninger må
- 995 styrkes.
- 996 • At Forskrift om arbeid som utføres i arbeidstakers hjem oppdateres og styrker de
- 997 tillitsvalgtes og verneombudets rolle.
- 998

999 **Inkludering i arbeidslivet**

1000 SV jobber for et arbeidsliv for alle. I dag opplever mange at det ikke er rom for dem i

1001 arbeidslivet. Vi kan ikke akseptere at det finnes så mange ledige hender med arbeidslyst

1002 samtidig som vi har mange uløste oppgaver.

1003 Tiltak gjennom NAV som skal lede til arbeid må kvalitetssikres og være reelt individtilpasset.

1004 Da vil flere kunne få arbeid. Det må rettes en særlig innsats mot unge. Kjennskap til, og

1005 samarbeid med, næringslivet er viktig for å sikre folk arbeid.

1006 SV vil:

- 1007 • Sikre tilstrekkelige ressurser og nok ansatte ved NAVs lokalkontor, slik at folk får
- 1008 individuell oppfølging og bistand til å komme i jobb.
- 1009 • At tiltak gjennom NAV i større grad skal bidra til formell kvalifisering. Overføre
- 1010 ressurser fra kortvarige kurs til mer formell kvalifisering i voksenopplæringen,
- 1011 videregående skole, fagskole og akademisk utdanning.

- 1012 • Styrke kvalifiseringsprogrammet ved å forbedre oppfølgingen den enkelte deltaker
- 1013 får, for å sikre at de kommer ut i faktisk arbeid.
- 1014 • Sørge for at flere inkluderes i arbeidslivet gjennom en styrking av ordninger som varig
- 1015 tilrettelagt arbeid, lønnstilskudd og arbeidsmarkedstiltak.
- 1016 • Sikre at ansvaret for varig tilrettelagt arbeid (VTA) er statlig, for å sikre likebehandling
- 1017 over hele landet. Det må vedtas en kraftig opptrappingsplan for antall tiltaksplasser.
- 1018 • At mennesker med en funksjonsnedsettelse skal få tilstrekkelig tilrettelegging for å
- 1019 kunne delta i det ordinære arbeidslivet. Det kan være gjennom tilrettelegging,
- 1020 tekniske hjelpemidler, arbeids- og utdanningsreiser, funksjonsassistenter og
- 1021 tolketjenester. Arbeidsgivere må kunne søke økonomisk støtte til nødvendig
- 1022 oppgradering av bygg til standard for universell utforming.
- 1023 • Avskaffe anbudsregimet innen tiltaksapparatet i NAV til fordel for egenregi og utvidet
- 1024 egenregi. Det offentlige må ha ansvaret for arbeidsrettet bistand for å sikre et godt
- 1025 nok tilbud.
- 1026 • Sikre tettere oppfølging av tiltak i NAV, slik at personer ikke blir utnyttet som gratis
- 1027 arbeidskraft i langvarige praksisplasser. Så langt det er mulig skal kandidater
- 1028 utplasseres i bedrifter med tariffavtale.
- 1029 • Stille krav til fullgode garderobeløsninger for både kvinner og menn. Bransjer der det
- 1030 er krav til egne klær, må stille krav til leverandørene om å produsere klær som også
- 1031 passer kvinner, og ta disse i bruk.
- 1032 • Arbeide for endringer i reglene for yrkessykdom og -skade slik at de omfatter
- 1033 yrkessykdom som typisk rammer kvinnedominerte yrker.
- 1034 • Bruke kvotering som virkemiddel når det er nødvendig for å sikre likestilling og
- 1035 mangfold i arbeidslivet.
- 1036 • At minoritetskvinnens mulighet til arbeid gjennom kvalifisering og målrettet program
- 1037 som «Ny sjanse», må styrkes.
- 1038 • Sikre ressurser i NAV og tilretteleggelse for deltakelse i arbeidslivet for uføretrygdete
- 1039 som ønsker å jobbe ved siden av uføreytelse slik lovendringen fra 2015 var ment å ta
- 1040 høyde for.
- 1041 • Jobbe for mangfold og kvalitet i arbeidsmarkedstiltakene ved å sikre langvarige
- 1042 avtaler med arbeidsmarkedsbedrifter og utvida egenregi i NAV.
- 1043 • Sikre kvalitet i tiltakene og at reell og fullført kompetanseheving skal være en
- 1044 mulighet for de som mottar AAP og sosialhjelp og for uføretrygdete som vil tilbake til
- 1045 jobb.
- 1046 • At lokale NAV-kontor må ha nok ansatte med kompetanse på sosialt arbeid,
- 1047 arbeidsmarked, attføring og trygderett, og ha god kontakt med lokalsamfunn og
- 1048 næringsliv. NAVs ressurser til oppfølging av brukere må styrkes, både for å legge til
- 1049 rette for god avklaring av personer på arbeidsavklaringspenger og for å kunne
- 1050 håndtere vedvarende høy arbeidsledighet.
- 1051 • Ha en ungdomsgaranti med rett til arbeid, utdanning eller arbeidsrettet aktivitet innen
- 1052 60 dager for unge under 25 år. Gode og individuelt vurderte og tilpassede opplegg for
- 1053 hver enkelt, tilgang til nødvendige tiltak og helsehjelp, avgjør manges mulighet til å
- 1054 komme i arbeid.
- 1055

1056 **Velferd og fordeling**

1057 Fellesskapsløsninger er en fornuftig, rettferdig og effektiv måte å organisere tjenester på.
 1058 Sterke fellesskap reduserer forskjeller og bidrar til bedre samfunn og levekår for den enkelte.
 1059 Velferdstjenester skal dekke grunnleggende behov og være tilgjengelige der folk bor. Derfor
 1060 må vi ta tilbake tjenester og oppgaver som er konkurranseutsatt og privatisert og sikre
 1061 demokratisk styring til flertallets beste. At oppgaver løses av det offentlige og finansieres av
 1062 fellesskapet er en viktig forutsetning for å kunne sikre velferd uten profit og at
 1063 velferdstjenestene organiseres med mål om tid og tillit framfor markedstenkning. I
 1064 kommende stortingsperiode vil SV prioritere å reversere usosiale kutt og bygge ut velferden
 1065 gjennom gratis SFO/AKS, utbygging av offentlig tannhelsetjeneste kombinert med at
 1066 tannhelse blir en del av folketrygda, og sikre at også folk utenfor arbeidslivet har ei inntekt å
 1067 leve av. Velferdsstaten må være sterk og forutsigbar, samtidig som den stadig må utvikles
 1068 for å imøtekomme folks behov. Folketrygdens ytelser må opp på et nivå som gjør det mulig å
 1069 leve et fullverdig liv.

1070 **Profittfri velferd**

1071 Velferden skal tjene mennesker, ikke markeder. Derfor må alle muligheter for å ta profit ut
 1072 av velferd stoppes. Når velferden privatiseres eller gjøres om til et marked pulveriseres
 1073 ansvaret og det blir vanskeligere for demokratiet å styre tjenestene, og penger flyttes fra
 1074 fellesskapet til private lommer. Når private skal tjene penger på velferd, går det ofte ut over
 1075 arbeidsvilkår, lønn og pensjon for de ansatte. Mange av de ansatte i velferdstjenestene har i
 1076 utgangspunktet lave lønninger og ugunstige arbeidstider, og samfunnet må sørge for at de
 1077 verdsettes mer, ikke mindre. Derfor mener SV at det først og fremst er det offentlige, supplert
 1078 av ideelle krefter, som skal stå for velferden i Norge.

1079 SV vil:

- 1080 • Forby profit på velferdstjenester, og stanse all profit innen alle velferdstjenester som
 1081 er finansiert eller delfinansiert av det offentlige.

1082

1083 **Tillit og medbestemmelse**

1084 Velferdsstaten skal sørge for frihet og trygghet for hver enkelt av oss. Derfor må offentlig
 1085 sektor organiseres på en måte som setter folk og faglighet først. Folk skal oppleve tillit og ha
 1086 selvbestemmelse og medvirkning i møte med velferdstjenestene. Kommersialisering og
 1087 stadig flere kontroll- og styringssystemer i velferdstjenestene har bidratt til rigide
 1088 arbeidsmåter, overvåking og rapportering, og svekket både tillit og medbestemmelse. For å
 1089 fremme faglighet og gode møter mellom ansatte og folk, trengs en gjennomgripende
 1090 tillitsreform i hele offentlig sektor, der målet er kvalitet for innbyggere og samfunn,
 1091 sammenhengende tjenester og helsebringende arbeidsliv.

1092 Styring av offentlig sektor skal bygges på nærhet til folk, respekt for fagfolk og involvering av
 1093 ansatte. Det offentlige skal være en god standard i arbeidslivet. Medbestemmelsesordninger
 1094 er et sentralt verktøy for å sikre samarbeid mellom ledelse og ansatte og bidrar til at de
 1095 ansattes kompetanse legges til grunn i styring og organisering av arbeidet. Bruk av
 1096 tariffavtaler og hovedavtale, med tilleggsavtaler der det er hensiktsmessig, gir sammen med
 1097 stedlig ledelse et godt grunnlag for tillitsreform.

1098 En tillitsreform må innebære reell medbestemmelse for ansatte på det enkelte tjenestested
 1099 gjennom godt partssamarbeid. Det er behov for kompetanseheving for både ledere og
 1100 tillitsvalgte i offentlig sektor om en tillitsreform skal lykkes.

1101 SV vil:

- 1102 • Få på plass en tillitsreform i offentlig sektor som fremmer faglighet og økt
 1103 medbestemmelse for ansatte og deres organisasjoner i kvalitetsarbeidet.
- 1104 • Sørge for felles opplæring i utvidet partssamarbeid for ledere med personalansvar og
 1105 tillitsvalgte på alle nivåer i kommunesektoren.
- 1106 • Avvikle kommersiell drift, målstyring, bestiller-utfører-modeller og forretningsregnskap
 1107 i velferdstjenestene, og i stedet innføre styringsmodeller som egner seg til offentlig
 1108 velferd.
- 1109 • Øke bemanningen og faste ansatte i staten, og avvikle bruk av innleie.
- 1110 • Etablere nasjonalt kompetansesenter med veiledning og støtte for gjennomføring av
 1111 tillitsreform i kommunesektoren.
- 1112 • Redusere bruk av konsulentselskap i staten, kommuner og offentlig eide foretak.

1113

1114 **Økonomisk trygghet**

1115 Arbeid gir økonomisk trygghet. Derfor må folk som blir syke, permitteres eller mister jobben
 1116 sikres inntekt og raskere helsehjelp. NAV må være tilgjengelig for folk som har behov for
 1117 bistand. Det er positivt at det digitale NAV blir godt utbygd for de som kan nyttiggjøre seg av
 1118 det, men det kan ikke erstatte hjelp og veiledning fra ansatte for de som trenger det. Folk
 1119 som mister arbeid og helse må sikres anstendig inntekt. SV ønsker å heve inntekta for
 1120 arbeidsløse med lav lønn og sørge for et nivå på økonomisk sosialhjelp som det er mulig å
 1121 leve av. Dårlig råd gir dårligere helse og øker avstanden til arbeidslivet.

1122 SV vil:

- 1123 • Styrke ytelser som skal sikre forsvarlige levekår ved arbeidsledighet, sykdom og
 1124 uførhet.
- 1125 • Reversere regjeringens innstramminger i arbeidsavklaringspenger og sørge for at alle
 1126 er ferdig avklart før stønaden opphører.
- 1127 • Øke satsen på dagpenger til 80 prosent av inntekt opp til 3G.
- 1128 • At barnetillegget for uføre skal tilbake til samme nivå som før det borgerlige flertallet
 1129 gjennomførte kutt i ordningen.
- 1130 • At overgangsstønnen for enslige foreldre styrkes og at mottakere av stønaden
 1131 sikres tilgang til utdanning eller annen arbeidsrettet aktivitet.
- 1132 • At minsteytelsene i folketrygden økes, slik at folketrygden sikrer et anstendig
 1133 livsopphold.
- 1134 • At pleiepenger sørger for raskere avklaring for familiene, mindre utrygghet og mer
 1135 forutsigbarhet. At alle foreldre skal få pleiepenger i 3 mnd. etter barns død.
- 1136 • Øke barnetrygden for alle og innføre målrettede tillegg for flerbarnsfamilier og familier
 1137 med enslige forsørgere.

1138

- 1139 • Innføre en statlig, forpliktende normering av økonomisk sosialhjelp hvor barnetrygd
1140 holdes utenfor beregningsgrunnlaget.

1141 **DISSENS 13: Et mindretall bestående av Ahamath, Barstad, Fredlund, Miljeteig, Tollan**
1142 **Jordet, Olaussen og Vambheim vil erstatte punktet over med punktet under:**

- 1143 • Innføre en statlig, forpliktende minstesats for økonomisk sosialhjelp som følger SIFOs
1144 referansebudsjett, og hvor barnetrygd og andre universelle velferdsytelser holdes
1145 utenfor beregningsgrunnlaget.

1146

- 1147 • Styrke NAVs tilgjengelighet både fysisk og digitalt, og gjøre tjenestene mer
1148 brukervennlige.

- 1149 • Sikre studenter rett til dagpenger på lik linje med andre arbeidstakere

- 1150 • Gjeninnføre feriepenger for arbeidsledige..

1151

1152 **Eldre**

1153 Eldre mennesker skal ha det godt i Norge, men store variasjoner i levevilkår, alder og helse
1154 innebærer store utfordringer for utjevningsspolitikk. SV vil ta tak i dette. For at eldre skal få bo
1155 i eget hjem og mestre hverdagen selv så lenge som mulig, trengs tilrettelagte boliger,
1156 transportmuligheter og gode offentlige hjemmetjenester. Alle bør få reell innflytelse på hvilke
1157 tjenester de skal få. Trygg økonomi når vi blir eldre, syke eller alene, er viktig for livskvalitet
1158 og muligheten til gode og deltagende liv i alle livets faser.

1159 For å styrke eldres muligheter for et godt liv uten isolasjon, må flere sektorer samarbeide om
1160 blant annet å videreutvikle eldresentrene, gi tilgang til eldrevennlig kollektivtransport, bistand
1161 til innkjøp, tilgang til kulturelle aktiviteter, tilgang og kompetanse til digitale hjelpemidler og
1162 kommunikasjonssystemer, og en helhetlig politikk for helse, tannhelse, kosthold og
1163 medisinerer.

1164 SV vil:

- 1165 • Prioritere eldrepolitiske tiltak som reduserer levekårsforskjeller.
- 1166 • At eldrepolitiske tiltak og tjenester skal finansieres gjennom offentlige budsjetter og
1167 lavest mulig egenandeler.
- 1168 • At eldreomsorgen blir drevet av det offentlige og ideelle organisasjoner, og sikre at
1169 det ikke blir mulig å ta profitt av velferdsgoder.
- 1170 • Ha mer valgfrihet. Eldre som trenger offentlige tjenester bør ha mer innflytelse over
1171 hva tiden skal brukes til, og når de vil ha hjelp.
- 1172 • Sikre finansieringen av flere sykehjemsplasser og sikre bemanning som ivaretar
1173 beboernes behov.
- 1174 • At eldre som bor hjemme skal motta tilstrekkelige hjemmetjenester, sikre
1175 oppbemanning i hjemmesyketjenester i kommunene.
- 1176 • Legge til rette for at eldre kan bo hjemme og opprettholde et aktivt og selvstendig liv
1177 gjennom universelt utformede omgivelser og utbedring av eksisterende boligmasse.
1178 Det skal bygges varierte boformer for eldre og mennesker med demens.

- 1179 • Videreføre det nasjonale velferdsteknologiprogrammet. Øke bruk av velferdsteknologi
 1180 som gir økt trygghet og selvstendighet og sørge for god opplæring, tverrfaglig
 1181 samarbeid og tilgjengelig støttepersonell.
 1182 • Styrke språkopplæring til ansatte i eldreomsorgen, og tolketjenesten overfor eldre
 1183 som mister norskspråket.
 1184

1185 Pensjon

1186 Folketrygden er den sentrale grunnmuren i pensjonssystemet, og skal gi en god grunnsikring
 1187 for alle. De som er yrkesaktive i hele eller deler av livet, skal i tillegg opptjene rettigheter
 1188 både i folketrygden og tjenestepensjoner.

1189 Pensjonssystemet må utvikles slik at det ivaretar de økonomiske behovene på tvers av
 1190 yrkesgrupper og generasjoner. SV vil videreutvikle både folketrygden og de kollektive
 1191 tjenestepensjonene slik at de tilsammen ivaretar det økonomiske behovet for kommende
 1192 generasjoner uten behov for individuelle pensjonsordninger.

1193 SV vil:

- 1194 • Øke minstepensjonen, spesielt for enslige.
 1195 • Innføre opptjening av pensjon fra første krone. Sørge for at tjenestepensjon tjenes
 1196 opp på all inntekt, uavhengig av alder, stillingsstørrelse og varighet.
 1197 • Fjerne underreguleringen av pensjon. Sikre at pensjonistene ikke blir hengende etter
 1198 andre grupper i kjøpekraft.
 1199 • Innføre reell forhandlingsrett i trygdeoppgjøret slik at det gjennomføres som
 1200 forhandlinger mellom pensjonistorganisasjonene og staten. Trygdeoppgjøret skal
 1201 behandles i Stortinget.
 1202 • Endre levealdersjusteringa for å sikre rettferdighet for yrkesgrupper som må slutte
 1203 tidlig, og for yngre generasjoner.
 1204 • Skjerme uføres alderspensjon mot effekten av levealdersjusteringa, og gi opptjening
 1205 til 67 år.
 1206 • Styrke tjenestepensjonene med krav om høyere sparesatser, uføredekninger,
 1207 livsvarige og kjønnsnøytrale pensjoner.
 1208 • Videreføre særaldersgrenser i offentlig sektor for grupper som av belastnings- eller
 1209 sikkerhetsmessige hensyn fortsatt må ha det. Sikre ansatte med særaldersgrense en
 1210 livsvarig pensjon på nivå med ansatte med ordinær aldersgrense.
 1211 • Evaluere og utrede effektene av uførereformen, både når det gjelder ytelsesnivå,
 1212 forholdet til andre inntektsavhengige ytelser og forholdet til tjenestepensjoner.
 1213 • Gjeninnføre ordningen «supplerende stønad for personer fra 67 år med kort botid i
 1214 Norge» slik at den igjen skal gjelde personer med opphold på grunnlag av
 1215 familiegjenforening.
 1216 • At staten skal delta aktivt for å få på plass gode ordninger for avtalefestet pensjon
 1217 (AFP).
 1218 • Utrede deling av pensjonspoeng mellom ektefeller og samboere.
 1219 • Arbeide for at Lov om offentlige anskaffelser må endres slik at hvis offentlige tjenester
 1220 konkurranseutsettes og privatiseres skal det kreves pensjonsordninger på likeverdig
 1221 nivå med offentlige ordninger.

- 1222 • At det settes forgang i arbeidet med en nivåheving av pensjonene for dem som taper
 1223 mest på å gå av tidlig.
 1224 • Arbeide for at samlet pensjon ved 67 års alder skal gi en inntektsdekning på minst to
 1225 tredeler av lønn. Det gjelder også uføre og de som går av med AFP før fylte 67 år.
 1226

1227 Bolig

1228 Det er en menneskerett å ha et trygt og godt sted å bo. Bolig skal være noe å bo i, ikke noe å
 1229 spekulere i. Boligmarkedet er i dag først og fremst markedsregulert med få sosiale
 1230 reguleringer. Kombinert med gunstige skattefordeler har bolig og eiendom blitt et viktig
 1231 investerings- og spekulasjonsobjekt. Samtidig har økte boligpriser gjort at mange ikke har
 1232 råd til egen bolig, mens andre har tatt opp boliglån som gjør privatøkonomien sårbar for
 1233 endringer. Også på mindre plasser kan det være vanskelig å finne bolig. Husbanken og
 1234 kommunene må sammen ta ansvar for å sikre tilstrekkelig boligbygging også i distriktene.

1235 SV ønsker en sterk sosial boligpolitikk og tiltak som kan stoppe boligspekulasjon. SV skal gå
 1236 i front for en langsiktig politikk for opprettelsen av en tredje ikke-kommersiell boligsektor, med
 1237 boliger utenom de som selges på det ordinære markedet. Dette kan gjøres gjennom å
 1238 opprette ordninger for ikke-kommersielle boligbyggelag og sørge for at kommuner tar en
 1239 aktiv rolle i boligmarkedet.

1240 Det offentlige må ta ansvar for at det bygges flere boliger som dekker de reelle
 1241 boligbehovene. For å få slutt på for høye leiepriser i byene er det behov for å innføre en
 1242 makspris på husleie, og skape tryggere forhold for de som leier.

1243 SV vil:

- 1244 • Utvikle en lov om ikke-kommersielle boligorganisasjoner – fellesskapsboliger – etter
 1245 modell av den danske lov om almene boliger.
- 1246 • Motvirke spekulasjon. SV vil skjerpe beskatningen av sekundærbolig for å motvirke at
 1247 skattesystemet belønner spekulasjon i eiendom.
- 1248 • Innføre en nasjonal boligplan som tar hensyn til boligbehovet i hele landet, omtaler
 1249 Husbankens rolle og løser boligutfordringer både i pressområder og distrikt.
- 1250 • Legge om og øke bostøtten slik at også de som har minst kan få et trygt sted å bo.
- 1251 • Bygge opp offentlige tomte- og utbyggingsselskap for å drive fram boligutbygging
 1252 med en sosial profil, både i statlig og kommunal regi.
- 1253 • Etablere en selvfinansierende tilskuddsordning der Husbanken kan gå inn med en
 1254 eierandel i boliger tilsvarende egenkapitalkravet, som medfinansiering til låntakere
 1255 som har betalingsevne, men mangler egenkapital.
- 1256 • Endre plan- og bygningsloven slik at planmyndigheten kan stille krav om at det skal
 1257 være en andel rimelige og sosiale boliger i alle nye prosjekter som skal bygges.
- 1258 • Styrke plankompetansen og -kapasiteten i kommunene slik at de har mulighet til å
 1259 utarbeide gode reguleringsplaner selv, uten å være avhengig av eksterne
 1260 konsulenter.

- 1261 • Fjerne forskrift om forbud mot sosial infrastruktur i utbyggingsavtaler, og utvide
- 1262 utbyggingsavtaler slik at planmyndigheten kan stille krav til finansiering og kostnader
- 1263 for de ferdige boligene.
- 1264 • Styrke Husbanken. Husbanken må gjenreises som en motor i sosial boligpolitikk og
- 1265 lånerammen må utvides. Det må igjen åpnes for at flere grupper kan få startlån.
- 1266 • Bygge flere ikke-kommersielle utleieboliger og prisregulerte selveierboliger og
- 1267 studentboliger.
- 1268 • Fremme leie-til-eie-modeller for bolig. Alle kommuner bør tilby en form for leie til eie.
- 1269 • Styrke tilskuddsordningen for bygging av kommunale utleieboliger.
- 1270 • Fjerne rentefradraget for store lån, og med bunnfradrag, for å unngå spekulasjon og
- 1271 overprising.
- 1272 • Sørge for progressiv beskatning av bolig og annen eiendom.
- 1273 • Avvikle BSU-ordningen.
- 1274 • Gjennomføre endringer i den kommunale eiendomsskatten for å gjøre den mer
- 1275 progressiv og skille mellom sekundær-, primærbolig og total eiendomsmasse.
- 1276 Kommunene må få større fleksibilitet til å sette det skattenivået de selv ønsker og har
- 1277 behov for.
- 1278 • Fjerne dokumentavgiften for førstegangskjøpere.
- 1279 • Endre regelverket slik at alle nybygg skal være universelt utformet. Tilskudd til å
- 1280 installere heis i eksisterende bygningsmasse og gjøre boliger universelt utformet må
- 1281 styrkes.
- 1282 • Utrede en begrensning på hvor mange boliger enkeltpersoner eller kommersielle
- 1283 selskaper kan eie.
- 1284 • Sette en begrensning på hvor høy leie det er mulig å ta i enkelte områder basert på
- 1285 kvadratmeter og lokasjon.
- 1286 • Innføre tiltak mot hyblifisering og oppsplitting av leiligheter som for eksempel
- 1287 minstekrav til boligstørrelse eller avgifter basert på antall soverom.
- 1288 • Innføre forbud mot diskriminering på boligmarkedet av mennesker som mottar støtte
- 1289 fra det offentlige.
- 1290 • Finne lokale og nasjonale virkemidler som hindrer at boligsektoren går fra
- 1291 langtidsutleie til dagsutleie.
- 1292 • Utvide kommunenes adgang til å ekspropriere bygninger som står tomme og/eller der
- 1293 eierne spekulerer i forfall for å få tillatelse til å rive og bygge nytt.
- 1294

1295 **Skatt**

1296 Den økonomiske politikken skal redusere de økonomiske forskjellene, redusere
1297 klimagassutslippene i tråd med Paris-avtalen og sørge for full sysselsetting.

1298 Skatt finansierer velferd og fellesgoder og er nødvendig for å utjevne forskjeller og sikre
1299 ressurser til fellesskapet. Med klimaomstilling, uløste oppgaver i velferden og en aldrende
1300 befolkning trenger vi i framtiden også økte skatteinntekter. Et rettfærdig og progressivt
1301 skattesystem er, sammen med en koordinert lønnsdannelse, en sterk fagbevegelse og en
1302 omfordelende velferdsstat, det viktigste virkemiddelet for å nå målene om små forskjeller og
1303 velferd for alle.

1304 Det må koste mer å forurense. Miljøavgifter må fungere sammen med et omfordelende
 1305 skattesystem, slik at det lønner seg å velge miljøvennlige løsninger, samtidig som folk med
 1306 lave og vanlige inntekter kommer ut i pluss.

1307 For hvert år som går mister fellesskapet enorme summer i tapte skatteinntekter fordi
 1308 multinasjonale selskaper og personer med store formuer benytter seg av skatteparadiser og
 1309 kompliserte selskapsstrukturer for å redusere skatteregningen. Skatteparadisene truer
 1310 velferdsstaten og tilrettelegger for de verste kriminelle, som kan skjule sine formuer og
 1311 transaksjoner. Skyggeøkonomien må bekjempes.

1312 SV vil:

1313 • Øke skatten på formue, arv, utbytte og eiendom. Inntektsskatten må gjøres mer
 1314 progressiv med høyere skatt på høye inntekter, og lavere skatt på lave inntekter.

1315 **DISSENS 14: Et mindretall bestående av Faret Sakariassen, Haltbrekken, Hering, Holmås**
 1316 **Eidsvoll, Olaussen og Vambheim vil erstatte punktet over med punktet under:**

1317 • Legge om skattesystemet slik at folk flest kommer ut i pluss gjennom å øke skatten
 1318 på formue, arv, utbytte og eiendom, og senke den på arbeid. Inntektsskatten må
 1319 gjøres mer progressiv med høyere skatt på høye inntekter, og lavere skatt på *vanlige*
 1320 og lave inntekter.

1321
 1322 • Øke formuesskatten og gjøre den mer progressiv, samt fjerne rabatten for aksjer og
 1323 driftsmidler.

1324 • Tette skattehull som gjør det mulig å slippe unna formues- og selskapsskatt.

1325 • Innføre avgift på arv med et høyt bunnfradrag og nye trinn for ekstra stor arv.

1326 • Utrede og innføre en egen omsetningsavgift på digital virksomhet og omvendt
 1327 kredittfradrag for å bekjempe overskuddsflytting.

1328 • Vurdere å innføre en omsetningsavgift på Oslo Børs.

1329 • Gjøre Norge til skatteparadisfri sone. SV vil trekke alle statlige selskaper ut av
 1330 skatteparadis, både heleide og deleide. Statlig eide bedrifter skal ikke bruke
 1331 skatteparadis ved investeringene sine. Selskap basert i skatteparadis må ekskluderes
 1332 fra offentlige innkjøp og oppdrag i Norge.

1333 • Gjeninnføre åpne offentlig tilgjengelige skattelister og innføre et fullverdig register
 1334 over egentlige eiere i selskaper og juridiske enheter i Norge, som inkluderer
 1335 børnoterte selskaper.

1336 • Sikre tilstrekkelig innsyn for skattemyndighetene i advokaters klientkonti og all annen
 1337 relevant dokumentasjon fra advokater som utfører transaksjoner på vegne av kunder.

1338 • Sikre åpenhet om aggressiv skatteplanlegging som tilbys av skatterådgivere. Skatte-
 1339 og transaksjonsrådgivning må unntas fra advokaters taushetsplikt.

1340 • Styrke Skatteetaten, Økokrim og Arbeidstilsynet vesentlig for å bekjempe skatteflukt
 1341 og økonomisk kriminalitet. Det norske fellesskapet ranes for milliarder når store
 1342 selskaper og rike personer ikke betaler det de skal.

1343 • Inkludere faktisk skattebetaling i anskaffelsesregelverket.

1344 • At offentlige innkjøpere bør kreve offentlig land for land-rapportering som vilkår i
 1345 større anbuds- og anskaffelsesprosesser.

1346 • Innføre reklameforbud for, og et rentetak på, forbrukslån.

- 1347 • Utrede grunnrenteskatt på alle naturressurser med særskilt stor avkastning som
 1348 direkte følge av tilgang til naturressurser.
 1349

1350 **Oppvekst og kunnskap**

1351 Alle, uavhengig av bakgrunn, skal få mulighet til å tilegne seg kunnskap og ferdigheter
 1352 gjennom hele livet og teoretiske, praktiske og sosiale ferdigheter skal verdsettes like høyt.
 1353 Barnevernet skal bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår. Barnehage og skole
 1354 legger et viktig grunnlag for et godt liv, utdanning og aktiv deltakelse i samfunn og arbeidsliv.
 1355 Barnehage og skole er møteplasser for barn og ungdom med ulik sosial og kulturell
 1356 bakgrunn. Den offentlige fellesskolen gir oss like muligheter. SV vil derfor styrke fellesskolen.
 1357 Foreldres og fellesskapets penger skal i sin helhet komme barna til gode, ikke tas ut som
 1358 privat profitt for kommersielle eiere. Alle barn skal ha mulighet til å delta på
 1359 skolefritidsordning. SV vil gjøre SFO gratis. SV vil sikre et tilgjengelig og fleksibelt
 1360 utdanningstilbud med høy kvalitet og et mangfold av fagskoler, høyskoler og universitet i
 1361 nærheten av der folk bor, og fri forskning som bidrar med kunnskap til et bedre samfunn.

1362 **Barnevern**

1363 Barnevernet trenger flere ansatte for å kunne se og hjelpe hvert enkelt barn på en god nok
 1364 måte. Derfor jobber SV for et nytt barnevernsløft i den kommunale barneverntjenesten.
 1365 Barnets beste skal alltid være viktigst og barn må få økt medvirkning i barnevernet.
 1366 Fellesskapets penger til barnevernet skal gå til å hjelpe barn, ikke bygge private formuer.

1367 SV vil:

- 1368 • Igangsette en fireårig opptrappingsplan for å øke bemanninga i det kommunale
 1369 barnevernet. Innføre en veiledende bemanningsnorm.
- 1370 • Ha arbeidstidsordninger hjemlet i tariffavtale og som ivaretar barns trygghet.
- 1371 • At kravet om barns medvirkning skal være med i alle relevante paragrafer i
 1372 barnevernloven. Barns stemmer skal høres, og tillegges vekt, i saker som angår dem.
- 1373 • Avskaffe anbudsregimet i barnevernet. Enkeltbarn og deres tilbud skal ikke settes ut
 1374 på anbud. SV vil ha et offentlig tilbud og langsiktige avtaler med ideelle aktører i
 1375 tillegg.
- 1376 • Fase ut kommersielle aktører i barnevernet og erstatte dem med offentlige tilbud,
 1377 supplert av ideelle.
- 1378 • Bygge opp flere plasser i det offentlige institusjonsbarnevernet.
- 1379 • Innføre autorisasjon av sosionomer og barnevernspedagoger.
- 1380 • Sikre at alle barn får psykisk og somatisk helseundersøkelse tidlig ved
 1381 omsorgsovertakelse.
- 1382 • Utvikle og oppskalere flere barneverntiltak i offentlig regi og i samarbeid med ideelle
 1383 aktører, for bruk i den kommunale barneverntjenesten.
- 1384 • Rekruttere flere fosterhjem, særlig med minoritetsbakgrunn, og styrke barnevernets
 1385 oppfølging og veiledning av fosterhjemmene. Fosterhjemmene må få bedre sosiale
 1386 og økonomiske rettigheter.
- 1387 • At myndighetsutøvelse i barnevernet skal utføres av det offentlige, ikke private.

- 1388 • Overføre omsorgsansvaret for enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år til
1389 barnevernet.
- 1390 • At Statens undersøkelseskomisjon for helse- og omsorgstjenesten (Ukom) får
1391 utvidet mandat til å undersøke alvorlige saker i barnevernet.
1392

1393 **Barnehage**

1394 Barnehagene skal ivareta barns behov for omsorg, lek, danning og læring, gi barn like
1395 muligheter og utjevne sosiale forskjeller i barnas nærmiljø. SV vil styrke kvaliteten i
1396 barnehagen og øke antall ansatte. Vi må sørge for at alle barn blir sett og får omsorg av
1397 ansatte de kjenner. Ingen skal drive butikk på våre barn. Hver krone til barnehagene skal gi
1398 kvalitet til det pedagogiske tilbudet og gode vilkår for de ansatte.

1399 SV vil:

- 1400 • Redusere foreldrebetalingen i barnehagene, og inkludere kostpenger i maksprisen
1401 slik at alle sikres god og næringsrik mat. Målet vårt er at barnehagene skal være
1402 gratis.
- 1403 • Stoppe velferdsprofitører og stanse utbyggingen av nye kommersielle barnehager,
1404 trappe ned videreføringen av kontrakter med kommersielle drivere og sørge for at
1405 kommunene har, og bruker, forkjøpsrett til private barnehager.
- 1406 • At kommunene skal kunne planlegge for et helhetlig barnehagetilbud. I dag er det
1407 ulovlig for kommuner å skille mellom kommersielle og ideelle barnehager ved tildeling
1408 av tilskudd til private barnehager. Kommunene må få mulighet til å prioritere ideelle
1409 framfor kommersielle aktører.
- 1410 • At alle barn skal ha rett til barnehageplass nær bostedet fra det året de fyller ett år.
1411 SV ønsker løpende opptak til barnehagene.
- 1412 • Gjennomføre bemanningsnormen og sikre forsvarlig bemanning i hele åpningstiden.
1413 Det må settes inn vikarer ved fravær. Store barnehageeiere og kommuner bør ha fast
1414 ansatte vikarer.
- 1415 • Sørge for at individuelle ferdighetsmål og krav om kartlegging av barns ferdigheter
1416 ikke får innpass i barnehagens styringsdokumenter. SV vil gi de ansatte
1417 handlingsrom til å ta etiske og faglige valg i det pedagogiske arbeidet.
- 1418 • Sikre god nynorskstimulering. For å sikre en god overgang fra barnehage til skole i
1419 nynorskområder må barna få nynorsk språkstimulering i disse barnehagene.
- 1420 • At opplæring om seksualitet, grensesetting og temaer som kan avdekke vold og
1421 overgrep, skal være en del av rammeplanen for barnehagene.
- 1422 • At barn uten oppholdstillatelse og barn på asylmottak skal ha rett til barnehageplass.
- 1423 • Sikre at samiske barn lærer samisk språk og kultur i barnehagen.
- 1424 • Styrke tilskuddsordningen for språkstimulerende tiltak som fremmer flerspråklig
1425 opplæring, og sikre at samiske barn lærer samisk språk og kultur i barnehagen.
1426

1427 **Grunnskolen**

1428 SV vil ha en inkluderende fellesskole som skal sikre at alle barn og unge får et godt
 1429 opplæringstilbud. SV ønsker en praktisk og variert skoledag med fysisk aktivitet, der lekser
 1430 gjøres på skolen. De siste årene har vi sett en økt teoretisering av skolen, der barn måles
 1431 med standardiserte prøver, mens praktiske og estetiske fag nedvurderes. Skolen må dyrke
 1432 fram et større mangfold av ferdigheter, nysgjerrighet og glede over å lære noe nytt. SFO må
 1433 få økte ressurser og flere ansatte. Gratis SFO skal sikre et fellesskap med lek, fysisk
 1434 aktivitet, kultur og et variert tilbud til alle barn, uavhengig av foreldres inntekt og bakgrunn.

1435 SV vil:

- 1436 • Gjøre SFO gratis. SFO skal være åpen timene før og etter skoledagen.
- 1437 • Heve kvaliteten i SFO. Skolen og SFO skal være en del av lokalsamfunnet ved å
- 1438 stimulere til økt samarbeid med kulturskolen, frivillige organisasjoner og lokalt
- 1439 arbeids- og næringsliv, som kan støtte opp under skolens brede syn på kunnskap og
- 1440 kompetanse.
- 1441 • Ha flere ansatte og et sterkere lag rundt eleven ved å styrke samarbeidet mellom
- 1442 faginstanser, tydeliggjøre lærernormen, og få flere yrkesgrupper inn i skolen.
- 1443 Skolehelsetjenesten må bedres.
- 1444 • Arbeide for at alle elever undervises av lærere med godkjent lærerutdanning.
- 1445
- 1446 • Ha en skole som ivaretar de minste barnas behov for fysisk aktivitet og fri lek. Det må
- 1447 bli færre teoretiske læringsmål, og testing må avvikles. SV vil ha en grundig
- 1448 evaluering av seksårsreformen, og intensjonene med seksårsreformen må innfris.

1449 **DISSENS 15: Et mindretall bestående av Barstad, Furunes, Kjelsnes, Miljeteig, Pettersen,**
 1450 **Rohde og Vambheim vil erstatte siste leddsetning over med:**
 1451 og la seksåringene gå i barnehage.

- 1452
- 1453 • Fremme en mer praktisk og variert skolehverdag, med flere timer i praktiske og
- 1454 estetiske fag og kompetansekrav for undervisning i kunst- og håndverksfagene.
- 1455 • Innføre en nasjonal rom- og utstyrsnorm som sikrer behovet for spesialrom i de
- 1456 praktiske og estetiske fagene.
- 1457 • Ha mer fysisk aktivitet. Lek og bevegelse fremmer læring, trivsel og helse.
- 1458 • Innføre gratis og sunn skolemat. Næring er viktig for læring.
- 1459 • Ha færre tester i skolen, og få PISA-testene ut av skolen.
- 1460 • Forsøk med karakterfri 8. klasse for å bidra til økt fokus på læring framfor testing i
- 1461 overgangen mellom barneskole og ungdomsskole, med unntak for avgangsfag.
- 1462

1463 **DISSENS 16: Et mindretall bestående av Ahamath, Faret Sakariassen, Furunes,**
 1464 **Haltbrekken, Kjelsnes, Kronen Snyen, Miljeteig, Rohde, Vambheim og Wold vil legge til**
 1465 **punktet under:**

- 1466 • Fjerne karakteren i orden og oppførsel.
- 1467
- 1468 • Styrke skolens muligheter for å gi tilpasset opplæring, øke skolens
- 1469 spesialpedagogiske kompetanse og lovfeste retten til Statped's tjenester.

- 1470
- 1471
- 1472
- 1473
- 1474
- 1475
- 1476
- 1477
- 1478
- 1479
- 1480
- 1481
- 1482
- 1483
- Sikre nynorsk i opplæringen og gi nynorskelever like gode vilkår i skolen som bokmåselever. Elevene skal lære to skriftspråk. Nynorskelevers rett til nynorsk undervisning og til å høre til i nynorskklasser må sikres gjennom hele grunnskolen.
 - Gjennomføre forsøk med alternative former for sluttvurdering til erstatning for dagens eksamen.
 - At nærskoleprinsippet skal være gjeldende for opptak til grunnskole.
 - At kommunene skal bestemme skolestruktur selv. Private skoler som har fått statlig godkjenning kan bare etableres med offentlig støtte dersom kommunene gjør positive vedtak om etablering. Kommunene må også ha mulighet til å redusere slike tilbud.
 - Føre en restriktiv politikk rundt godkjenning av nye religiøse skoler, innenfor rammen av Norges menneskerettslige forpliktelser
 - Ha bedre elevmedvirkning. Det skal innføres elevrådstime på ungdomsskolen og elevene må sikres flere muligheter for medbestemmelse.

- Bekjempe mobbing og innføre et nasjonalt program for skolebasert kompetanseheving.

1486 **DISSENS 17: Et mindretall bestående av Ahamath, Barstad, Olaussen og Kjelsnes vil erstatte punktet over med punktet under:**

- Bekjempe mobbing og innføre et nasjonalt *offentlig drevet* program for skolebasert kompetanseheving.

- 1490
- 1491
- 1492
- 1493
- 1494
- 1495
- 1496
- 1497
- 1498
- 1499
- At arbeidet mot rasisme og diskriminering i skolen styrkes.
 - Sikre samiske elevers rett til opplæring i og på samisk. Samisk språk og kultur skal ivaretas i skolen.
 - Sikre tegnspråklige elevers rett til undervisning i og på tegnspråk. Elevene skal ha tilgang til tegnspråkmiljø i skolen.
 - Sikre at elever med kort botid i Norge får realisert sin rett til tospråklig opplæring.
 - Innføre et felles, mangfoldig og sekulært religions- og livssynsfag i skolen.
 - Styrke undervisningen i seksualitet, kjønnsidentitet, respekt for grenser og samtykke.
 - At alle skoler skal ha skolebibliotek. Innføre nasjonal strategi for lesesatsing.

- Styrke samarbeidet mellom grunnskolen og yrkesfag og gjøre elever kjent med yrkesfag tidlig i utdanningsløpet.

1503 **DISSENS 18: Et mindretall bestående av Furunes, Olaussen, Kjelsnes og Miljeteig vil legge til leddsetningen under i punktet over:**

1504 i blant annet praktisk-estetiske fag.

- 1506
- 1507
- 1508
- 1509
- 1510
- 1511
- 1512
- 1513
- At elever og studenter må få kunnskap om arbeidslivets og dets organisering og sine rettigheter som arbeidstakere.
 - At religiøse arrangementer med forkynning skal kreve aktiv påmelding dersom eleven skal delta på dette.
 - Øke kompetansen i kulturskolen. Tilby tilrettelagt PPU-utdanning for kulturskolelærere.
 - Innføre nasjonal strategi for å styrke skolehagevirksomhet.

1514

1515 **Videregående opplæring**

1516 SV vil arbeide for en videregående opplæring med høy kvalitet hvor flest mulig oppnår fag-
 1517 /svennebrev eller generell studiekompetanse. SV vil styrke innsatsen mot frafall og sikre at
 1518 alle elever som skal ut i lære sikres læreplass. Ungdom tar et viktig valg når de velger
 1519 videregående opplæring, og SV vil bruke mer ressurser på god rådgivning, oppfølging av
 1520 elever og bedre muligheten til å ta eksamener som mangler for å få studiekompetanse. Det
 1521 må tas høyde for at mange elever trenger litt ekstra tid på å fullføre sitt løp og det må finnes
 1522 flere veier til fagbrev.

1523 SV vil:

1524 • Ha et bredt og godt tilbud om videregående opplæring i nærheten av der elevene bor.
 1525 • At alle skal ha rett til videregående opplæring og rett til å fullføre videregående
 1526 utdanning.

1527
 1528 • Sikre fylkeskommunens rett til å vedta et opptakssystem som legger
 1529 nærskoleprinsippet til grunn for opptak. Opptaket til videregående opplæring kan ikke
 1530 bare avgjøres av karakterer fra ungdomsskolen.

1531 **DISSENS 19: Et mindretall bestående av Berge, Haltbrekken, Holmås Eidsvoll og Olaussen**
 1532 **vil endre punktet over til punktet under:**

1533 • Sikre rettferdige inntaksordninger til videregående skole. SV ønsker å jobbe mot
 1534 opptakssystemer basert på ren karakterkonkurranse.

1535
 1536 • At hver krone skal komme elevene til gode. Eiere av private skoler skal ikke kunne ta
 1537 ut profitt. Private skoler skal inngå i fylkeskommunenes skolebruksplaner slik at også
 1538 antall private plasser kan reduseres.

1539 • Øke utstyrsstipendet slik at det faktisk dekker elevenes utgifter, og øke
 1540 borteboerstipendet.

1541 • Sikre elever moderne og godt utstyr og læremidler. I mange program hvor det inngår
 1542 mye praktiske aktiviteter er det for dårlig utstyr til å kunne gi skikkelig undervisning.

1543 • At opplæringsmateriell til skolebruk, både digitalt og i fysisk format, skal være
 1544 tilgjengelig på både bokmål og nynorsk, og med god kvalitet.

1545 • Redusere prisen på privatisteksamen og gjøre privatisteksamen gratis for elever som
 1546 trenger å ta eksamen for å få godkjent studiekompetanse.

1547 • Innføre tiltak for å motvirke språkbytte fra nynorsk til bokmål på.

1548 • Ha flere lærere og på sikt innføre en nasjonal ressursnorm som sikrer maks 12 elever
 1549 pr lærer på yrkesfag, og maks 24 elever pr lærer på studiespesialiserende.

1550
 1551 • Videreutvikle en god vurderingskultur som er rettferdig og læringsfremmende.

1552 Gjennomføre forsøk med alternative vurderingsformer, for eksempel mappevurdering,
 1553 til erstatning for dagens eksamen.

1554 **DISSENS 20: Et mindretall bestående av Barstad, Faret Sakariassen, Fredlund, Furunes,**
 1555 **Kjelsnes, Kronen Snyen, Miljeteig, Tollan Jordet og Vambheim vil endre siste setning i**
 1556 **punktet over med setningen under:**

- 1557 Erstatte dagens eksamen med alternative vurderingsformer, for eksempel
 1558 mappevurdering.
 1559
- 1560 • Ha en likeverdig opplæring. Styrke skolens muligheter for å gi tilpasset opplæring,
 1561 øke skolens spesialpedagogiske kompetanse og lovfeste retten til Statped's tjenester.
 1562
 - 1563 • Erstatte kravet om legeerklæring for dokumentert sjukefravær med egenmelding for
 1564 elever over 18 år, og melding fra foreldre for elever opp til 18 år.
- 1565 **DISSENS 21: Et mindretall bestående av Ahamath, Barstad, Faret Sakariassen, Holmås**
 1566 **Eidsvoll, Kjelsnes, Kronen Snyen, Miljeteig og Øygard vil erstatte punktet over med følgende**
 1567 **punkt:**
- 1568 • Fjerne fraværsgrensen.
 1569
 - 1570 • Øke andelen som fullfører yrkesfaglig utdanning.
- 1571 **DISSENS 22: Et mindretall bestående av Ahamath, Barstad, Faret Sakariassen, Furunes,**
 1572 **Kjelsnes, Miljeteig og Kronen Snyen vil legge til leddsetningen under i punktet over:**
 1573 . og lovfeste rett til læreplass til alle.
 1574
- 1575 • Øke antallet læreplasser og øke lærlingtilskuddet. Gjennomgå reglene for
 1576 merkeordningen 'godkjent lærebedrift' og øke seriøsitetskravene til ordningen. Stille
 1577 krav om at veileder i lærebedriften har kompetansen som skal til for å sikre lærlinger
 1578 et godt faglig opplæringstilbud.
 - 1579 • Sikre kvaliteten i fagopplæringen og opprettholde et sterkt faglig nivå på fagbrev.
 1580 Innføre større fleksibilitet i yrkesfagene. Gjøre fellesfagene mer relevante for
 1581 arbeidslivet elevene skal ut i. Samarbeide med partene i arbeidslivet om å
 1582 videreutvikle vekslingsmodeller. Yrkesrette læreplanene i fellesfagene.
 - 1583 • Sikre små fag styrkede nasjonale tilbud.
 - 1584 • Gjøre det enklere å bytte fra studieforberedende program til yrkesfag.
 - 1585 • Evaluere ordningen med opplæringskontor og utvikle disse for å sikre en bedre
 1586 oppfølging av lærlinger og lærebedrifter. Medlemmer av prøvenemnder må få god
 1587 skolering i vurderingsarbeid og gjennomføring av fag- og svenneprøver.
 - 1588 • At fordelingen av elev- og lærlingplasser i større grad fastsettes ut fra ut fra framtidens
 1589 og samfunnets behov. Yrkesopplæringsnemndenes rolle må styrkes.
 - 1590 • Styrke rådgivningstjenesten og sikre flere miljøterapeuter, skolehelsespsykiatere og
 1591 skolepsykologer.
 - 1592 • Ha prosjekter med obligatorisk rådgivningstjeneste gjennom skoleløpet for å sikre
 1593 tettere oppfølging av elevers fag-, program- og studievalg.
 - 1594 • Sikre elevenes medbestemmelse. SV vil styrke elevmedvirkningen i skolen og sikre
 1595 gode rammevilkår for at elevenes tillitsvalgte gis muligheter for deltakelse og
 1596 innflytelse.
 - 1597 • At rettigheter og plikter i arbeidslivet, samt organisasjonenes rolle i den norske
 1598 arbeidslivsmodellen, skal være en del av læreplanen i videregående skole.
 1599 Fagforeninger må sikres tilgang til skolene for å informere om faglige rettigheter.
 - 1600 • Styrke elev- og lærlingombudet.
 1601

1602 **Ansatte i barnehage og skole**

1603 For at barn i barnehagen skal utvikle seg og være trygge trengs kompetente voksne med
1604 gode forutsetninger til å kunne ivareta barnas behov. Elever må ha et sterk lag og
1605 tilstrekkelige fagpersoner rundt seg for å lykkes i skolen. SV vil styrke barnehagelærernes og
1606 lærernes metodeansvar og sørge for at de har tid til å følge opp barna og elevene og utvikle
1607 det pedagogiske arbeide. En viktig forutsetning for dette er flere spesialpedagoger,
1608 assistenter og barne- og ungdomsarbeidere.

1609 SV vil:

- 1610 • At endringer i kompetansekrav for lærere ikke skal ha tilbakevirkende kraft for lærere
- 1611 som allerede har godkjent lærerutdanning.
- 1612 • Fjerne kravet om karakter 4 i matte for å komme inn på lærerutdanningen.
- 1613 • Innføre en rett til etter- og videreutdanning for lærere, uten egenandel.
- 1614 • Gjennomføre tillitsreform i barnehagen og skolen i samarbeid med de ansatte der
- 1615 lærerrollen avbyråkratiseres og det profesjonelle handlingsrommet styrkes. Styrere
- 1616 og rektorer må få tilstrekkelig tid til å utvikle det pedagogiske arbeidet i barnehagen
- 1617 og skolen.
- 1618 • Styrke den nasjonale veiledningsordningen, og sikre gode nasjonale rammer for et
- 1619 likeverdig og godt tilbud for alle nyutdannede lærere. Utvide ordningen til også å
- 1620 gjelde SFO-ansatte, barnehagelærere og lærere i videregående skole.

1622 **DISSENS 23: Et mindretall bestående av Berge, Fredlund, Furunes, Gadgil, Holmås**
1623 **Eidsvoll, Kjelsnes, Rohde, Tollan Jordet og Wold vil legge til punktet under:**

- 1624 • At lærere skal ha den kompetansen og den tilgjengelige tiden som skal til for å kunne
- 1625 gi elever med stort læringspotensial god, tilpasset opplæring.
- 1626
- 1627 • Ha mer praksis i alle lærerutdanningene.
- 1628 • At alle som jobber med barn skal sikres nødvendig kompetanse om forebygging,
- 1629 bekjemping og avdekking av vold, omsorgssvikt og seksuelle overgrep.
- 1630 • Endre privatskoleloven slik at alle ansatte i privatskoler har rett til lønns- og
- 1631 arbeidsvilkår tilsvarende offentlige skoler.

1633 **Folkehøgskolene**

1634 På folkehøgskolen er det verken karakterer, pensum eller eksamen. Det gir ungdom mulighet
1635 til å både utfordre seg selv og bruke et år på å prøve ut fag i praksis. SV ønsker å styrke
1636 folkehøgskolenes posisjon som et viktig supplement til annen skole og utdanning.

1637 SV vil:

- 1638 • Styrke folkehøgskolene. SV vil øke mangfoldet og støtten til folkehøgskolene, spesielt
- 1639 folkehøgskoler som tar imot 15-åringer.
- 1640 • Bevare tilleggspoeng for høyere utdanning for fullført år på folkehøgskole.

1641

1642 **Universitet, og høyskoler og forskning**

1643 SV ønsker en mangfoldig og desentralisert universitets- og høyskolesektor i hele Norge.
 1644 Universitet og høyskole skal være gratis. SV vil øke studiestøtten, bygge flere studentboliger
 1645 og styrke studentbarnehagene. Universitets- og høyskolesektoren skal utdanne studenter,
 1646 produsere ny innsikt og forståelse og være et korrektiv i samfunnsdebatten. Det er positivt
 1647 om akademisk forskning også bidrar til verdiskapning i næringslivet. De store spørsmålene
 1648 og utfordringene i vår tid avhenger av ny vitenskapelig innsikt og nye løsninger. SV vil ha
 1649 faglig sterke forsknings- og utdanningsinstitusjoner med gode rammebetingelser for både
 1650 ansatte og studenter. Universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter må gis økte
 1651 basisbevilgninger, handlingsrom og tillit. Sektoren må både ivareta forskningsoppdraget og
 1652 profesjonsutdanningene som før var tillagt høyskolene. SV vil stoppe videre sentralisering og
 1653 heller styrke og bevare høyskolene og høyskoleoppdraget i de nye sammenslåtte enhetene.
 1654 SV ønsker at sammenslåtte høyskoler skal få muligheter til å bli selvstendige igjen dersom
 1655 ønskelig.

1656 SV vil:

- 1657 • Innføre tolv måneders studiefinansiering og øke den til 2G og holde stipendandelen
- 1658 på samme nivå.
- 1659 • Gjenopprette konverteringsordningen hvor man får samme andel stipend uavhengig
- 1660 av om man fullfører graden sin.
- 1661 • Øke kostnadsrammen og bevilge støtte til bygging av 6000 studentboliger i året med
- 1662 mål om å øke den nasjonale dekningsgraden til 30 prosent.
- 1663 • At studentboliger skal inkluderes som et eget arealformål i Plan- og bygningsloven og
- 1664 tilhørende forskrifter.
- 1665 • At studentboliger sikres oppgradering i den nye tilskuddsordningen. Bygg som har
- 1666 nådd teknisk levealder må sidestilles med nye studentboliger slik at oppgraderingen
- 1667 også kan få støtte.
- 1668 • Bygge flere studentbarnehager tilknyttet studentsamskipnadene.
- 1669 • Evaluere opptakssystemet til universitets- og høyskoleutdanninger for å sørge for et
- 1670 rettferdig, gjennomiktig og forståelig system, som fremmer kvalitet og ivaretar
- 1671 arbeidslivets behov for nok kompetent arbeidskraft.
- 1672 • At studenters psykiske helsevern styrkes.
- 1673 • Stimulere til bedre kjønnsbalanse i utdanningene. SV vil støtte virkemidler som
- 1674 radikal kvotering og kjønnspoeng ved opptak til utdanninger med særlig skjev
- 1675 kjønnsfordeling.
- 1676 • Sikre studenters rettigheter og trygge, gode og forutsigbare læringsmiljø. SV vil lage
- 1677 en læringsmiljølov for studenter, tilsvarende arbeidsmiljøloven.
- 1678 • Utarbeide en opptrappingsplan for studieplasser som tar hensyn til behovet for
- 1679 nybygg, utstyr og tilstrekkelig antall ansatte.
- 1680 • Gjeninnføre kvoteprogrammet for internasjonale studenter. Gratisprinsippet skal
- 1681 gjelde også for internasjonale studenter.
- 1682 • Sikre finansieringen av små fag, for eksempel gjennom å gi enkelte universitet eller
- 1683 høyskoler et nasjonalt ansvar.
- 1684 • Sikre gratis, offentlig eide og drevne universiteter, høyskoler og fagskoler, og at
- 1685 universiteter og høyskoler som hovedregel skal eie egne bygg.

- 1686 • Øke forskningsinnsatsen og at en større andel av samfunnets ressurser brukes på
1687 forskning og høyere utdanning. SV vil øke basisbevilgningene også til
1688 forskningsinstituttene og sikre flere frie og forskerinitierte prosjekt
1689 • At den akademiske friheten styrkes og respekteres, både for forskere og
1690 institusjonene. Statlige universiteter og høyskoler skal sikres stor grad av
1691 institusjonell autonomi.
1692 • Ha en full gjennomgang av finansieringssystemet med sikte på å øke de frie midlene
1693 og sterkt redusere den resultatbaserte finansieringen, samt bidra til å øke
1694 utdanningskvaliteten.
1695 • Sikre demokratisk styring av universitet og høyskoler. Rektor skal velges, ikke
1696 ansettes. De ansatte skal ha flertall i styret.
1697 • At universitetene skal være egne forvaltningsorgan, med særskilte fullmakter. SV vil
1698 gå mot andre tilknytningsformer for universitet- og høgskolesektoren, som
1699 foretaksmodellen. Universitetenes uavhengige rolle må sikres.
1700 • Satse på åpen tilgang til undervisningsressurser og forskning. Fremme åpen
1701 publisering av læringsressurser nasjonalt, med økt gjenbruk og deling for både
1702 studenter og andre som vil lære.
1703 • At studenter får gratis tilgang til digitalt pensum.
1704 • At forskningsresultater skal være åpent tilgjengelige for alle. Avtaler med
1705 internasjonale leverandører må innebære krav om åpen tilgang samtidig må
1706 finansieringen av norske åpne tidsskrifter og bokutgivelser styrkes.
1707 • Styrke innsatsen for akademias frihet internasjonalt og støtte en permanent Students
1708 at Risk-ordning.
1709 • Ha flere faste stillinger på universitet og høyskoler. Bruken av midlertidige stillinger i
1710 academia må reduseres. Det må tilføres rekrutteringsstillinger som leder til faste
1711 stillinger.
1712 • Gjøre det attraktivt å satse på undervisning i universitets- og høgskolesektoren. God
1713 undervisning skal være meritterende, både for den enkelte og for institusjonen.
1714 • Styrke innsatsen for at studenter holder på nynorsk i overgang til høyere utdanning.
1715 • Styrke norsk språk i academia.
1716

1717 **Fagskolene**

1718 Fagskoleutdanningen er en viktig del av utdanningssystemet som utdanner spesialiserte
1719 yrkesutøvere med høy kompetanse. Ut fra behovet er det i dag for få som tar denne
1720 utdanningen. SV vil styrke de offentlige fagskolene og videreutvikle fagskolens egenart ved å
1721 sikre god og forutsigbar finansiering, styrke studentenes rettigheter og ivareta nært
1722 samarbeid med arbeidslivet.

1723 SV vil:

- 1724 • At det etableres fleksible utdanningsløp som muliggjør at studenter kan veksle
1725 mellom ulike utdanningsløp i høyere utdanning.
1726 • Utrede opprykk fra fagskole til faghøyskole.
1727 • Øke antall fagskoleplasser kraftig.
1728 • Stimulere bedrifter til å utdanne fagarbeidere med flere fagbrev.

- 1729 • Arbeide for desentraliserte fagskoletilbud.
1730

1731 Etter- og videreutdanning

1732 Arbeidslivet endres. Automatisering og digitalisering gjør det særlig viktig å legge til rette for
1733 at folk som er i arbeid kan få ny og oppdatert kompetanse. Dette gjelder spesielt for grupper
1734 av arbeidstakere hvor egen arbeidsplass ikke oppleves som en god som arena for læring.

1735 SV går inn for at partene i arbeidslivet og staten innfører rett til etterutdanning for alle
1736 arbeidstakere i Norge. Etterutdanning bør finansieres gjennom offentlige midler, og gjennom
1737 avtaler mellom partene i arbeidslivet.

1738 SV vil:

- 1739 • Gjennomføre en reform der arbeidstakerne får rettigheter til betalt permisjon for etter-
1740 og videreutdanning.
- 1741 • Etablere trepartssamarbeid for kompetanse som strekker seg over ulike sektorer og
1742 bransjer.
- 1743 • Utvide Kompetansepluss, opplæring på arbeidsplassen og i frivilligheten i
1744 grunnleggende ferdigheter for voksne, slik som lesing, skriving, regning, digitale og
1745 muntlige ferdigheter.
- 1746 • Styrke og utvikle voksenopplæringen. Voksne med rett til opplæring etter
1747 opplæringsloven skal ha et likeverdig tilbud til opplæring som det barn og unge har.
- 1748 • Gi bedre rammebetingelser for universiteter, høyskoler og fagskoler til å skape mer
1749 fleksible studiemuligheter.
- 1750 • Sikre studieforbundenes finansiering og rolle, både som tilbydere av formelt
1751 kompetansegivende studier og av kurs til allmenn nytte.
1752

1753 IKT i opplæring

1754 SV ønsker en balansert, kunnskapsbasert og tilrettelagt bruk av digitale læremidler i
1755 utdanningsløpet. Globale IT-selskaper skal ikke styre innhold og bruk av læringsplattformer
1756 og læremidler. Staten må fastsette overordnede kvalitetskrav knyttet til datasikkerhet,
1757 infrastruktur og språklig mangfold på området. SV ønsker derfor å støtte nasjonal utvikling av
1758 tilpassede læremidler.

1759 SV vil:

- 1760 • At lærere og elever skal ha tilgang til gode og varierte læremidler, både digitale og
1761 analoge, og at skolene har nødvendige midler til innkjøp.
- 1762 • At valget av læremidler i størst mulig grad treffes på skole- og lærernivå. Det er
1763 skolene og lærerne som kjenner elevene best og har muligheten til å gi individuelt
1764 tilpasset opplæring gjennom digitale læremidler.
- 1765 • At staten skal spille en aktiv rolle i utviklingen av framtidens læremidler og framtidens
1766 IKT-løsninger i skolen. Private læremiddelprodusenter spiller en viktig rolle, men vi
1767 kan ikke overlate til de store kommersielle aktørene å bestemme retningen for
1768 utviklingen.

- 1769
- 1770
- 1771
- 1772
- 1773
- At alle lærere skal tilbys kompetanseutvikling i bruk av IKT-baserte læremidler, og kompetanseutvikling som er nødvendig for å kunne undervise etter nye læreplaner.
 - At kildekritikk og kritisk lesning av digitalt tilgjengelig informasjon får større plass i skolen. Det er en viktig kompetanse da vi henter stadig mer informasjon fra internett.

1774 Helse og omsorg

- 1775 Noreg har eit av verdas aller beste helsevesen og det skal vi ta vare på og forbetre. Tillit, kvalitet og tilgjengelegheit er grunnbjelken i eit godt helsevesen. Tillit til at du får den beste
- 1776 behandlinga for deg, uavhengig av økonomi og bustad, og uavhengig av kommersielle
- 1777 krefter og byråkratiske system. SV vil sikre ei helseteneste der innbyggjarane, pasientane og
- 1778 deira pårørande vert inkluderte og får vere med å påverke si behandling og si helseteneste.
- 1779 Helsevesenet skal styrast politisk, på grunnlag av helsefaglege råd. Vi treng ei heilskapleg
- 1780 og fagleg sterk helseteneste som er nær der folk bur.
- 1781
- 1782

1783 Folkehelse og likeverdig helsetilbud

- 1784 SV kjemper for eit likeverdig helsevesen der bakgrunnen din ikkje skal ha betydning for
- 1785 kvaliteten på helsetenestene. God helse er eit klassespørsmål. Dei med lågast inntekt og
- 1786 utdanning har lågare forventade levealder og færre moglegheiter for gode livsvilkår. SV vil
- 1787 kjempe mot dei urettferdige helseforskjellane og legge til rette for likeverdige tilbod.
- 1788 Kroniske sjukdommar, psykiske lidingar, livstilsjukdommar, samt vald mot kvinner og barn er
- 1789 store folkehelseutfordringar. God folkehelse er avhengig av at det er enklare å vere fysisk
- 1790 aktiv og ete sunt, av at vi kan leve liv utan vald og av at vi har inkluderande og kortreiste
- 1791 lokalsamfunn utan forureining. SV vil bruke meir pengar på folkehelsearbeid, førebygging og
- 1792 behandling.
- 1793 SV vil:
- 1794
- 1795
- 1796
- 1797
- 1798
- 1799
- 1800
- 1801
- 1802
- 1803
- 1804
- 1805
- 1806
- 1807
- 1808
- 1809
- Leggje til rette for nærmiljø og lokalsamfunn som fremjar god folkehelse gjennom inkluderande fellesområde og kortreist levemønster.
 - Innføre vaksineringsprogram for vaksne, etter modell av barnevaksinasjonsprogrammet, som sikrar innkalling til gratis vaksinasjon der vaksinar manglar eller må friskast opp.
 - Styrke barnevaksinasjonsprogrammet, gå gjennom systemet for samtykke ved barnevaksinering og styrke rapporteringa slik at vi sikrar at flest mulig blir inkludert.
 - Styrke prioritering av, og midler til behandling av langvarige og kroniske sjukdommar, herunder muskel- og skjelettlidningar, som reduserer livskvalitet og arbeidsførleik og vil bli langt meir vanlege etter kvart som befolkninga eldast.
 - Auke bruken av grøn resept og etablere fleire frisklivssentralar. Alle kommunar skal vere tilknytte ein frisklivssentral.
 - Fjerne eigendelar på helsetenester for alle under 18 år.
 - Styrke Pasient- og brukaromboda og pasient- og brukarorganisasjonane, og sikre at pasientar, pårørande og tilsette i helsetenesta kan påverke og medverke i tilbodet som blir gitt.

- 1853
- 1854
- 1855
- 1856
- 1857
- 1858
- 1859
- 1860
- Utarbeide en nasjonal plan for rehabiliteringen og habilitering i primær- og spesialisthelsetjenesten, og opprettholde velfungerende rehabiliteringsinstitusjoner i heile landet. Utvikle spesialisert rehabilitering med lavere egenandeler, og at kompetansen om sjeldne diagnoser må styrkes.
 - Sikre tilgang på helsehjelp og behandling for kronikere. SV vil gjeninnføre diagnoselista for fri fysioterapi for å unngå at kronikere får en betydelig forverra helsesituasjon.

1861 **Kvinnehelse**

1862 Å føde kan føre med seg risiko både for mor og barn, og vi må ha jordmødrer nært der folk

1863 bur, og helsehjelp tilgjengeleg for dei som treng det frå dei blir gravide og ut barseltida.

1864 Tilgang til prevensjon og lovleg trygg abort, gode ordningar for svangerskap, fødsel og barsel

1865 er viktig for kvinner sin helse.

1866 SV vil:

- 1867
- 1868
- 1869
- 1870
- 1871
- 1872
- 1873
- 1874
- 1875
- 1876
- 1877
- Sikre ei god og desentralisert fødselsomsorg, og at fødeavdelingar ikkje blir lagt ned.
 - Sikre retten til trygg reise for fødande, at jordmor er til stades under heile fødselen og at kvinner får forsvarleg liggetid på barsel.
 - Styrke kommunanes fødselsomsorg gjennom tidleg innsats og rett til oppfølging etter fødsel, slik som familieprogram der førstegongsforeldre får heimebesøk av helsesjukepleiar.
 - Arbeide for å auke løyvingane til forskning på, kompetanseheving på, og behandling av kvinnerelaterte sjukdomar.
 - Sikre kommande foreldre ein trygghetsskapande og kunnskapsbasert svangerskapsomsorg utan eit overdrevent fokus på mulig sykdom eller avvik.

1878 **Sjukehus**

1879 Alle skal vi vere trygge på at vi får helsehjelp om vi blir sjuke eller skadde. SV vil ha gode

1880 fagmiljø på alle sjukehus og akuttfunksjonar over heile landet. Nokre tilbod er det få av i

1881 landet fordi dei er svært krevjande og spesialiserte, men fagleg nødvendig spesialisering

1882 treng ikkje medføre sentralisering. SV vil ha styrka folkevald kontroll, betre lokal styring,

1883 mindre sjukehuseiningar og færre leiarnivå, og mindre marknad. Når stadig fleire skal få

1884 behandling heime, vert ambulansetenesta endå viktigare. Betre beredskap og ei styrket

1885 ambulanseteneste er avgjerande for å sikre folks helse og tryggheit i heile landet.

1886 SV vil:

- 1887
- 1888
- 1889
- 1890
- 1891
- 1892
- 1893
- Styrke sjukehusøkonomien slik at ventetidene blir reduserte samtidig som beredskapen blir teken vare på og kvaliteten auka.
 - Avvikle helseføretaksmodellen og etablere eit styringssystem med fleire sjølvstendige sjukehus underlagt regional og folkevalt styring. Ei slik endring må sikre stadleg og praksisnær leiing og medbestemmelse for dei tilsette. Sjukehusa kan overførast til dagens fylkeskommunar og styrast i samarbeid mellom fylka der det i dag er helseregionar.

- 1894 • Styrke lokalsjukehusa og akuttberedskapen over heile landet, og sikre geografisk
- 1895 fordeling og lik rett til behandling samme kor i landet ein bur gjennom Nasjonal helse-
- 1896 og sjukehusplan. Det er Stortinget som bør avgjere funksjonsfordelingar,
- 1897 samanslåingar, sjukehusnedleggingar, og investeringsplanar for store
- 1898 sjukehusinvesteringar.
- 1899 • Ha ein ny finansieringsmodell for sjukehus, der lønnsamheitsrekneskap og
- 1900 forretningsstyre blir erstatta med kontantregnskap og budsjettstyring. Store
- 1901 sjukehusinvesteringar prioriterast av Stortinget og finansierast over statsbudsjett.
- 1902 Kunstige marknadsløysingar som stykkprisfinansiering skal avviklast til fordel for auka
- 1903 rammefinansiering der behandlingsbehov, kvalitetsdata og ventelister er førande, og
- 1904 der fødselsomsorg, psykiatri og rus gjennomførast først.
- 1905 • Prioritere saumlause overgangar mellom sjukehus og helsetenester i kommunane og
- 1906 fjerne ordninga med at kommunane må betale bøter for pasientar uten tilbod.
- 1907 • Styrke forskning i sjukehusa og sikre midlar til innovasjon.
- 1908 • Styrke det offentlege helsetilbodet og systematisk redusere omfanget av avtaler
- 1909 mellom regionale helseforetak og private kommersielle sjukehus og
- 1910 avtalespesialistar.
- 1911 • Auke samarbeid mellom det psykiske og somatiske helsetenesta for å sikre
- 1912 heilskapleg oppfølging av pasientar med både psykiske og fysiske sjukdommar.
- 1913 • Sørge for at tilsette i helsevesenet ikkje har dobbeltroller der dei både gir tilvisning og
- 1914 har privat praksis.
- 1915 • Arbeide for at organdonasjon er norma, og styrke informasjonskampanjane om
- 1916 organdonasjon.
- 1917 • Avvikle anboda på pasientreiser og gi refusjonsretten tilbake til NAV.
- 1918 • At sjukehus skal byggjast med ein større reservekapasitet for å styrke arbeidsmiljø,
- 1919 smittevern og kapasitet.
- 1920 • Ha trygge ambulansetenester, og sikre at luftambulanseteneste vert dreve i offentleg
- 1921 eller ideell regi.
- 1922 • Stille krav til responstid, utstyr og fagleg kompetanse for ambulansetenestene slik at
- 1923 alle kan vere trygge på at ambulansen kjem i tide, når den trengst.
- 1924 • At store sjukehusutbyggingar som ikkje er ønska lokalt revurderast og alternativ skal
- 1925 greiast ut.
- 1926

1927 **Bemanning**

1928 Vi står overfor en alvorlig bemanningskrise i helsetjenesten. Vi kan om få år mangle mange
 1929 tusen helsepersonell dersom vi ikke tar grep nå. Særlig alvorlig er dette i distriktene. Det må
 1930 være mer attraktivt å forbli i jobben som helsepersonell, og vi må legge til rette for å utdanne
 1931 langt flere.

1932 SV vil:

- 1933 • Øke grunnbemanning og lyse ut hele og faste stillinger for alle yrkesgrupper.
- 1934 • Etablere flere praksisplasser for sykepleiere, helsefagarbeidere og leger i
- 1935 spesialisering-stillinger for å utdanne flere helsepersonell som vi trenger.

- 1936 • Gjøre det enklere å ta videreutdanning som ansatt i sykehusene, og gjøre det enklere
- 1937 å kombinere arbeid og utdanning i helsesektoren.
- 1938 • At alle sykehus og kommuner systematisk kartlegger behov for helsepersonell i
- 1939 kommende år, og legger en strategisk plan for å beholde og rekruttere ansatte.
- 1940 • Gå gjennom og forbedre turnusordningene for alle ansatte i offentlig helsevesen, og
- 1941 sikre like gode rettigheter som skiftarbeidere.
- 1942 • Stanse bruken av kommersielle bemanningsbyrå i helseforetakene. Sykehusene bør
- 1943 ha ordninger med egen vikarpool/bemanningsenheter med fast ansatte vikarer.
- 1944

1945 **Digital helsetjeneste**

1946 God kvalitet og pasientsikkerhet krever at helsepersonell har rask, enkel og sikker tilgang til
 1947 nødvendige helseopplysninger uavhengig av hvor pasienten blir syk eller tidligere har blitt
 1948 behandlet. Dagens IKT-systemer i helse- og omsorgssektoren støtter ikke godt nok opp
 1949 under behovet for effektiv samhandling mellom sykehus, fastleger og kommuner, begrenser
 1950 god utnyttelse av sektorens ressurser. Tungvinte og mangelfulle arbeidsverktøy gir
 1951 dobbeltarbeid og bidrar ikke til god utnyttelse av kompetanse. Det er nødvendig å ta i bruk
 1952 nasjonale fellesløsninger som kan støtte helhetlige pasientforløp og samhandling på tvers av
 1953 virksomheter og tjenestenivå. SV støtter visjonen om “én innbygger – én journal”.

1954 SV vil:

- 1955 • At folks helsedata skal være trygge, og at personvernet ivaretas ved utbygging og
- 1956 utvikling av nye tjenester.
- 1957 • Sikre at relevant helsepersonell skal ha enkel og sikker tilgang til nødvendige pasient-
- 1958 og brukeropplysninger, som for eksempel pasientens legemiddelliste.
- 1959 • At innbyggerne skal ha tilgang på enkle og sikre digitale helsetjenester. Flere skal
- 1960 kunne få hjelp og konsultasjoner over videosamtale.
- 1961 • Legge til rette for at anonymiserte og trygge helsedata skal kunne brukes til forskning
- 1962 og kvalitetsforbedring underlagt offentlig styring og ikke monopoliseres av
- 1963 kommersielle enkeltaktører.
- 1964 • Øke bruken av digitale og nettbaserte tjenester når disse har dokumentert effekt og
- 1965 sparer både helsepersonell og pasienter for unødvendige reiser, slik som nettbaserte
- 1966 eMestring.
- 1967 • At grunnleggende IKT-infrastruktur i helseforetakene skal inn under krav i
- 1968 sikkerhetsloven om skjermingsverdig informasjon, og at vesentlig helseinformasjon
- 1969 skal lagres og driftes i Norge.
- 1970 • Sørge for at det er trygt for barn å dele vonde erfaringer, og at barnet skal ha kontroll
- 1971 på sin egen informasjon. Rutiner må sikre at deler av barnets journal enkelt kan
- 1972 sperres for innsyn.
- 1973 • Sette strenge begrensninger på patentering og salg av menneskelige
- 1974 geninformasjon. Den enkeltes DNA kan ikke eies av andre enn dem selv.
- 1975 • Etablere IKT-løsninger tilpasset helsevesenet, i stedet for én stor nasjonal løsning.
- 1976 Løsninger som pasientens legemiddelliste og annen samhandling må prioriteres.
- 1977

1978 **Beredskap, legemiddel og medisinsk utstyr**

1979 Helseberedskapen i Norge er ikke god nok. I flere år har mangelen på viktige legemidler økt, og covid -19 viste med tydelighet at vi ikke produserer og lagrer nok medisinsk utstyr selv. Vi
1980 må bygge opp nasjonale lager og produksjon av legemidler og medisinsk utstyr for å sikre
1981 befolkningen.
1982

1983 SV vil:

- 1984 • Innføre lagerplikt for livsviktige medisiner, og utvide lagerkapasiteten for medisiner,
1985 virkestoffer og smittevernutstyr.
- 1986 • Etablere statlig produksjon av legemidler (StatMed), styrke forskningen og
1987 eksisterende produksjonsmiljøer i Norge.
- 1988 • Sette krav til sykehusenes innkjøp av legemidler, sikre åpenhet om priser og avtaler,
1989 samt stille krav til miljø- og arbeidsforhold hos legemiddelprodusentene og prioritere
1990 innkjøp fra norske produsenter.
- 1991 • Gå gjennom apotekenes rolle og vurdere å forby legemiddelindustrien å eie egne
1992 utsalgssteder.
- 1993 • Lage en nasjonal plan for å unngå antibiotikaresistens. Planen må både ta for seg
1994 hvordan vi kan hindre smitte fra utlandet, begrenset bruk av antibiotika både i
1995 helsevesenet og landbruket.
- 1996 • Fjerne plikten til apotekene til å føre homeopatiske middel og innføre tiltak for å
1997 hindre markedsføring av medisiner det ikke er forskningsmessig dokumentasjon på.
- 1998 • At vi i krisetider skal ha en makspris for utstyr som vanlige folk må ha, som for
1999 eksempel munnbind.
- 2000 • Etablere et statlig eid kapitalfond, for utvikling og eierskap av patent og legemidler
2001 som springer ut fra offentlig forskning og utvikling på norske universitet og sykehus.
- 2002 • Etablere et rammeverk for salg av lisenser og generisk produksjon, fra universitet og
2003 sykehus, og slik bidra til å øke tilgangen til medisiner i lav- og mellominntektsland.
- 2004 • At Norge skal jobbe internasjonalt for å øke tilgangen på patentert medisin for fattige
2005 land.
2006

2007 **Tannhelse**

2008 I dag gruar mange nordmenn seg for å gå til tannlegen, ikkje berre av frykt for hol i tennene,
2009 men også av frykt for utgiftene. SV sitt mål er at tannhelse skal vere en del av folketrygda og
2010 bli behandla på same måte som resten av kroppen.

2011 SV vil:

- 2012 • Byggje ut den offentlege tannhelsetenesta slik at fleire kan få behandling i offentlig
2013 regi, og at tannhelse blir en del av folketrygda.
- 2014 • Starte arbeidet med ei tannhelsereform der alle får et offentlig tannhelsetilbod. SV vil
2015 starte tannhelsereforma med tilbod til unge under 26 år og eldre over 75 år.
- 2016 • Gjeninnføre gratis sjekk av tenner for eldre over 75 år og styrke oppfølginga av
2017 tannhelsa til eldre, gjennom å utvide tilbodet i den offentlege tannhelsetenesta.
- 2018 • Gå gjennom refusjonsordningane for eldre og sjuke personar og sikre at det blir gitt
2019 nødvendige tilskot til tannhelse.

- 2020 • Gjeninnføre nødvendige tilskot til barn som har behov for regulering og tilby
- 2021 kjeveortopedi i offentlig regi.
- 2022 • Styrke tilsyn av tannhelsetjenester, for å unngå overbehandling.
- 2023 • At den offentlige tannhelsetjenesta fortsatt må vere fylkeskommunal.
- 2024

2025 **Psykisk helse og rus**

2026 Mange opplever psykiske problemer i løpet av livet. SV vil at helsetilbudet for dem med

2027 psykiske lidelser skal være raskt tilgjengelig og integrert i folkehelseilbudet og helsetilbudet

2028 ellers. Innsatsen for personer med rusproblemer må styrkes. Folk skal få hjelp, ikke straff.

2029 Arbeid, utdanning eller annen meningsfylt aktivitet og en god bosituasjon, kan i seg selv

2030 være god behandling. Mange vil likevel leve resten av livet med psykiske problemer eller

2031 rusutfordringer. SV vil legge for at alle skal kunne leve best mulige liv med de utfordringene

2032 de har.

2033 SV vil:

- 2034 • At retten til psykisk helsehjelp må være like selvsagt som retten til somatisk
- 2035 helsehjelp, også i kommunene
- 2036 • Øke antall psykiatriske døgnplasser nasjonalt.
- 2037 • Sørge for gode rehabiliteringsforløp innen psykisk helse i samarbeid med andre
- 2038 tjenester.
- 2039 • Innføre en forløpsgaranti innen psykisk helse og rus som erstatter pakkeforløpene.
- 2040 • Styrke de lokale tilbudene, med vekt på utbygging av lavterskeltilbud, psykiatrisk
- 2041 legevakt og skolehelsetjeneste. Kommunal opptrappingsplan for psykisk helse må
- 2042 videreføres og øremerkes.
- 2043 • Heve den lokale kompetansen på lavterskeltilbud, støttegrupper og åpne telefoner.
- 2044 • Ha et økt tilbud om rus- og psykisk helsehjelp, og gjøre det gratis for ungdom til og
- 2045 med 25 år.
- 2046 • Gjøre det enklere å få psykisk helsehjelp uten henvisning og bygge ut brukerstyrte
- 2047 tilbud, som brukerstyrte senger i spesialisthelsetjenesten og lavterskeltilbud i
- 2048 kommunene.
- 2049 • Minimere bruken av tvang, gjennom opplæring, kompetanseheving og
- 2050 støtteordninger.
- 2051 • Styrke medikamentfrie behandlingstilbud.
- 2052 • Styrke de distriktpsikiatriske sentrene (DPS) og vurdere en overføring til fylkene.
- 2053 • Styrke og samle kompetanse om traumelidelser og traumebehandling.
- 2054 • Gjennomføre en rusreform der fokuset flyttes fra straff til hjelp for brukere av illegale
- 2055 rusmidler, og der den sosialfaglige oppfølgingen styrkes.
- 2056 • Styrke det integrerte ettervernet, og sikre at rusbrukere får sosialfaglig oppfølging.
- 2057 • Tilrettelegge for flere brukerrom i byene som ikke ekskluderer brukere med etablerte
- 2058 rusproblemer, uavhengig av inntaksmåte, og ha flere skadereduserende tiltak slik
- 2059 som utdeling av brukerutstyr og mulighet for å teste rusmidlene for skadelig innhold.
- 2060 • Innføre lavterskel substitusjonsbehandling for å redusere overdosedødeligheten.

- 2061
- 2062
- 2063
- 2064
- 2065
- 2066
- 2067
- 2068
- 2069
- 2070
- 2071
- 2072
- 2073
- 2074
- 2075
- 2076
- 2077
- Sørge for tilgjengelige behandlingstilbud, og nok kapasitet. Avbrudd i behandlingsskjeden må unngås. Det må satses på flere brukerstyrte plasser der folk kan skrive seg selv inn.
 - Styrke medbestemmelsen og den sosialfaglige oppfølgingen av pasienter i legemiddelassistert rehabilitering (LAR), og gjøre programmet mer fleksibelt og åpent.
 - Bevare vinmonopolet, avskaffe taxfree og redusere alkohol- og tobakkskvoten.
 - Føre en avgifts- og skjenkepolitikk som vektlegger forebygging av alkoholskader. Legge til rette for styrket kontroll med de som selger alkohol. Alkoholavgiften må differensieres mellom butikkutsalg og skjenkesteder for å flytte alkoholkonsum inn i kontrollerte omgivelser.
- DISSENS 25: Et mindretall bestående av Kronen Snyen, Miljeteig, Pettersen og Øygard vil legge til punktet under:
- Utrede om ulike modeller for strengt regulert omsetning av lettere rusmidler kan bidra til å redusere skadevirkningene av rusbruk for enkeltindivider og samfunnet.

2078 Demokrati og deltakelse

2079 DISSENS 26: Et mindretall bestående av Ahamath, Holmås Eidsvoll, Hødnebø, Johnsen,
2080 Kjelsnes, Kronen Snyen, Pettersen og Vambheim vil endre overskriften over til «Demokrati,
2081 deltakelse og feminisme»

2082 Fellesskap gir fridom, og frie menneske skaper gode fellesskap. Sterke fellesskap, der me
2083 finn løysingar saman, gir større rom for at enkeltmenneske kan leva frie liv. Eit samfunn der
2084 alle kjem til orde og kan påverka fellesskapet, tar også betre avgjerder. Innbyggjarar med
2085 sjølvrespekt og makt over eigen kvardag møter andre medborgarar med respekt og tar
2086 ansvar for fellesskapet. Deltaking i fellesskapet og demokratiet er derfor ein viktig del av det
2087 å vera eit fritt og sjølvstendig menneske. Kvinnens moglegheit til å bestemma over eige liv og
2088 eigen kropp, og eit liv fritt for rasisme og diskriminering, er sentrale vilkår for å kunna delta i
2089 og påverka samfunnet. SV vil ha eit samfunn med plass til alle, der makt og moglegheiter er
2090 likare fordelt.

2091 Folkestyre

2092 Demokratiet vårt er kjempet fram av sterke folkebevegelser, men er i dag under press fra
2093 flere hold. Makt flyttes fra folkevalgte organer til lukka styrerom, og internasjonale avtaler
2094 overstyrer og innskrenker demokratiets muligheter. Makt flyttes fra folkevalgte organer til
2095 lukka styrerom. Dette forsterkes når internasjonale avtaler prioriterer selskapers interesser
2096 framfor samfunnets. Samtidig blir politikken profesjonalisert, og avstanden til folk flest øker.
2097 Lojalitetskrav ovenfra kveler ytringsfrihet og medbestemmelse i arbeidslivet, og overvåkning
2098 fra både stater og private aktører innskrenker folks handlefrihet. Mange opplever med rette at
2099 stemmen deres ikke teller. SV vil snu denne utviklingen. Vårt svar er mer deltakelse, mer
2100 demokrati og mer makt til folk flest.

2101 Mer demokrati

2102 Folkestyret må videreutvikles for å sikre større deltakelse. Flere må få mulighet til å stemme
2103 ved valg, og folk må ha større muligheter til å påvirke hvilke saker som behandles politisk.
2104 Flere beslutninger må tas lokalt og på arenaer med folkelig involvering, som deltakende
2105 budsjettering.

2106
2107 SV vil:

- 2108 • Beholde dagens valgkretser for stortingsvalget for å sikre representasjon fra hele
- 2109 land. Der det er sterkt lokalt ønske kan det vurderes om enkelte kretser kan slås
- 2110 sammen.
- 2111 • Senke stemmerettsalderen til 16 år for å gi ungdom økt innflytelse.
- 2112 • Innføre folkeforslag. Med underskrifter fra 1 prosent av de stemmeberettigede skal en
- 2113 sak behandles i Stortinget.
- 2114 • Utvide bruken av folkeavstemninger i viktige spørsmål.
- 2115 • Arbeide for et større mangfold i politiske og offentlige styrer, råd og utvalg.

- 2116 • Ha full åpenhet rundt partifinansiering, hvor det er tydelig hvilke enkeltpersoner,
- 2117 organisasjoner og bedrifter som bidrar til finansiering. Medlemskontingent og bidrag
- 2118 under 5000 kroner unntas.
- 2119 • Redusere godtgjørelser for stortingsrepresentanter og politikere i regjeringen.
- 2120 • At ingen i staten, eller statlige selskap, skal tjene mer enn statsministeren.
- 2121 • Avskaffe monarkiet og innføre republikk.
- 2122 • Innføre karantene ikke bare fra regjering til rådgiverbransjen, men også motsatt vei,
- 2123 og forlenge karantenen til et år.
- 2124 • Innføre et offentlig tilgjengelig lobbyregister for alle folkevalgte organer.
- 2125 • Sette i gang en ny makt- og demokratiutredning.
- 2126 • Innføre folkeavstemninger nedenifra. Med underskrifter fra en viss andel av de
- 2127 stemmeberettigede, skal det gjennomføres folkeavstemning om et forslag som så
- 2128 behandles av Stortinget. Forslag kan ikke gjelde statsbudsjett, utnevnelser eller være
- 2129 i strid med våre internasjonale forpliktelser eller Grunnloven.
- 2130

2131 **Et fornyet lokaldemokrati**

2132 Tvangssammenslåing av kommuner - og fylker har økt avstanden mellom innbyggere og
 2133 beslutninger. Handlingsrommet til kommuner og fylkeskommuner utfordres. Både EØS-
 2134 kontrollorganet ESA og kommersielle interesser varsler søksmål og mottiltak når lokale
 2135 folkevalgte ønsker å ta styring i saker som lokalt eierskap, innkjøpskrav og organisering av
 2136 oppdrag. Det demokratiske handlingsrommet må sikres og økes, det er folket, ikke
 2137 pengemakta som skal styre. Fylkes- og kommuneøkonomien må styrkes for at lokale
 2138 folkevalgte kan gjøre reelle valg og sikre gode tjenester.

2139 SV vil:

- 2140 • Sørge for at staten hjelper kommunene med å sikre lokalt handlingsrom, og gjøre
- 2141 lokale folkevalgte kjent med mulighetene.
- 2142 • Styrke kommune- og fylkesøkonomien betydelig. Det må sikres gode velferdstilbud i
- 2143 hele landet.
- 2144 • Gi kommunene lov til å gjøre kommunale avgifter avhengige av inntekt og formue. I
- 2145 dag rammes husholdninger med lav skatteevne uforholdsmessig hardt av høye
- 2146 avgifter.
- 2147 • Utrede mulighet for utvidet beskatningsrett for kommuner og fylkeskommuner for å
- 2148 øke demokratisk medvirkning i den lokale økonomiske politikken.
- 2149 • Fjerne grensen for maksimal eiendomsskatt og gi kommunene selv mulighet til å
- 2150 utforme en eventuell eiendomsskatt.
- 2151 • Redusere bruken av øremerkede statlige midler for å styrke makten til lokale
- 2152 folkevalgte.
- 2153 • La kommunene selv bestemme samarbeidsformer. SV er positive til mer kommunalt
- 2154 samarbeid så lenge dette skjer på måter som sikrer åpenhet og demokratisk styring.
- 2155 • Si nei til tvangssammenslåing av kommuner og fylker, og sikre at allerede
- 2156 tvangssammenslåtte kommuner og fylker får vedtakene opphevet dersom de selv
- 2157 ønsker det. SV vil at folket skal få si sin mening om fylkes- og

2158 kommunesammenslåinger gjennom folkeavstemninger, og SV vil respektere
 2159 resultatet.

- 2160 • Legge til rette for at kommuner og bydeler skal kunne bruke deltakende budsjettering.
- 2161 • Styrke det regionale folkevalgte nivået ved å flytte makt fra statlig nivå. SV vil ha
 2162 sterkere fylker, som skal ta over ansvaret for sykehus og få flere oppgaver og større
 2163 ansvar på områder som samferdsel, distrikts- og regionalpolitikk, næringspolitikk,
 2164 miljøvern og arealforvaltning og landbruk.

2165

2166 **Demokratisk styring av staten**

2167 Tilliten og effektiviteten til statleg forvaltning blir trua av oppsplitting, privatisering, målstyring
 2168 og rettsleggjering. Handlingsrommet for offentleg tilsette til å utøva profesjonelt skjønn blir
 2169 stadig mindre. For mange opplever avmakt i møte med staten. Det trengst meir politisk
 2170 styring, betre samanheng mellom ulike delar av statleg forvaltning, og ein meir desentralisert
 2171 og tilgjengeleg stat.

2172 SV vil:

- 2173 • Erstatte mål- og resultatstyring i offentleg sektor med tillitsbasert styring som gir rom
 2174 for profesjonelt skjønn, gjennom ein tillitsreform
 - 2175 • Bygga opp eigen kompetanse i offentleg forvaltning og redusera bruken av innleigde
 2176 konsulentar.
 - 2177 • Redusera omfanget av statens direktorat. Ha ein grundig gjennomgang av
 2178 oppgåvefordelinga mellom direktorat, departement, og fylkeskommunal forvaltning.
 2179 Målet er å flytta oppgåver til departementa og fylkeskommunane for å sikra meir
 2180 direkte politisk styring, og forbetra balansen mellom tilsette i fyrstelina og dei
 2181 administrativt tilsette.
 - 2182 • Setta i gang eit arbeid for å samordna den regionale inndelinga av staten i dei ulike
 2183 etatane, for å sikra betre samarbeid på tvers. Inndelinga bør også i størst mogleg
 2184 grad samsvara med fylkesinndelinga.
 - 2185 • Samla statlege verksemder som naturleg høyrer saman, for eksempel i
 2186 jernbanesektoren, for å sikre betre samarbeid, motverka konkurranseutsetting og
 2187 redusera unødvendig byråkrati.
- 2188

2189 **Arbeiderstyre og kooperativer**

2190 For å oppnå et mer rettferdig samfunn må vi arbeide for å fordele makt over økonomiske
 2191 ressurser i samfunnet. Det betyr en demokratisk økonomi, der det tilrettelegges for flere
 2192 arbeiderstyrte bedrifter og kooperativer. Felleseie i økonomien er et viktig redskap mot
 2193 voksende ulikhet. Felleseie sikrer en sterkere økonomisk fordeling og påvirkning.

2194 I Norge har vi lange tradisjoner med samvirker, kooperativer og andelslag, som innen
 2195 landbruket, dagligvare og borettslag. Arbeiderstyrte bedrifter sikrer mer demokratisk styring,
 2196 sterkere eierskap til avgjørelsene som tas og mindre risiko for utflagging.

2197 SV vil:

- 2198 • Styrke det demokratiske eierskapet av bedrifter, blant annet gjennom å innføre det
- 2199 lovmessige rammeverket for en demokratisk selskapsform i tillegg til de eksisterende
- 2200 samvirkene.
- 2201 • Støtte forskning på arbeidslivsdemokrati.
- 2202 • Gi de ansatte forkjøpsrett til egne arbeidsplasser i samarbeid med offentlige
- 2203 myndigheter når eierne vil flytte bedrifter ut av landet, og tilbudsplikt til de ansatte ved
- 2204 salg av bedriften ellers.
- 2205 • Opprette gunstige låneordninger i offentlig regi for å støtte ansatte som ønsker å
- 2206 kjøpe opp og eie egen arbeidsplass.
- 2207 • Innføre incentiver for å opprette samvirkeforetak.
- 2208

2209 Informasjon og data

2210 Informasjon utgjør en stadig viktigere del av både økonomi og dagligliv. Ny teknologi gir oss

2211 enorme muligheter til å skape et bedre samfunn, med bedre velferd til folk og nye næringer.

2212 Men den kan også skade mennesker og samfunn om den ikke reguleres klokt. Data og

2213 digital infrastruktur er en stadig viktigere kilde til makt. Denne makta må ikke overlates til

2214 noen få privateide selskaper, men må ligge hos hver og en av oss og forvaltes i fellesskap.

2215
2216 SV vil:

- 2217 • Utvikle en egen statlig skyløsning for lagring av offentlige data. Utvikling og drift av
- 2218 offentlige IKT-tjenester skal være underlagt demokratisk styring og kritisk viktige IT-
- 2219 tjenester og IT-infrastruktur skal være plassert i Norge.
- 2220 • At utvikling og drift av offentlige IKT-tjenester skal være underlagt demokratisk styring
- 2221 og kontroll, og at staten skal ha oversikt over og eierskap til sin egen digitale struktur,
- 2222 samt sikre at kritisk viktige IT-tjenester og IT-infrastruktur på sikt skal være plassert i
- 2223 Norge.
- 2224 • Jobbe for felles digitale løsninger og tilrettelegge for felles innkjøp av IT-system i det
- 2225 offentlige.
- 2226 • Sikre bestillerkompetanse til IT-løsninger over hele landet.
- 2227 • At det offentlige bruker åpne standarder.
- 2228 • Ha et aktivt konkurransetilsyn som vekter mengde og type personopplysninger et
- 2229 selskap besitter i dominansevurderinger.
- 2230 • At det offentlige investerer i utvikling av kunstig intelligens og digital infrastruktur, og
- 2231 bygger opp egne fagmiljøer som forvalter og videreutvikler løsningene. En slik satsing
- 2232 må også komme norske IKT-bedrifter til gode.
- 2233 • Regulere tredjeparts databehandling strengt.
- 2234 • Bidra til utvikling av gode IKT-løsninger med land Norge samarbeider med i
- 2235 utviklingspolitikken, for å bidra til sterkere institusjoner og motvirke enkeltsekskapers
- 2236 makt.
- 2237 • Opprettholde og styrke forbudet mot utførsel av arkivdata, slik Arkivloven bestemmer.
- 2238 • Antall studieplasser innen IKT skal økes for å løse mangelen på IKT-kompetanse i
- 2239 dag.
- 2240 • At det offentlige skal fortløpende utrede bruk av ny teknologi for utvidelse av
- 2241 tjenestetilbud og kvalitetsheving av offentlig sektor.

- 2242
- Fornye og forbedre NAVs IT-systemer.
- 2243
- At det i de tilfeller hvor private aktører ikke benytter åpen kildekode så skal for eksempel Datatilsynet og Konkurransetilsynet ha mulighet til å be om innsyn i kildekodene.
- 2244
- 2245
- 2246

2247 **Personvern**

2248 Enkeltmennesket har en rett til å kontrollere sine persondata og beskyttes mot urettmessig innhenting av informasjon. Det skal være sterke begrensninger på hvor lenge og hva

2249 innsamlet informasjon kan brukes til. Vi må verne om retten til privatliv og den frie tanken.

2250

2251 SV vil:

- Stramme inn mulighetene for hva som er lovlig målretting av reklame og andre budskap i sosiale medier, og hvilke data aktørene får tilgang til.
 - Innføre streng regulering av ansiktsgjenkjenningsteknologi i det offentlige rom og forby bruk av ansiktsgjenkjenning i politiarbeid og annet sikkerhetsarbeid.
 - Forby masselagring av metadata om telekommunikasjon og alle andre tiltak som fører til masseovervåkning av norske innbyggere.
 - Styrke kampen mot identitetstyveri.
 - Sikre innbyggernes rett til å benytte analoge brev og skjema i kommunikasjon med offentlige myndigheter, og som alternativ til digitale løsninger.
- 2252
- 2253
- 2254
- 2255
- 2256
- 2257
- 2258
- 2259
- 2260
- 2261

2262 **Distriktpolitikk og levende lokalsamfunn**

2263 SV vil ha levende lokalsamfunn i hele landet. Fylker og kommuner skal ha råd til gode tjenester der folk bor, og fungere som samfunnsutviklere og pådrivere for attraktive bomiljø

2264 og næringsutvikling. Vi trenger en aktiv distriktpolitikk som sikrer folketallsvekst i distriktene,

2265 og som gir bosetting og lokalt handlingsrom slik at vi kan ta hele landet i bruk.

2266

2267 SVs motsvar til sentralisering er nærhet. Det er ingen naturlov at distriktene utarmes og rammes av fraflytting, det er et resultat av politiske valg. SV vil innføre en nærhetsreform slik

2268 at beslutninger og offentlige tjenester flyttes nærmere folk og i større grad ta utgangspunkt i stedenes og regionenes ressurser og særegenheter. Folk og lokalmiljø både i byområder og

2269 distrikt må oppleve nærhet til beslutning og tjenester.

2270

2271

2272 Sentralisering og fraflytting fra distrikta bidrar også til press på velferd, arealer og infrastruktur i byen. God bypolitikk og god distriktpolitikk forsterker derfor hverandre og

2273 utgjør et helt nødvendig samspill i arbeidet for å bekjempe ulikhet og miljøproblemer.

2274

2275 Mange byer har noen særlige utfordringer, som ulikhet, boligmangel, trangboddhet og luftforurensning. SV vil jobbe for en byutvikling som gir like muligheter, åpnere og triveligere

2276 miljø, uten unødvendig biltrafikk og helsefarlig luft. Dette krever en offensiv politikk som gir

2277 grunnlag for bærekraftige og gode nabolag.

2278

2279 Kamp mot sentralisering og flytting fra landsbygda til byene, tjener både by og land. En god
 2280 distriktpolitikk og gode lokalsamfunn forutsetter aktive offentlige grep om næringsutvikling,
 2281 transport og velferdstilbud. En god distriktpolitikk må ha virkemidler som er tilpasset
 2282 behovet i ulike lokalsamfunn og regioner. Den må omfatte utforming av attraktive steder og
 2283 bomiljø, klimatilpassing, næringsutvikling, offentlige tjenester, kulturtilbud, transport og
 2284 infrastruktur.

2285 SV vil:

- 2286 • Ta havet tilbake og jorda og skogen i bruk. Fisken skal tilhøre kystfolket og sikre
 2287 arbeidsplasser og bosetting på land. Våre spredte jordressurser skal tas i bruk igjen.
 2288 Skogen må utnyttes bedre, både for å skape arbeidsplasser og for å kutte utslipp.
- 2289 • Sørge for utbygging av likeverdig digital infrastruktur i hele landet.
- 2290 • Ha en full gjennomgang og styrking av kommunale og regionale næringsfond,
 2291 såkornfond, forskningsfond, næringshager, bedriftsutviklingsmidler og
 2292 samfunnsutviklingsmidler.
- 2293 • Stille krav til Innovasjon Norge, Forskningsrådet og resten av virkemiddelapparatet
 2294 om å særlig tilgodese distriktene ved tildeling av midler. Vurdere å gjenopprette
 2295 Distriktenes Utbyggingsfond.
- 2296 • Utrede og vurdere individrettede ordninger som lavere skatt og nedskrivning av
 2297 studielån til å gjelde større deler av det distriktpolitiske området.
- 2298 • Utrede utvidelse av nedslagsfeltet og senking av den differensierte
 2299 arbeidsgiveravgiften i distriktene.
- 2300 • Legge nye statlige arbeidsplasser utenfor de største byene, og vurdere utflytting ved
 2301 omorganisering av eksisterende virksomheter.
- 2302 • At deler av tilskuddet til regionale forskningsfond skal øremerkes forskning på
 2303 distrikt.
- 2304 • Gi direkte tilskudd til nystartede småbedrifter i distriktene.
- 2305 • Gjeninnføre Finnmarks- og Svalbardtillegget i barnetrygden.
- 2306 • Styrke kommunenes og fylkenes arbeid med klimatilpassing gjennom økte tilskudd.
- 2307 • Gjennomføre en nærhetsreform for å snu sentraliseringen. Beslutninger og offentlige
 2308 tjenester må flyttes nærmere folk. Statlige etater skal ha nærhet til hele landet, og i
 2309 større grad ta utgangspunkt i stedenes og regionenes særegenheter.
- 2310 • Legge til rette for at flere arbeidstakere kan jobbe desentralisert fra kontorplasser og
 2311 kontorfellesskap i distriktene.
- 2312 • Gjeninnføre reisestipend for studenter og øke borteboerstipend for elever under
 2313 videregående opplæring.
- 2314 • Utrede en rettferdig fordeling av skatt mellom hjemkommune og hyttekommune.
- 2315 • Styrke Merkur-programmet for nærbutikker i distriktene.
- 2316 • Legge til rette for en desentralisert struktur og alternative læringsmodeller i
 2317 videregående opplæring. Målet er at alle elever skal ha et godt utvalg av
 2318 studieprogram i eget nærområde.
- 2319 • Gi tilskudd til bygging av hybelhus for borteboende elever i videregående.
- 2320 • Endre inntektssystemet til kommunene for å bidra til utvikling og vekst i distriktene.
- 2321 • Differensiere investerings- og oppstartstilskudd i landbruket i henhold til geografi.

- 2322 • Utrede å innføre et program for desentralisering av offentlig sektor med full
- 2323 kompensasjon for merutgifter ved en spredt struktur.
- 2324 • Innføre ei satsing på fleksible transportløsninger, som for eksempel bestillingsbuss, i
- 2325 distriktene.
- 2326 • Differensiere boligpolitikken med statlige investeringstilskudd/garanti for lån i områder
- 2327 der det er vanskelig å få lånefinansiert boligen.
- 2328 • Utvide og forsterke ordningene med områdeløft på steder med mye fattigdom og
- 2329 levekårsutfordringer.
- 2330 • Skape nye incentiver og virkemidler i boligpolitikken for å motvirke gentrifisering og
- 2331 segregering, sikre en variert boligbygging og større grad av gjenbruk av bygg.
- 2332 • At det skal stilles krav til at statlige bygg skal ha færre parkeringsplasser, med en høy
- 2333 andel ladeplasser for elbil, og etableres i nærheten av kollektivknutepunkt.
- 2334 • Ha en stram areal- og transportpolitikk som tar vare på naturmangfold og matjord,
- 2335 bærekraftig arealbruk og sikrer effektiv trafikkavvikling. Utbyggingsmønster og
- 2336 transportsystem må fremme utvikling av kompakte byer og tettsteder, redusere
- 2337 transportbehovet og legge til rette for klima- og miljøvennlige transportformer.
- 2338 • At de desentraliserte studie- og høyskolesentrene skal være sentrale byggesteiner i
- 2339 kompetanseheving, og gjøre det lønnsomt for utdanningsinstitusjonene å tilby kurs
- 2340 som lett kan kombineres med å være i jobb.
- 2341

2342 **Feminisme – frihet og likestilling**

2343 SV er et feministisk parti. Det betyr at vi kjemper for at kvinner og menn skal ha like

2344 muligheter, men at vi erkjenner at kvinner i dag undertrykkes både politisk, sosialt og

2345 økonomisk. Kvinner er underrepresentert i maktposisjoner, kvinner eier mindre og tjener

2346 mindre enn menn. Skal vi oppnå reell likestilling og stanse diskriminering av kvinner, må

2347 menn og kvinner ha like mye økonomisk makt. Kvinnefrigjøring er ikke mulig uten økonomisk

2348 selvstendighet og et godt utbygd velferdssamfunn. Kvinners rett til å bestemme over eget liv

2349 og egen kropp er en grunnleggende menneskerett.

2350 En viktig del av den feministiske kampen er kampen for alle menneskers frihet fra

2351 begrensende kjønnsroller, og SV vil kjempe mot all diskriminering av seksuelle orienteringer,

2352 kjønnsuttrykk og kjønnsidentiteter. SV jobber for et mindre kjønnsdelt arbeidsmarked og

2353 utdanningssystem.

2354 **Kjønn, kropp og seksualitet**

2355 Kvinner skal ha råderett over egen kropp, seksualitet og reproduksjon. For første gong på 40

2356 år er retten til sjølvbestemt abort skrensa inn i Noreg.

2357 Samfunnet har eit ansvar for å sikre unge god og kunnskapsbasert seksualitetsundervising

2358 som bryt ned førestillingar om idealkroppar og sikrar god informasjon om rettar og

2359 grensesetjing.

2360 Forsking har vist store kjønnsforskjellar når det gjeld sjukdommar som kreft, psykiske lidingar

2361 og kroniske sjukdommar. Visse sjukdommar ramar kvinner meir enn menn, og desse

2362 sjukdommane blir det forska for lite på. Samstundes har kvinner ofte andre symptom på
 2363 sjukdommar som rammar begge kjønn, som til dømes hjarteinfarkt, men dette veit vi for lite
 2364 om. Difor treng vi meir kunnskap om kvinnehelse.

2365 SV vil:

- 2366 • Jobbe for ei ny og betre abortlov der kvinna si rett til sjølvbestemt abort skal styrkast
 2367 og utvidast.
- 2368 • Avskaffe abortnemdene. Det er kvinna som skal avgjere om ein abort skal
 2369 gjennomførast, enten dette er sjølvbestemt abort eller seinabort etter abortlovas
 2370 kriterium. Nemdene må bli erstatta med tilbod om ei rådgivande teneste bygd på
 2371 medisinsk og psykologisk kompetanse som støttar kvinna i hennar situasjon, der
 2372 kvinna skal ha det avgjerande ordet.

2373 **DISSENS 27: Et mindretall bestående av Ahamath, Holmås Eidsvoll, Hødnebo, Johnsen,**
 2374 **Kjelsnes, Kronen Snyen, Pettersen og Vambheim vil erstatte de to punktene over med de**
 2375 **punktene under:**

- 2376 • Jobbe for ei betre abortlov der kvinna si rett til sjølvbestemt abort styrkast. Det er
 2377 kvinna som skal avgjere om ein abort skal gjennomførast, enten dette er sjølvbestemt
 2378 abort eller seinabort etter abortlovas kriterium. Kvinna skal sjølv bestemme om ho vil
 2379 ta abort fram til det som er satt som grense for lovleg abort i dagens lov, definert ved
 2380 levedyktigheit. I gjeldande forskrift er dette satt til veke 22.
- 2381 • Erstatte nemndene med eit frivillig tilbod om ei rådgivande teneste bygd på medisinsk
 2382 og psykologisk kompetanse som støttar kvinna i hennar situasjon, der kvinna skal ha
 2383 det avgjerende ordet
- 2384
- 2385 • Sikre riktig og gratis prevensjon til unge, også jenter under 16 år.
- 2386 • Gjennomføre gjeldande bioteknologilov, som inkluderer å opne for tidleg ultralyd til
 2387 alle i offentleg regi, utvide tilgangen til NIPT-test og tillate eggdonasjon.
- 2388 • At surrogati ikkje er tillate. SV vil arbeide for å sikre god offentleg informasjon om
 2389 dilemma, farar og risiko både for surrogatmødrer og biologiske foreldre.
- 2390 • Forby reklame der menneske er vesentleg retusjerte og reklame for kosmetiske
 2391 inngrep.
- 2392 • Opprette ei ordning der ein kan bestille sanitetsprodukt gratis via Helsenorge.
- 2393 • Erstatte eingongsstønaden med ei minsteyting for foreldrepenger til alle på 2G.
 2394 Foreldre som mottok under 2G i foreldrepengar vil få mellomlegget dekkja opp til
 2395 minsteytinga.
- 2396 • At dei 3 vekene kvinner har til permisjon før fødsel og dei 6 første vekene etter
 2397 fødselen skal haldast utanfor dagens tredeling av permisjonstida.
- 2398 • Sjølvstendig uttaksrett for foreldrepengar til far, for fars kvote av foreldrepermisjonen.
- 2399 • Sikre far eller medmor rett til to veker med lønna permisjon ved fødsel utanom
 2400 fedrekvote.
- 2401 • Ha ein meir fleksibel foreldrepermisjon ved å gi høve til å ta ut permisjon med 90
 2402 prosent lønn i tillegg til dagens ordning.
- 2403 • Sikre kvinner med premature barn utvida permisjon fram til veke 37.
- 2404 • Innføre ein ventestønad. SV vil avskaffe kontantstønaden og bruke pengane til ein
 2405 ventestønad for foreldre til barn som ikkje har fått barnehageplass.

2406
 2407 Alle kulepunktene om foreldrepenger ovenfor (linje 2393-2405) er det enighet om. Et flertall i
 2408 komiteen vil beholde dagens antall og fordeling av uker for foreldrepenger.
 2409

2410 **DISSENS 28: Et mindretall bestående av Gadgil og Holmås Eidsvoll vil legge til punktet:**

- 2411 • Ha ein foreldrepengeordning som bidreg til likestilling i heimen og i arbeidslivet. I
- 2412 løpet av inneverande periode vil SV utvide foreldrepermisjonen frå 49 til 52 veker. 3
- 2413 veker før fødsel og 6 veker etter fødsel skal vere atterhaldt fødande mor. Utover dette
- 2414 blir det sett av 7 veker til fordeling, og 18 veker kvar til fødande mor og far/medmor. I
- 2415 dei tilfella mor ikkje har rett til foreldrepengar eller sjølv ønsker det skal det vere
- 2416 mogleg å overdra permisjonen til far/medmor. Det same gjeld ved sjukdom.
- 2417

2418 **Vald, overgrep og seksuell trakassering**

2419 Et liv uten vald er ein menneskerett. Samfunnet har eit ansvar for både å førebyggje vald og
 2420 overgrep, og gje merksemd og tilbod til alle som blir utsette for det. SV vil gjere det lettare for
 2421 barn og unge å varsle om vald og overgrep, og sikre at dei blir lytta til.

2422 Menns vald mot kvinner er eit globalt samfunns- og folkehelseproblem. Dette er kjønnsbasert
 2423 vald og trakassering som er til hinder for kvinners rett til liv, helse, sjølvstendighet, utvikling
 2424 og fridom. Valden kan vere seksuell, fysisk, psykisk, strategisk (i krig/konflikt) og økonomisk.
 2425 Tvangsekteskap, kjønnslemlesting og prostitusjon er vald mot kvinner. Det er behov for auka
 2426 innsats mot vald.

2427 Negativ sosial kontroll og æresrelatert vold avgrensar livet til mange menneske som lever i
 2428 Noreg. Kampen modige menneske tek for individuell fridom er viktig. SV skal stå saman med
 2429 desse og skal fortsette kampen til alle er frie uansett bakgrunn.

2430 SV vil:

- 2431 • Innføre samtykkebasert valdtektslvgiving der valdtekt blir definert som seksuell
- 2432 omgang utan fritt samtykke, i tråd med Noregs internasjonale
- 2433 menneskerettsforpliktingar.
- 2434 • Sikre tidleg hjelp og behandling gjennom auka kunnskap til å kjenne teikn på
- 2435 valdsutsette kvinner og barn, spesielt i helsevesenet og førstelina i velferdstenestene.
- 2436 • Gjere lavterskeltilbodet vald- og overgrepslinja til eit permanent, statleg finansiert
- 2437 tiltak.
- 2438 • Styrke finansieringa av krise-, incest- og valdtektssenter over heile landet. SV vil auke
- 2439 til 80 prosent statleg finansiering av krisesentra.
- 2440 • Styrke krisesenterlova gjennom å stille krav til kvalitet og nærleik til krisesenter.
- 2441 • Arbeide for auka middel til etterforskning av valdtektssaker og vald i nære relasjonar.
- 2442 • Byggje ut hjelpe- og behandlingstilbodet til både utsette, valdsutøvarar og
- 2443 overgripaparar.
- 2444 • Utvide bruken av omvendt valdsalarm for å styrke tryggleiken til valdsutsette.
- 2445 • Sikre valdsoffererstatning til dei som oppfyller vilkåra i lova ved å oppretthalde
- 2446 dagens søknadsordning og styrke Kontoret for valdsoffererstatning.
- 2447 • Krevje at besøksforbod skal handhevast strengare.

- 2448 • Arbeide mot kjøp og sal av menneske i form av prostitusjon, porno og stripping. SV vil
- 2449 forsvare og forsterke sexkjøpslova, og forby kommersiell stripping.
- 2450 • Innføre nettpornofilter i alle offentlege institusjonar og plassar born og unge
- 2451 opphaldar seg.
- 2452 • Styrke hjelpetiltak for menneske i prostitusjon.
- 2453 • Handheve sexkjøpslova sterkare gjennom auka ressursar, og sikre kvinner som er
- 2454 ofre for menneskehandel og prostitusjon rettstryggleik og oppfølging.
- 2455 • Arbeide for offentlege undersøkingskommisjonar ved partnardrap.
- 2456 • At utsette for valdtekt som våpen i krig skal ha same rettar for vern som andre former
- 2457 for tortur, og får same behandlingstilbod som valdsutsette i Noreg.
- 2458 • Ha sjølvforsvarskurs for jenter i skulen.
- 2459 • Kjempe mot og førebygge negativ sosial kontroll, gjennom å involvere, auke
- 2460 kunnskap og styrke verktya barnehagane, skulane og fritidstilbod har i arbeidet mot
- 2461 negativ sosial kontroll.
- 2462 • Forby barneforlovingar som er eit brudd på barns rettar.
- 2463 • Sikre at Noreg kan følge opp og hente heim barn som er etterlatte i utlandet.
- 2464 • Erstatte treårsregelen med eit system som ikkje gjer kvinner sårbare for overgrep og
- 2465 utnytting. Treårsregelen tek frå den som har kome til Noreg gjennom ekteskap retten
- 2466 til å bli i Noreg om skilsmisse takast ut før det har gått tre år etter at ekteskapet er
- 2467 inngått.
- 2468 • At alle skoler skal ha forpliktande handlingsplanar mot seksuell trakassering.
- 2469

2470 **Kjønns- og seksualitetsmangfald**

2471 Alle skal ha fridom og tryggleik til å vere den dei er og elske den dei vil. SV vil kjempe mot all

2472 diskriminering av seksuelle orienteringar, kjønnsuttrykk og kjønnsidentitetar. I eit likestilt

2473 samfunn kan alle ope leve ut identiteten, kjærleiken, seksualiteten og kjønnsuttrykka sine.

2474 SV vil:

- 2475 • Opne for ein tredje juridisk kjønnskategori.
- 2476 • At menn som har sex med menn skal få være blodgivere på lik linje med den øvrige
- 2477 befolkningen, uten den særskilte karanteneordningen de har i dag.
- 2478 • Styrke kjennskapen til, og kompetansen på, ulike seksuelle orienteringar og
- 2479 kjønnsuttrykk. Dette gjeld spesielt helsepersonell, politiet, tilsette i skoleverket og
- 2480 utlendingsforvaltninga.
- 2481 • Avvikle behandlingsmonopolet til Rikshospitalet og arbeide for at krava for tilgang til
- 2482 kjønnsbekreftande behandling blir endra.
- 2483

2484 **DISSENS 29: Et mindretall bestående av Fredlund, Kronen Snyen, Olaussen og Tollan**

2485 **Jordet vil legge til punktet under:**

- 2486 • Gi økonomisk erstatning til mennesker som har blitt kastret for å endre juridisk kjønn
- 2487 før dette kravet opphørte 01.07.2016.
- 2488
- 2489 • Arbeide for eit forbod mot kirurgiske og medisinske inngrep på barn med atypiske
- 2490 kjønnsstrekk om det ikkje er medisinsk nødvendig.

- 2491 • Bidra til openheit og kunnskap om kjønnsroller gjennom aktivt haldningsendrande arbeid i skular og barnehagar, slik at alle barn veks opp med tryggleik til å ta sine egne val.
- 2492
- 2493
- 2494 • Oppheve kriminaliseringa av seksuallivet til hiv-positive.
- 2495 • Jobbe internasjonalt for at fleire land skal tillate adopsjon til skeive.
- 2496

2497 **Det offentlige likestillingsarbeidet**

2498 Det offentlige likestillingsarbeidet i Norge treng ein sterkare fagleg basis, ein tydeleg prioritering og ei helskapleg gjennomføring. Den organiserte kvinnerørsla og organisasjonar som jobbar for meir likestilling er viktige pådrivarar for eit meir likestilt Noreg og bør styrkast.

2499

2500

2501 SV vil:

- 2502 • Auke støtta til organisasjonar som jobbar for auka likestilling og rettane til kvinner, skeive og minoritetar.
- 2503
- 2504 • Styrke gjennomføringsevna i den statlege likestillingspolitikken, kombinert med eit tiårig utviklingsprogram for lokalt likestillingsarbeid.
- 2505
- 2506 • Sikre at Diskrimineringsnemnda er ein uavhengig institusjon, og at dei har tilstrekkelege ressursar til å følge opp aktivitets- og redegjæringsplikten, og ei aktiv pådrivar- og rettleiingsrolle av diskrimineringslovverket.
- 2507
- 2508
- 2509 • Auke støtta til Diskrimineringsnemnda for å sikre effektiv handheving av diskrimineringslovverket, og for å sikre at det er eit reelt lågterskeltilbod for personar som ønsker å få si sak vurdert.
- 2510
- 2511
- 2512

2513 **Et samfunn for alle**

2514 I et rettferdig og demokratisk samfunn har alle like muligheter og rettigheter til å leve frie og selvstendige liv. Å bygge et samfunn for alle handler om likestilling og menneskerettigheter.

2515 Funksjonshemming oppstår først og fremst gjennom samfunnsskapt barrierer. SV sin politikk skal bygge ned slike funksjonshemmende barrierer.

2516

2517

2518 Alle med funksjonsvariasjon skal være trygge på at fellesskapet stiller opp. Dette gjelder også familier som skal få eller får et barn med funksjonsvariasjon. All infrastruktur og offentlige rom skal være tilgjengelige for personer med funksjonsnedsettelse. SV vil ha et inkluderende arbeidsliv, tilpasset opplæring for barn og unge, og sikre at alle får den tilrettelegging, bistand, hjelpemidler og oppfølging de trenger for å leve liv i tråd med egne ønsker og verdier.

2519

2520

2521

2522

2523

2524 SV vil:

- 2525 • Ta FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) inn i den norske menneskerettsloven.
- 2526
- 2527 • At Norge skal være universelt utformet innen 2035. Et universelt utformet samfunn er et bedre samfunn for alle.
- 2528
- 2529 • Jobbe for likestilling og tiltak mot diskriminering og ulike former for sosial ekskludering av personer med funksjonsnedsettelse i skole, arbeid og i samfunnet ellers.
- 2530

- 2531 • At personer som har rett på brukerstyrt personlig assistanse (BPA) skal få dekket det
- 2532 gjennom folketrygden og ikke være avhengig av kommunens økonomi. Helsehjelp
- 2533 må inngå i BPA-ordningen.
- 2534 • Innføre en besøksordning der foreldre som venter barn med funksjonsnedsettelse
- 2535 kan besøke familier med relevant erfaring.
- 2536 • Foreslå at en ordning med familievikar lovfestes slik at familier kan få avlastning i
- 2537 hverdagen.
- 2538 • Sørge for at alle barn og unge som har rett på spesialpedagogisk tiltak og
- 2539 hjelpemidler får det og at de blir tilstrekkelig fulgt opp gjennom hele utdanningsløpet.
- 2540 • At elever som trenger å bruke punktskrift, tegnspråk og alternativ- og supplerende
- 2541 kommunikasjon må ha fullgod rett på opplæring, undervisningsmaterieell og mulighet
- 2542 til å kommunisere med sitt språk i skolen.
- 2543 • At mennesker med utviklingshemning sikres frihet, selvbestemmelse og deltakelse i
- 2544 samfunn og arbeidsliv.
- 2545 • At også personer med funksjonsvariasjon skal kunne bestemme selv hvor og med
- 2546 hvem de vil bo. SV vil stoppe institusjonalisering og bygging av store samlokaliserte
- 2547 boligtilbud.
- 2548 • Jobbe for at personer med funksjonsnedsettelser kommer i arbeid og beholder
- 2549 arbeidstilknytningen sin gjennom riktig tilrettelegging, blant annet gjennom
- 2550 arbeidsmarkedsbedrifter, styrking av ordninger for varig tilrettelagt arbeid både i
- 2551 skjermete og ordinære virksomheter, og kvoteringsordninger i offentlig sektor.
- 2552 • Styrke hjelpemiddelformidlingen og opprettholde den som en del av folketrygden for å
- 2553 sørge for at alle har likeverdig tilgang til hjelpemidler.
- 2554 • Bedre systemet for formidling av tegnspråktolker, utdanne flere tolker og opprette
- 2555 flere tolkestillinger.
- 2556 • Erstatte dagens vergemålslov med en lov som gir rett til hjelp for å treffe beslutninger
- 2557 i samsvar med egne preferanser og egen vilje
- 2558 • Jobbe for å endre tvangslovene i helse- og omsorgsvirksomheten slik at de blir
- 2559 uavhengige av funksjonsnedsettelse og diagnose og i samsvar med FN-
- 2560 konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD).
- 2561 • Skrinlegge prinsippet om gjengs leie for kommunale utleieboliger. Sikre at også
- 2562 mennesker med trygdeytelser kan ha råd til et godt liv og å kunne bo i en nøktern
- 2563 bolig.
- 2564 • Sikre at flere kan ha mulighet til å etablere seg i selveid bolig gjennom å styrke
- 2565 bostøtteordningen.
- 2566

2567 **Et mangfoldig samfunn**

2568 Norge har alltid vært et mangfoldig og flerkulturelt samfunn, og vil alltid fortsette å være det.

2569 Det er en styrke for fellesskapet at vi har ulike erfaringer og kunnskaper. Et samfunn uten

2570 diskriminering og rasisme er et bedre samfunn for alle.

2571 **Antirasisme**

2572 Alle skal ha like muligheter, uavhengig av bakgrunn. Rasisme skaper mistillit mellom
 2573 mennesker og bygger opp under skjevfordeling av makt og ressurser. Rasisme er en trussel
 2574 mot et godt og trygt samfunn, og må bekjempes. Rasisme er et samfunnsproblem i Norge.
 2575 Antirasisme handler ikke bare om holdningene til hver enkelt, antirasisme krever et helt
 2576 samfunn som står opp mot urett.

2577 SV vil:

- 2578 • At det lages en tiltaksplan for å forebygge og håndtere rasisme i skolen, som blant
 2579 annet skal sikre at lærer- og barnehagelærerutdanningen har god opplæring i
 2580 antirasisme.
- 2581 • At norske kommuner og statlige foretak skal kunne vise til arbeid mot rasisme på et
 2582 systematisk nivå, for eksempel gjennom handlingsplaner mot rasisme og etnisk
 2583 diskriminering.
- 2584 • Øke støtten til forskning på rasisme og diskriminering.
- 2585 • Øke den økonomiske støtten til antirasistiske aktører og frivillige organisasjoner som
 2586 jobber med antirasisme og inkludering, og stoppe statsstøtte til organisasjoner og
 2587 virksomheter som aktivt sprer hets.
- 2588 • Å øke andelen ansatte med minoritetsbakgrunn gjennom kvotering i staten og
 2589 virksomheter staten kontrollerer, og bruke dette aktivt for å rekruttere personer med
 2590 minoritetsbakgrunn til lederstillinger.
- 2591 • Styrke trepartssamarbeidet for å bidra til at helhetlig diskrimineringsarbeid blir en del
 2592 av rekrutterings- og ansettelsesarbeid.
- 2593 • Arbeide for et styrket vern mot diskriminering i lov- og avtaleverket, og for å styrke
 2594 aktivitets- og redegjørelsesplikten i diskrimineringslovgivningen.
- 2595 • At det lages en veileder for å bekjempe diskriminering i rekrutteringsprosesser,
 2596 spesielt diskriminering som gjør at kandidater velges bort før intervjuprosessene.
- 2597 • At verneombud og tillitsvalgte gis økt kompetanse for å bedre avdekke forekomster
 2598 av diskriminering, og gi god veiledning og oppfølging av de som opplever
 2599 diskriminering.
- 2600 • Øke støtten til Diskrimineringsnemnda, særlig for å bidra til bekjempelse av rasisme
 2601 og diskriminering i arbeidslivet.
- 2602 • At rasisme på utesteder bekjempes, ved å senke terskelen for inndragning av
 2603 skjenkebevilling som følge av rasisme, og ved at utesteder må tydeliggjøre eventuelle
 2604 særregler for adgang.
- 2605 • Videreføre egne handlingsplaner mot antisemittisme og islamofobi.
 2606 Innføre en kvitteringsordning ved politikontroll for å hindre etnisk profilering i politiet.
 2607 Ordningen innebærer at alle som blir kontrollert av politiet, skal kunne få en kvittering
 2608 som sier hvorfor man ble stoppet, og kvitteringen er et bevis på kontrollen.
 2609

2610 **Inkludering**

2611 Inkludering av innvandrere må starte fra dag én, med god norskopplæring og mulighet til
 2612 deltagelse i arbeid- og samfunnsliv. SV vil kjempe mot en stadig økende tendens til mer

2613 midlertidig opphold og manglende respekt for retten til familieliv. Vi må tette gapet mellom
2614 hva arbeidslivet krever, og hva folk kan.

2615 SV vil:

- 2616 • Sikre gode integreringstiltak i alle mottak, herunder styrke norskopplæringen.
- 2617 • At norskopplæringa for voksne arbeidsinnvandrere skal skje på nynorsk i
- 2618 nynorskkommuner.
- 2619 • Gi mennesker med midlertidig opphold og ureturnerbare asylsøkere adgang til
- 2620 midlertidig arbeidstillatelse.
- 2621 • At asylmottak skal drives av det offentlige eller ideelle aktører.
- 2622 • Øke ytelsene til asylsøkere i mottak, for å hindre matusikkerhet og gi bedre levekår.
- 2623 • Sikre at flyktninger med særskilte behov blir bosatt raskere, og gi departementet, i
- 2624 samråd med KS, mulighet til å pålegge kommunene å bosette flyktninger med
- 2625 særskilt behov.
- 2626 • Styrke introduksjonsprogrammet. Sikre at all grunnleggende kvalifisering kan tas og
- 2627 fullføres innenfor ordningen, og tilpasse regelverket slik at fleksibilitet med hensyn til
- 2628 lengde ivaretas.
- 2629 • Legge til rette for at introduksjonsordningen kan kobles mot fagopplæringen og
- 2630 voksenopplæringen, og inneholde opplæring i arbeidslivet og fagbevegelsens arbeid.
- 2631 • Øke de kommunale utviklingsmidlene for å styrke kommunenes arbeid med
- 2632 introduksjonsprogrammet og opplæring i norsk og samfunnskunnskap.
- 2633 • At familiegjenforente skal få gratis eller rimelig tilbud om norskopplæring.
- 2634 • Lage en startpakke for arbeidsinnvandrere med informasjon om rettigheter og plikter
- 2635 på et språk de forstår.
- 2636 • Sikre at innvandrere raskt får vurdert sin real- og formalkompetanse, for å kunne
- 2637 påbegynne/fullføre en universitets- eller høyskoleutdanning.
- 2638 • Øke bevilgningene til NOKUT og utvide og videreutvikle arbeidet med
- 2639 kompetansepass.
- 2640 • Endre statsborgerloven slik at det ikke stilles språkkrav for statsborgerskap.
- 2641 • Fjerne kravet om å ikke ha mottatt sosialhjelp de siste 12 månedene ved søknad om
- 2642 permanent oppholdstillatelse.
- 2643

2644 **Urfolk og nasjonale minoriteter**

2645 Norge er tuftet på territoriet til to folk – nordmenn og samer. Samene er Norges urfolk og
2646 Norge er forpliktet til å sørge for at det samiske folks rettigheter ivaretas. Å bevare og styrke
2647 samisk språk og samiske næringer er avgjørende for at samisk kultur og samfunn skal
2648 overleve.

2649 SV vil bidra til at det samiske folk kan opprettholde og videreutvikle sine språk, sine kulturer
2650 og næringer. Det er viktig at samisk tamreindrift ikke mister viktige arealer gjennom
2651 storsamfunnets utbygging og naturinngrep. SV vil støtte opp om bærekraftig utvikling av
2652 tradisjonelle samiske næringer, men også legge til rette for utvikling av kulturnæringer og
2653 kunnskaps- og teknologibaserte næringer i samiske områder.

2654 Fem folkegrupper har status som nasjonale minoriteter – jøder, kvener, rom, romani og
 2655 skogfinner – alle med langvarig tilhold i landet og med en særegen historie og kultur. Norske
 2656 myndigheter må føre en mer aktiv politikk for å sikre at de nasjonale minoritetene får
 2657 muligheter til å verne om og videreutvikle egen kultur og språk. Deres historie og situasjon
 2658 skal representeres i skolen og andre institusjoner som bærer kulturarv.

2659 SV vil:

- 2660 • Styrke bevilgningene til Sametinget og lovfeste konsultasjonsretten.
- 2661 • Sikre at alle elever i Norge får kjennskap til samisk historie og lærer om samiske
 2662 rettigheter og det samiske folk, fornorskingspolitikken og om den samiske
 2663 rettighetskampen.
- 2664 • Sikre at barn og unge har rett på opplæring i og på samisk, samt styrke
 2665 voksenopplæringsprogrammet i samisk.
- 2666 • Rekruttere flere samisktalende lærere og barnehagelærere, samt sikre etterutdanning
 2667 og faglig utvikling. Ordningen for ettergivelse av studielån for fullførte studieløp bør
 2668 også gjelde samisktalende helsepersonell som jobber i samiskspråklige områder.
- 2669 • Sikre støtte til samiske medier, filmindustri, festivaler og kulturarrangementer.
- 2670 • Øke bevilgningene til samiske museer slik at skjevfordelingen til andre museer
 2671 utjevnes.
- 2672 • Overføre Statskogs eiendom i Nordland og Troms til en ny forvaltningsmodell som
 2673 sikrer urfolks og øvrig lokalbefolknings makt over sine nærliggende naturressurser.
- 2674 • Sikre samiske rettigheter til kystområder i tråd med Kystfiskeutvalgets anbefalinger.
- 2675 • Følge opp sannhetskommisjonens arbeid og følge opp anbefalinger som kan bidra til
 2676 å rette opp uretten begått av den norske staten mot samer og kvener.
- 2677 • Øke støtten til samisk forskning og videreutvikle Samisk høgskole til et globalt
 2678 urfolksuniversitet.
- 2679 • Styrke arbeidet for språk og kultur for nasjonale minoriteter.
- 2680 • Sikre barn av nasjonale minoriteter en skolegang som tar hensyn til og fremmer
 2681 opplæring i deres språk, kultur og historie.
- 2682 • Øke støtten til oversettelse og produksjon av litteratur på samiske språk og nasjonale
 2683 minoritetsspråk.
- 2684 • Samarbeide med Sametinget om utredning av et samisk språkombud, med mål om at
 2685 det opprettes.
- 2686

2687 **Kultur og frivillighet**

2688 Kunst, idrett, frivillighet og kultur er nødvendig for samfunnet og den enkelte. Kultur fyller livet
 2689 vårt med innhold og er sammen med den frie, redaktørstyrte pressen viktige grunnsteiner for
 2690 demokratiet vårt. Det samme er åpenhet og meningsmangfold, med rom for ulike livssyn og
 2691 religioner. SVs mål for kulturpolitikken er høy kvalitet, stort mangfold og tilgang for alle.

2692 **Kultur i hele landet**

2693 SV ønsker et nytt kulturløft. Alle skal kunne delta i et rikt og variert kulturliv. Kulturskolen,
 2694 bibliotekene, fritidsklubbene og kulturfrivilligheten er grunnmuren i kulturlivet. Disse tilbudene
 2695 skal være til stede i hele landet og ha lav terskel for å delta uavhengig av lommebok og

2696 bakgrunn. SVs nye kulturløft vil særlig bygge opp den kulturelle grunnmuren. Den kulturelle
 2697 skolesekken skal tilby profesjonell kunst av høy kvalitet til elever i hele landet. Sammen med
 2698 den kulturelle spaserstokken og bæremeisen gjør slike universelle tilbud at flere får ta del i et
 2699 rikt og variert kulturliv gjennom hele livet.

2700 SV vil:

- 2701 • Ha et nytt kulturløft. Minst 1 prosent av statsbudsjettet skal gå til kulturformål med et
- 2702 særlig løft for det lokale kulturlivet og kunstnerøkonomien.
- 2703 • Forsvare kunstens frihet og yringsfriheten. Midler skal tildeles kulturproduksjon ut fra
- 2704 kunstfaglige vurderinger. Det offentlige må sikre mediemangfoldet i møte med
- 2705 hardere internasjonal konkurranse.
- 2706 • Styrke fellesskapsansvaret for kulturlivet. Offentlig finansiering skal sørge for at
- 2707 bredden og mangfoldet av kulturuttrykk får støtte, ikke bare det private mener er verdt
- 2708 å satse på.
- 2709 • Bidra til et mangfoldig og likestilt kulturliv. Støtteordninger og tiltak for å sikre
- 2710 representasjonen blant utøvere, skapere og publikum må styrkes og utvides.
- 2711 • Styrke kulturloven. Kulturloven må styrkes med krav om tilstrekkelig kulturforvaltning i
- 2712 alle kommuner, slik som kulturplan og kompetanse i forvaltningen.
- 2713 • Innføre kulturoms i tråd med forslaget om en breddemodell.
- 2714 • Øke kvaliteten, bredden, og gi flere tilgang til kulturskolen. Staten må bidra til å fase
- 2715 inn gratis plasser i kulturskolen, samt flere åpne lavterskeltilbud. Maksimalprisen må
- 2716 gjeninnføres. Høy kvalitet og større bredde må forskriftsfestes gjennom en nasjonal
- 2717 rammeplan.
- 2718 • Starte et fireårig nasjonalt løft for bibliotekene. Øremerket opptrapping av
- 2719 bevilgningene til kommunal bibliotekdrift, som inkluderer satsing på biblioteklokaler,
- 2720 meråpne bibliotek, og mobile bibliotek.
- 2721 • Lovfeste fritidstilbud for barn og unge. Barn og unge skal ha tilgang på åpne og gratis
- 2722 fritidstilbud i alle kommuner, med lokal frihet til å utforme tilbudet sammen med
- 2723 frivilligheten, men med krav til kompetanse og unges rett til medvirkning.
- 2724 • Videreutvikle fritidskortet. Alle barn og unge skal få et universelt kort som gir rabatt
- 2725 eller gratis tilgang på fritidsaktiviteter, kulturtilbud og deltakelse i frivilligheten.
- 2726 • Sikre at tippemidlene går til kunsten og kulturfrivilligheten. SV vil ha en opprydning i
- 2727 kulturens andel av tippemidlene. SV vil lovfeste at midlene er til gode formål i det
- 2728 lokale kulturlivet, og flytte andre formål over til statsbudsjettet. Midlene må gå til
- 2729 kunsten, og kunstnerisk produksjon og ledelse.
- 2730 • Bygge ut kulturarenaer for å sikre hensiktsmessige lokaler til det lokale kulturlivet og
- 2731 kulturfrivilligheten. Lovfeste krav om å inkludere kulturanleggene og driften av dem i
- 2732 kommuneplanen.
- 2733 • Avvikle Kulturtanken, siden den ikke har fungert i tråd med intensjonene.
- 2734 • Forbedre den kulturelle skolesekken gjennom større medvirkning fra barn og unge.
- 2735 • Styrke den kulturelle spaserstokken og bæremeisen. SV vil gi nasjonal støtte og
- 2736 videreutvikle tilbudene.
- 2737 • Styrke kunstneres rettigheter. Oppdragstakernes rettigheter og lønn i den kulturelle
- 2738 skolesekken må styrkes gjennom nasjonalt arbeidsgiveransvar.
- 2739

2740 **Litteratur og mediemangfold**

2741 Litteratur utvikler språket og setter ord på livene våre. Vi vil styrke og hegne om folks
 2742 leseglede, også i en digital tidsalder Vi må legge til rette for å gi ut en bred og variert
 2743 litteratur, samtidig som vi legger til rette for lesing og sikrer god distribusjon, og styrker det
 2744 norske litteratursystemet. Ytringsfriheten og frie, redaktørstyrte medier er forutsetninger for et
 2745 demokratisk samfunn. Som samfunn må vi tåle ytringer som utfordrer oss, samtidig som at
 2746 beskyttelse mot hets, sjikane og rasisme trengs for at flere stemmer kan delta.

2747 SV vil:

- 2748 • Øke pressestøtten for å sikre et variert og fritt medieliv.
- 2749 • Styrke kildevernet. Kunstneres og journalisters verk skal beskyttes, og kildevernet
 2750 skal styrkes i etterforskningssaker.
- 2751 • Stoppe skatte- og annonselekkasjen for mediene.
- 2752 • Sikre distribusjon av aviser i hele landet
- 2753 • Styrke NRK som offentlig eid allmennkringkaster. Øke støttemidler til nasjonale TV-
 2754 produksjoner og nyhetsredaksjonen med større dekning av flere land og regioner
- 2755 • Legge ned medierådet og la Medietilsynet forvalte ordningen som før
- 2756 • Legge ned kringkastingrådet. NRKs redaksjonelle frihet må utvides.
- 2757 • Sikre lokalradioenes fremtid ved å tillate videre bruk av FM også etter 2025.
- 2758 • Sikre en kommersiell allmennkringkaster med hovedkontor utenfor Oslo.
- 2759 • Innføre en boklov for å sikre videreføring av fastpris på bøker og sikre distribusjon
 2760 over hele landet.
- 2761 • Styrke innkjøpsordningene for skjønnlitteratur, sakprosa og tegneserier.
- 2762 • Styrke innkjøpsordningene for sakprosa og på sikt gjøre denne lik som ordningen for
 2763 skjønnlitteratur
- 2764 • Etablere en ny handlingsplan for å fremme og styrke leseorganisasjonene.
- 2765 • Øke støtten til litteratur på samiske språk, kvensk og finsk, samt etablere
 2766 støtteordninger for oversettelse av barne- og ungdomslitteratur til samisk, kvensk og
 2767 finsk.
- 2768 • Sikre reell likestilling mellom nynorsk og bokmål på alle samfunnsområder. Det
 2769 innebærer et særskilt statlig ansvar for å fremme nynorsk og sikre gode vilkår for det
 2770 minst brukte av de to språkene. Det skjeve maktforholdet mellom språkene må
 2771 jevnes ut, og brukerne gis like muligheter til å bruke og bli møtt med språket sitt.
- 2772 • Styrke skandinavisk som kommunikasjonsspråk i Norden, blant annet i NRK-
 2773 plakaten.
- 2774 • Styrke Språkrådet.
- 2775 • Vektlegge arbeidet med klarspråk i det offentlige.

2776

2777 **Kunstnerpolitikk**

2778 Et rikt og variert kunst- og kulturliv er avhengig av skaperne og utøverne av kunsten.
 2779 Utøverne og skaperne skal kunne leve av kunsten uavhengig av klassebakgrunn.

2780 SV vil:

- 2781 • Utrede oppdragsgiveravgift. Tilsvarende som arbeidsgiveravgift bør de som bestiller
 2782 oppdrag av selvstendige kunstnere bidra til finansiære eksempelvis pensjon og
 2783 sykepenger.
- 2784 • Kunstnerstipend skal reguleres gjennom en regelstyrt ordning slik at de minst får
 2785 samme økning som rammen i lønnsoppgjøret i staten. Statlige kunstnerstipend skal
 2786 alltid være minst 50 prosent av medianårsinntekten.
- 2787 • Opprette 500 nye kunstnerstipender. SV vil over fire år trappe opp med 500 nye
 2788 hjemler for ulike typer kunstnerstipend.
- 2789 • Sikre kunstnerrepresentasjon. Kunstnerne skal selv gjennom sine organisasjoner
 2790 utnevne representanter til stipendkomiteer og lignende.
- 2791 • Gi faste ansettelser mellom arbeidsforhold for frilansere og selvstendige. Øke støtten
 2792 betydelig til Skuespiller- og danseralliansen og opprette lignende ordninger i
 2793 samarbeid med aktørene på andre kunstfelt, for musikere, filmskapere, komponister
 2794 og andre.
- 2795 • Samarbeide med institusjonene og kunstnerne om flere trygge og faste ansettelser.
- 2796 • Innføre utstillingshonorar og utstillingsvederlag for de visuelle kunstnerne.
- 2797 • Forbedre åndsverkloven for kunstnerne gjennom å sikre vederlag for
 2798 strømmetjenester, samt innføre en strømmeavgift. SV ønsker medfinansieringsplikt
 2799 for internasjonale strømmetjester i form av en avgift som går uavkortet til produksjon
 2800 og formidling av norskprodusert innhold.
- 2801 • Samarbeide med kommunene om kunstnerboliger, -residenser og -lokaler. SV vil gi
 2802 et nasjonalt løfte til atelierpolitikken, slik at kunsten får rom til utvikling i
 2803 lokalsamfunnene.
- 2804 • Gjøre billedkunsten synlig gjennom flere visnings- og formidlingssteder for visuell
 2805 kunst.
- 2806 • Bedre kunstneres mulighet til å stille ut sine verk, blant annet gjennom tilskudd til
 2807 kunstnerstyrte gallerier og til søkbare midler til produksjon av utstillinger.
 2808

2809 **Scenekunst, kulturarv og lyd og bilde**

2810 SV vil bygge kulturens infrastruktur videre gjennom å styrke de nasjonale og regionale
 2811 institusjonenes økonomi, og løfte kulturfondet for å styrke den frie scenekunsten og
 2812 arrangørfeltet. Kulturarv skal bevares og formidles til nye generasjoner. SV vil styrke
 2813 museene og legge til rette for mer mangfold i produksjon og visning av kunst. Gjennom film,
 2814 tv og dataspill fortelles historier om oss selv og andre. SV vil satse på dataspill som både
 2815 næring, idrett og kultur. Norge som et lite språkområde må ha en sterk politikk for
 2816 norskprodusert innhold innen film, tv og dataspill.

2817 SV vil:

- 2818 • Styrke institusjonens økonomi. SV skal styrke økonomien for nasjonale og regionale
 2819 kulturinstitusjoner gjennom å gi reell lønns- og priskompensasjon.
- 2820 • Videreutvikle Forsvarets Musikk. Øke bevilgningene for å styre de fem korpene
 2821 videre og flytte hele budsjettposten tilbake til forsvarsbudsjettet.
- 2822 • Opprette Musikkbruket og tilsvarende for andre kunstuttrykk for å styrke
 2823 kvalitetskontrollen i den kulturelle skolesekken, etter modell av Scenekunstbruket.

- 2824 • Øke rammene til kulturfondet, for å gi mer støtte til blant annet den frie scenekunsten.
- 2825 • Sikre økonomisk forutsigbarhet for musikkfestivalene og helårsarrangører gjennom å
- 2826 styrke arrangørstøtten og festivalstøtteordningen i Kulturrådet.
- 2827 • Etablere regionale kulturfond som forvaltes av de nye regionene i et spleiselag med
- 2828 staten, som skal supplere Norsk Kulturfond og fange opp de som nå faller utenfor
- 2829 fondets støtte.
- 2830 • Gjøre museumsbesøk gratis for barn, unge og studenter og støtte en bredere
- 2831 historiefortelling. Øke støtten til museer, arkiv og bibliotek som dokumenterer og
- 2832 formidler urfolk, nasjonale og nyere minoriteters historie, kvinners rolle i historien og
- 2833 arbeiderhistorie.
- 2834 • Starte opptrapping til 60 prosent statlig finansiering av regionale museum, og 100
- 2835 prosent statlig finansiering av museum med samlinger av unik nasjonal verdi.
- 2836 • Staten skal prioritere gjenbruk og tilpasning av egen bygningsmasse over riving og
- 2837 nybygg.
- 2838 • Øke støtten til de fredete kulturmiljøene og verdensarvstedene.
- 2839 • Øke bevilgningene til kulturminnevern, kulturminner er en ikke-fornybar ressurs som
- 2840 må sikres.
- 2841 • Legge til rette for digitalisering. Gi støtte til at større deler av museenes samlinger
- 2842 skal digitaliseres og gjøres tilgjengelige for allmennheten.
- 2843 • Øke Norsk kulturråds midler til oppfølging av UNESCO-konvensjonen om vern av den
- 2844 immaterielle kulturarven.
- 2845 • Sikre de små og verneverdige håndverksfagene.
- 2846 • Inkludere kunst- og fotobøker inn i innkjøpsordningen for bibliotekene. Visuell kunst
- 2847 hos Kulturrådet bør styre ordningen som må ha egen tilskuddsramme.
- 2848 • Sikre økt tilgjengelighet gjennom teksting og universell utforming.
- 2849 • Øke budsjettene for innkjøp av samtidskunst gjennom en nasjonal innkjøpsordning.
- 2850 • Øke bevilgningene til Filmfondet betydelig, og styrke filmformidling og regional
- 2851 filmpolitikk. SV vil gi økt støtte til nasjonale og regionale filmfestivaler, Cinemateket,
- 2852 filmklubbene, filmfond og senter, og opprettholde en desentralisert kinostruktur.
- 2853 • Løfte samiske filmer og serier gjennom å øke støtten til International Sami
- 2854 Filminstitute.
- 2855 • Opprette Norsk Dataspillinstitutt med betydelig økte støtteordninger, bygge
- 2856 kompetanse og bli et kraftsenter for spillkultur, e-sport og spillnæring.
- 2857 • Opprette en egen støtteordning for spillutvikling i Norge.
- 2858 • Innføre kvotering i Norsk Filminstitutt. Minst 50 prosent av utbetalingene fra NFIs
- 2859 støtteordninger skal gå til produksjoner med kvinner i nøkkelroller, frem til likestilling
- 2860 er oppnådd.
- 2861

2862 **Idrett og frivillighet**

2863 Uten frivilligheten stanser Norge. Når folk går sammen og finner løsninger på de

2864 utfordringene de ser i hverdagen bygger det samfunnet nedenfra. Frivilligheten og idretten er

2865 en viktig del av ethvert lokalsamfunn i Norge, de gir tilhørighet, idretts glede og utfordringer til

2866 folk i alle aldre. Idretten og frivilligheten må inkludere, den må være tilgjengelig og den må ha

2867 gode rammevilkår. Det er for få gode anlegg i Norge, mange idrettslag og frivillige

2868 organisasjoner har for dårlig økonomi og mange aktiviteter blir for dyre. Alle skal få tilbud om
 2869 fritidsaktiviteter og idrettstilbud uavhengig av økonomisk bakgrunn, klassetilhørighet og
 2870 bosted.

2871 SV vil:

- 2872 • Sikre at idretten fortsatt har trygg finansiering og at det bygges idrettsanlegg over
- 2873 hele landet, med særlig prioritet for områder med lav dekning.
- 2874 • Opprette en støtteordning for idrett i områder med levekårsutfordring, som særlig
- 2875 styrker idrettsanlegg, infrastruktur for fritidsaktiviteter og sikrer langsiktig arbeid lokalt.
- 2876 • Utrede støtteordninger som rentefrie lån for idrettslag som vil bygge egne anlegg,
- 2877 under forutsetning av at de er tilgjengelige for breddeidretten.
- 2878 • Innføre full og regelstyrt momskompensasjon for frivillige organisasjoner. Støtte
- 2879 utstyrssentraler over hele landet.
- 2880 • At barne- og ungdomsorganisasjoner skal ha tilgang på lokaler. Kommunene skal
- 2881 være pliktig til å gi barne- og ungdomsorganisasjonene fri tilgang til egnede offentlige
- 2882 bygg
- 2883 • Gi frivilligheten frihet og forutsigbarhet gjennom én overordnet, forpliktende avtale
- 2884 mellom regjering, kommunesektor og frivilligheten, samt å øke andelen frie og
- 2885 langsiktige midler.
- 2886 • Sikre finansiering av frivilligsentraler.
- 2887 • Øke tilgangen på uorganisert og lavorganisert trening gjennom å støtte
- 2888 lavterskeltilbud som åpne flerbrukshaller, skateparker og felles uteområder.
- 2889 • Sikre et godt idrettstilbud også til barn- og ungdom som ikke vil spesialisere seg eller
- 2890 satse i konkurranseidretten. SV vil være tydelige mot topping av lag for de yngre
- 2891 barna.
- 2892 • Redusere kostnadene for å delta i barne- og ungdomsidrett, og styre mot et
- 2893 gratisprinsipp. Etablere et forpliktende samarbeid mellom stat, kommune og idretten
- 2894 om dette.
- 2895 • Styrke finansieringen av studieforbundene for å sikre opplæring i frivilligheten til drive
- 2896 og utvikle organisasjoner, bidra til rekruttering, og skape deltagelse i både
- 2897 lokalsamfunnet og demokratiet.
- 2898

2899 Religion og livssyn

2900 Alle menneske har krav på reell religions- og meningsfridom. Verken staten eller offentlige
 2901 institusjoner bør ta stilling i trus- og livssynsspørsmål, men bidra til at alle innbyggjarar skal
 2902 stå fritt til å velje livssyn og religiøs praksis. Religion eller livssyn representerer for mange ein
 2903 viktig del av livet.

2904 Religionsfridom inneber også at ingen skal bli utsett for religiøs kontroll og tvang. Den
 2905 einskilde sin religionsfridom skal ikkje krenke andres rettar. Den viktigaste kampen for
 2906 frigjering skjer nedanfrå, og SV støttar opp om feministiske, kvinnefrigjerande og skeive
 2907 initiativ i alle trus- og livssynssamfunn.

2908 Ein sekulær stat må leggje rammene for eit mangfaldig og livssynssope samfunn, der både
 2909 religiøse og sekulære syn er nærverande og synlege i samfunnet og i samfunnsdebatten.

2910 SV vil:

- 2911 • Likebehandle ulike trus- og livssynspraksisar. Staten må ikkje utsetje nokon for
- 2912 diskriminering eller forskjellsbehandling på bakgrunn av sin religion eller livssyn.
- 2913 Staten må tilstrebe same grad av støtte til ulike trus- og livssynssamfunn.
- 2914 • Stille krav til trus- og livssynssamfunn som mottak statleg støtte ut i frå sentrale
- 2915 fellesverdier som demokrati og menneskerettar, likestilling og ikkje-diskriminering.
- 2916 Trus- og livssynssamfunn som nyttar seg av unntakstilgangen i likestillingslova får
- 2917 redusert statsstøtta.
- 2918 • At statsstøtta skal bli kutta dersom eit trus- eller livssynssamfunn bidreg til å spreie
- 2919 ekstremisme eller oppmodar til alvorleg sosial kontroll.
- 2920 • Gje økonomisk hjelp mot diskriminerande praksisar gjennom å støtte eit mangfald av
- 2921 organisasjonar som arbeider for å styrke rettane til kvinner og LHBT-befolkninga
- 2922 innanfor trus- og livssynssamfunna.
- 2923 • Hindre at nokon blir rekna for å høyre til eit trus- og livssynssamfunn utan å ha meldt
- 2924 seg inn.
- 2925 • Tilby utdanning av leiarar i trus- og livssynssamfunn i Noreg for å bidra til at sentrale
- 2926 fellesverdier som demokrati, likestilling og menneskerettar får ein naturleg plass i alle
- 2927 trus- og livssynssamfunn.
- 2928 • Endre Grunnlova slik at paragrafar som viser til ein særskild religion eller livssyn blir
- 2929 endra eller fjerna.
- 2930 • Støtte organisasjonar som gjev hjelp til menneske som bryt ut av trus- og
- 2931 livssynssamfunn.
- 2932 • At alle innbyggjarar har tilgang på livssynsnøytrale seremonirom.
- 2933

2934 **Justispolitikk og samfunnssikkerhet**

2935 Rettsystemet kan både undertrykke og frigjøre fra undertrykking. For at rettsystemet skal
 2936 fungere er det avgjørende at alle mennesker kjenner sine rettigheter, kan gjøre krav på dem,
 2937 og har lik adgang til domstoler og andre organer med avgjørelsesmyndighet. SV ønsker et
 2938 rettsystem som er nært folk, over hele landet og som sikrer rettssikkerhet uavhengig av
 2939 klassebakgrunn.

2940 Store deler av rettsstatens institusjoner er underfinansiert, og hvor mye penger man har kan
 2941 avgjøre om rettigheter blir ivaretatt eller skjøvet til side. Når rettssikkerhet ikke er tilstrekkelig
 2942 sikret, rammer det enkeltindividet og dets tillit til samfunn og stat, og det går utover den totale
 2943 rettssikkerheten i samfunnet. SV skal føre en justispolitikk som fremmer Grunnlovens
 2944 kjerneverdier.

2945 **Rettsikkerhet**

2946 For å styrke rettssikkerheten må vi sikre at rettsstaten klarer å ivareta folk sine rettigheter. Vi
 2947 må ha nye lavterskel veier inn i rettsystemet. Det er viktig med god kontroll av
 2948 myndighetsutøvelsen. For å sikre at rettsystemet er i takt med samfunnsutviklingen er det
 2949 viktig med juridisk forskning og et sterkt internasjonalt juridisk samarbeid.

2950 SV vil:

- 2951 • Styrke hele straffesakskjeden, politi, påtale, domstoler og kriminalomsorgen, for å
- 2952 sikre at kriminalitet og rehabilitering håndteres raskt og med god kvalitet.
- 2953 • Ha en gratis førstelinjetjeneste for rettshjelp for alle.
- 2954 • Styrke finansieringen av de frivillige rettshjelptiltakene.
- 2955 • At fri rettshjelp tilbys på flere rettsområder deriblant statsborgerskapsaker,
- 2956 utvisningssaker, sosial dumping, mobbing, varsling, arbeidsrett, gjeldsrett, husleierett.
- 2957 • Øke inntektsgrensen for fri rettshjelp og knytte den opp mot 5G i folketrygden. Det må
- 2958 vurderes å innføre gradering av inntektsgrensen.
- 2959 • Øke salærsatsene for fri rettshjelp og sørge for at antall timer innvilget gjenspeiler
- 2960 sakens kompleksitet.
- 2961 • Heve den juridiske kompetansen i forliksrådene.
- 2962 • At det skal arbeides kontinuerlig med å forenkle lover og forskrifter for å sikre at de er
- 2963 tilgjengelige og enklest mulig for folk å forstå.
- 2964 • Styrke Sivilombudets rolle som kontrollør av offentlige myndigheter, særlig ombudets
- 2965 selvstendige undersøkelsesrett.
- 2966 • Styrke de juridiske forskningsmiljøene og tidsskriftene.
- 2967 • Sikre statens voldsmonopol og begrense bevæpning av offentlige yrkesgrupper. Det
- 2968 er politiet som skal trygge samfunnet, ikke private firmaer eller borgervern.
- 2969 • Sikre at alle innbyggere med behov for tolk får tilbud om dette i møte med offentlige
- 2970 tjenesteytere. Dette er særlig viktig i kontakt med politi, fengselsvesenet, barnevernet,
- 2971 NAV og rettshjelptiltakene.
- 2972 • Avvise alle forsøk på å innføre såkalt tilrettelagt innhenting eller andre former for
- 2973 masseinnsamling og -lagring av norske kommunikasjonsdata gjennom hemmelige
- 2974 tjenester.
- 2975 • At det skal foretas en systematisk og helhetlig gjennomgang av regelverket for
- 2976 politiets og PSTs bruk av skjulte tvangsmidler med mål om å redusere det.
- 2977

2978 **Politi**

2979 Politiet må styrkes for å ivareta tryggheten i Norge. I dag mangler politiet kapasitet og evne til
 2980 å prioritere viktige deler av kriminalitetsbildet. Vi ønsker et taktskifte i etterforskningen av
 2981 voldtekt, overgrep og vold i nære relasjoner, gjennom øremerkede ressurser og økt kapasitet
 2982 i alle politidistrikt.

2983 SV vil at politiet skal være der folk trenger dem, og ha fokus på forebyggende arbeid slik at
 2984 de kan stoppe kriminaliteten før den finner sted. Politiet forvalter en stor tillit på vegne av
 2985 samfunnet for å sikre at befolkningen fortsatt har høy tillit er det viktig med kontroll av
 2986 maktutøvelsen.

2987 SV vil:

- 2988 • Sikre et nærpolti. Ha flere lokale politistasjoner og styrke politiets forebyggende
- 2989 arbeid.
- 2990 • Opprette et nasjonalt kompetansesenter mot hatkriminalitet og etablere lokale
- 2991 hatkrimgrupper i alle politidistrikt.
- 2992 • Ha en nullvisjon om antall henlagte saker med kjent gjerningsperson i hatkrimsaker.

- 2993 • Minimere unødig byråkrati og skjemavelde i politiet for å frigjøre ressurser til flere
- 2994 patruljer og bedre etterforskning. Hverdagskriminalitet skal bekjempes.
- 2995 • Bevilge mer ressurser til innsatsen mot økonomisk kriminalitet, hvitvasking og
- 2996 korrupsjon og sikre at ØKOKRIM, som spissorgan for bekjempelse av
- 2997 miljøkriminalitet, har kompetanse og ressurser til å utføre disse saker på en forsvarlig
- 2998 måte. Politiets kompetanse på miljøkriminalitet må også styrkes.
- 2999 • Styrke innsatsen mot seksuelle overgrep, grov vold og vold i nære relasjoner
- 3000 gjennom økte og øremerkede bevilgninger.
- 3001 • Styrke tverretattlig forebyggende innsats gjennom å etablere politiråd i alle kommuner.
- 3002 • Satse på kompetanseheving på vold og overgrep på politihøgskolen.
- 3003 • Øke kapasiteten i politiets datakriminalitet, for å møte et moderne kriminalitetsbilde
- 3004 hvor flere lovbrudd skjer på nett.
- 3005 • Styrke Norges internasjonale samarbeid med organisasjoner som Europol og
- 3006 Interpol, for å håndtere organisert grensekryssende og internasjonal kriminalitet.
- 3007 • Ha et ubevæpnet politi. SV ønsker punktsikring med våpen på strategisk viktige
- 3008 steder, og fremskutt lagring.
- 3009

3010 **Aktører i rettssystemet**

3011 Rettssystemet er komplekst og voksende, og vanlige mennesker blir stadig mer avhengig av
 3012 kompetansen til jurister og advokater for å forstå reglene og kunne navigere i systemet. For å
 3013 sikre at samfunnets og befolkningen sine interesser ivaretas til enhver tid må aktørene i
 3014 rettssystemet alltid settes under et kritisk søkelys.

3015 SV vil:

- 3016 • Innføre maksimalpris for advokaters timehonorar i utvalgte saker som berører vanlige
- 3017 forbrukere i for eksempel barnefordelingssaker, saker vedrørende hus og eiendom,
- 3018 forbrukersaker, erstatningssaker og saker vedrørende sosiale rettigheter.
- 3019 • At det skal bli enklere å frata bevillingen fra useriøse og uskikkede advokater.
- 3020 • Øke reisegodtgjørelse til advokater og sakkyndige for å sikre at fri rettshjelpssaker blir
- 3021 prioritert.
- 3022

3023 **Domstolene**

3024 Domstolene sikrer grunnleggende rettssikkerhet i samfunnet. De siste årene har domstolene
 3025 hatt for lav kapasitet og blitt en flaskehals som følge av regjeringens kutt. Vi skal sørge for
 3026 faglig sterke domstoler over hele landet og sikre retten til å få saken sin prøvd innen rimelig
 3027 tid.

3028 SV vil:

- 3029 • At finansieringen av domstolene skal bedres, slik at stabilitet, uavhengighet og den
- 3030 enkeltes rett til å få saken sin prøvd innen rimelig tid blir ivaretatt.
- 3031 • Ha en desentralisert domstolstruktur.
- 3032 • At det igangsettes et omfattende digitaliseringsløft i domstolene og rettsvesenet.

- 3033
- 3034
- 3035
- 3036
- 3037
- Se på utnevningen av høyesterettsdommere for å sikre geografisk og faglig representativitet i landets høyeste domstol.
 - At alle domstoler skal publisere sine saker på lovdata.
 - Øke satsene for å være meddommer som ikke har krav på tapt arbeidsfortjeneste.

3038 **Kriminalomsorg**

3039 Målet med kriminalomsorgen er å rehabilitere og ivareta folks rettsikkerhet og trygghet. De
3040 siste årene har fengslene fått kraftige budsjettkutt av regjeringen. Dette skader
3041 kriminalomsorgen, svekker rehabiliteringen av innsatte, og forverrer arbeidsforholdene til
3042 ansatte. Det har blitt flere voldsepisoder, mer innlåsing og isolasjon, og dårligere tilbud til de
3043 innsatte. Ingen fødes kriminelle. Rehabilitering er svært viktig for å forhindre ny kriminalitet.

3044 SV vil:

- 3045
- 3046
- 3047
- 3048
- 3049
- 3050
- 3051
- 3052
- 3053
- 3054
- 3055
- 3056
- 3057
- 3058
- 3059
- 3060
- 3061
- 3062
- 3063
- 3064
- 3065
- Ha korte soningskøer slik at straff gjennomføres snarlig etter dom, av hensyn til de som er rammet av kriminalitet, for den som skal sone og for samfunnet.
 - Stanse all langvarig isolasjon og føre en isolasjonspraksis i tråd med menneskerettighetene og FNs torturkomité sine anbefalinger.
 - Tallfeste et minimumsantall timer innsatte skal ha utenfor cellen.
 - Styrke lavsikkerhetsfengslene og alternative soningsmåter. Målet vårt er minst mulig kriminalitet, derfor vil vi bruke de soningsformene som til enhver tid fungerer best.
 - Bruke andre straffeformer for barn enn fengsel som ungdomsstraff.
 - Ha en fadderordning for alle tidligere kriminelle. Alle skal tilbys en fadder som kan hjelpe dem å bli en del av samfunnet igjen.
 - Sikre at psykisk syke fanger i norske fengsler får ivaretatt sin rett til forsvarlig behandling.
 - Øke bemanningen i fengsler og ruste opp kriminalomsorgen. Arbeide for økt bruk av straffegjennomføring i behandling sinstitusjon for rusbrukere.
 - Bedre soningsforholdene for kvinner og transpersoner på lik linje med menn.
 - Styrke målrettede og helhetlige forebyggende reaksjoner og rehabiliteringstilbud for unge som begår kriminalitet. Det er særlig behov for å øke kunnskapen om ungdomskriminalitet hos fagpersoner.
 - Forbud mot etablering av private fengsler og kommersiell fangetransport.
 - Styrke innsatsen for å bekjempe ungdoms- og gjengkriminalitet.

3066 **Kriminalitetspolitikk**

3067 Å forhindre kriminalitet handler om å ha et samfunn som er trygt for alle, om trygge og gode
3068 lokalmiljø og oppvekstvilkår og om å sikre at kriminalitet ikke får prege eller ødelegge
3069 hverdagen til folk. Det å forhindre kriminalitet handler også om å sørge for like muligheter og
3070 fremtid for folk som faller utenfor. Det skal være et samsvar mellom hvilken alvorlighetsgrad
3071 konsekvensene av kriminelle handlinger har for enkeltmennesker og samfunnet, og hvilke
3072 ressurser som bevilges for å forebygge, straffe og bekjempe ulike former for kriminalitet. For
3073 å rette opp skjevheter og feilprioriteringer i kriminalitetspolitikken trengs det en feministisk og

3074 klassebevisst justispolitikk. SV ønsker en justispolitikk som virker sosialt utjevne, styrker
3075 rettssikkerheten til folk og bryter opp urettferdige strukturer.

3076 SV vil:

- 3077 • Ha en gjennomgang av det totale straffnivået med mål om å senke det.
- 3078 • Vurdere å øke strafferammen og utvide foreldelsesfristen for seksuelle overgrep mot
3079 barn over Internett.
- 3080 • At lek- og fagdommere skal sikres systematisk opplæring om voldtekts-myter og
3081 fordommer knyttet til kjønn og seksualitet og hvordan strukturer som rasisme og
3082 fordommer kan påvirke beslutninger.
- 3083 • Innføre egen straffebestemmelse om lønnsstyveri. Det skal være straffbart for
3084 arbeidsgivere å stjele lønn fra arbeidstakere.
- 3085 • Sørge for at erstatning for uberettiget straffeforfølgning ikke settes ned som en
3086 konsekvens av at man har benyttet seg av retten til å ikke forklare seg.
- 3087 • Ha en gjennomgang av tvangfullbyrdelsesloven og gjeldsordningsloven med formål
3088 om å gjøre disse mindre inngripende og mer sosiale.
- 3089 • Gi den lokale namsmyndigheten ansvar for å samkjøre utleggstrekk.
3090

3091 **Samfunnssikkerhet og beredskap**

3092 Samfunnssikkerhet handler om å verne samfunnet mot hendelser som truer grunnleggende
3093 verdier og funksjoner, og setter liv og helse i fare. Det kan dreie seg om matvaresikkerhet,
3094 vann- og energiforsyning, beredskap mot klimaendringer og naturkatastrofer, epidemier,
3095 dataangrep og terrorangrep. Både lokale og sentrale myndigheter med ansvar for
3096 samfunnssikkerhet må ha nok og riktige ressurser og være godt samordnet.

3097 Et samfunn med korte avstander mellom innbyggere og styresmakter, og der folk er
3098 informerte og tar ansvar for seg selv og andre, har gode forutsetninger for å forebygge og
3099 takle ulike typer kriser. I tillegg til sivile og militære ressurser, gjør frivillige i ulike
3100 organisasjoner en viktig innsats i beredskapen. Dette er en viktig del av folks deltakelse i
3101 lokalsamfunn, og det gir oss en ekstra beredskapsressurs som engasjerer og bygger
3102 fellesskap og tillit.

3103 SV vil:

- 3104 • Styrke arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap på nasjonalt, regionalt og
3105 lokalt nivå.
- 3106 • Gi kommunene økte ressurser for å oppfylle krav som stilles til forebygging og
3107 beredskap.
- 3108 • Videreutvikle og vedlikeholde beredskapen mot nasjonale hendelser, terror og
3109 organisert kriminalitet.
- 3110 • Utvikle forsyningssikkerhet og beredskapslagring mer i tråd med «føre var»-prinsippet
3111 enn «i rette tid»-tenking på særlig sårbare områder, som mat, legemidler og
3112 medisinsk utstyr.
- 3113 • Styrke Sivilforsvaret for å forbedre samfunnets generelle beredskap og sikre god
3114 håndtering av eksempelvis ekstremvær, terror, ulykker, pandemier og humanitære
3115 katastrofer.

- 3116 • At frivillige beredskapsorganisasjoner skal ha gode vilkår.
- 3117 • Videreutvikle det nordiske beredskapssamarbeidet.
- 3118

3119 Natur, næring og transport

3120 Det er naturen som gir oss livsgrunnlaget. Både direkte, gjennom landbruk og fiske, men
 3121 også indirekte, gjennom naturens prosesser som menneskene nyter godt av, som pollinering
 3122 og flomdemping. Naturen gir oss ressurser vi kan utnytte bedre til næringsutvikling. Samtidig
 3123 må denne aktiviteten og de transportløsningene vi velger, ta hensyn til naturens sårbarhet.
 3124 Nedbygging av areal må vurderes svært kritisk og avgrenses.

3125 Natur og arts mangfold

3126 Naturen endres nå av oss mennesker raskere enn noen gang. En million arter i verden står i
 3127 fare for å utryddes. Hver femte norske art står på rødlista over arter som kan bli utryddet fra
 3128 landet vårt. For å sikre fungerende økosystemer også i framtida må tapet av arter og
 3129 bestander stanses. Den viktigste grunnen til tap av natur er endra arealbruk.

3130 Situasjonen i Norge er også alvorlig. Hele 90 prosent av våre truede arter antas å være
 3131 negativt påvirket av arealendringer, altså hvordan vi forvalter våre land- og vannområder. Vi
 3132 har i dag liten kontroll over hva som nedbygges i Norge. Natur verdsettes lavt i
 3133 utbyggingsprosesser og naturinngrepene sees sjelden i en helhet. SV vil ta vare på artenes
 3134 leveområder gjennom vern og restaurering av ødelagt natur og helhetlig arealbruk.

3135 Naturvern

3136 SV vil styrke innsatsen for å ta vare på natur som er truet. Derfor må det utpekes langt flere
 3137 utvalgte naturtyper og prioriterte arter gjennom naturmangfoldloven. Vi må også følge opp
 3138 Norges internasjonale forpliktelse til å stanse tap av naturmangfold. 10 prosent av skogen og
 3139 havet må vernes og minst 15 prosent av forringede økosystemer må restaureres innen 2025.

3140 SV vil:

- 3141 • Opprette en Natursatsordning som gir kommunene støtte til naturprosjekter etter
 3142 modell fra Klimasatsordningen.
- 3143 • Styrke arbeidet med naturregistrering. Det er grunnlaget for en kunnskapsbasert
 3144 arealforvaltning. Derfor vil vi ferdigstille arbeidet med et økologisk grunnkart innen
 3145 2025. SV vil også styrke miljøkompetansen og -kapasiteten i kommunene gjennom
 3146 øremerka midler.
- 3147 • At natur og landskap skal forvaltes slik at de varige karbonlagrene i jord, sedimenter
 3148 og biomasse øker.
- 3149 • Forsvare og utvide verneplanene for vassdrag. SV vil ikke bygge ut verna eller
 3150 verneverdige vassdrag. Ved stor flomrisiko må alternative metoder for flomsikring
 3151 vurderes, herunder naturens egen flomdempende evne, elverestaurering, samt
 3152 miljøvennlige sikringsmetoder.
- 3153 • Styrke vernet av naturverdiene i allerede utbygde vassdrag i de kommende
 3154 revisjonene av gamle konsesjoner.
- 3155 • Gi villreinen bedre vern, gjennom en bærekraftig forvaltning av våre villreinbestander
 3156 og bevare deres leveområder.

- 3157 • Utvide forbudet mot nydyrking av myr til også å gjelde nedbygging til andre formål.
- 3158 Det innføres også forbud mot uttak og omsetning av torv.
- 3159 • Begrense ny hyttebygging i urørt natur, og si nei til nye hytter i urørt natur i områder
- 3160 som er viktige for villreinen, for samisk reindrift, i verneverdige og verna områder eller
- 3161 i randsoner til verneområder. SV vil legge til rette for hyttedeling.
- 3162 • Opprette et nettverk av marine verneområder i Arktis og arbeide for at iskantsonen i
- 3163 hele Arktis får internasjonal beskyttelse fra all industriell virksomhet.
- 3164 • At det opprettes en egen miljøklagedomstol for å sikre lavere terskel for en uavhengig
- 3165 klagebehandling i miljøsaker.
- 3166 • Sikre levedyktige bestander av de fire store rovdyrene i Norge.
- 3167 • Bevilge midler til forebyggende og konfliktdempende tiltak der utmarksbeiting er
- 3168 ønskelig og sikre raskt uttak av enkelt dyr som gjør stor skade i besetning.
- 3169 • Ta grep for sterkere vern av insektbestandene. Bestandene har blitt dramatisk mindre
- 3170 de siste årene. Landbruk og forvaltningen av veikanter må ses i sammenheng med
- 3171 dette.
- 3172 • Ta bedre vare på villaksen, blant annet gjennom å kreve rømningsfrie og utslippsfrie
- 3173 oppdrettsanlegg.
- 3174 • Ta særlig ansvar for sjøfuglbestandene som har vært sterkt synkende. Få på plass en
- 3175 forpliktende og finansiert handlingsplan for å sikre bestandene, og styrke forskningen
- 3176 på årsakene til utviklingen.
- 3177 • Utarbeide ny nasjonalparkplan. SV vil særlig prioritere forslag til nasjonalparker som
- 3178 gjør at man når målet om å verne et representativt utvalg av norsk natur.
- 3179 • Verne bymarkene.
- 3180 • Utarbeide og gjennomføre Naturkur med konkrete tiltak for å nå naturmålene.
- 3181 • Bekjempe fremmede arter i naturen og forby import og bruk av arter med høy og
- 3182 svært høy økologisk risiko. SV vil styrke arbeide for å forebygge, kartlegge og
- 3183 bekjempe spredningen av fremmede arter i norsk natur.
- 3184 • Bekjempe miljøkriminalitet. SV vil styrke Økokrim, Miljødirektoratet, politidistriktene og
- 3185 Statens naturoppsyn slik at de blir i stand til å avdekke og bekjempe alvorlig
- 3186 miljøkriminalitet.
- 3187 • Ta vare på ressursgrunnlaget og kulturlandskapet for samiske næringer.
- 3188 • Prioritere stille natur. Ro og stillhet er en viktig del av friluftsliv og naturopplevelser.
- 3189 Motorisert ferdsel i utmark skal være strengt regulert.
- 3190

3191 **Arealbruk**

3192 Arealendringer er den største trusselen mot natur og artsmangfold, både i Norge og på

3193 verdensbasis. Mennesket har nå gjort betydelige endringer på tre firedeler av jordas

3194 landoverflate. Av artene som er truet i Norge er 75 prosent truet på grunn av arealendringer.

3195 På toppen av dette virker klimaendringene i samme retning: leveområder forringes,

3196 bestander reduseres og arter dør ut.

3197 SV vil jobbe for en nullvisjon for tap av natur. Det betyr at dersom natur skal kunne bygges

3198 ned, skal annen natur restaureres for å unngå ytterligere tap. Dette er spesielt viktig for trua

3199 og verdifulle naturtyper og inngrepsfrie områder. Alle forvaltningsnivåer må jobbe for å bli
3200 arealnøytrale i størst mulig grad.

3201 SV vil:

- 3202 • Kreve at kommunene utarbeider arealbudsjetter og arealregnskaper for å begrense
- 3203 nedbygging.
- 3204 • Utrede virkemidler for å restaurere natur ved utbygginger.
- 3205 • Gi plan- og arealforvaltningen tilbake til klima- og miljøministeren og reversere
- 3206 endringene som er gjort for å få færre innsigelser i plansaker.
- 3207 • At kommunenes inntektssystem skal innrettes slik at det gis incentiver for klima- og
- 3208 naturhensyn.
- 3209 • Bevare inngrepsfrie og større sammenhengende naturområder.
- 3210 • Innføre et nasjonalt naturbudsjett, som forholder seg til nasjonal grense for naturtap
- 3211 og målsetting for restaurering.
- 3212

3213 **Forurensing**

3214 SV mener vi må sikre folk ei luft det er trygt å puste i, produkter uten miljøgifter, og en
3215 industriproduksjon som ikke dreper fjorder eller jordsmonn rundt seg. Alle har rett til et liv
3216 uten forurensing. SV vil derfor jobbe aktivt for å få slutt på plast og miljøgifter i naturen,
3217 luftforurensing og utslipp fra blant annet gruver og oljeindustri.

3218 SV vil:

- 3219 • Bekjempe plastforurensing gjennom å få på plass en ny rettslig bindende
- 3220 internasjonal avtale med krav om å stanse forurensning i hele verdikjeden og en
- 3221 helhetlig nasjonalplan for å oppnå nullutslipp av plast til naturen og for opprydding av
- 3222 plastsøppel i hele Norge.
- 3223 • Bekjempe forsøpling. SV vil styrke innsamlingen av farlig avfall som skader
- 3224 mennesker og natur og øke kommuners mulighet til å sikre opprydding på offentlig og
- 3225 privat grunn gjennom kommunale avgifter og bøter og utvide Skjærgårdstjenesten til
- 3226 å gjelde hele kysten.
- 3227 • Erstatte bruk av fossil plast med resirkulert og fornybar plast. Øke kravene til
- 3228 materialgjenvinning av plast og til krav til bruk av resirkulert og fornybart råstoff.
- 3229 Produsentansvaret må utvides til å gjelde alle produkter på det norske markedet som
- 3230 inneholder plast.
- 3231 • Styrke innsatsen for å rydde opp forurenset sjøbunn i norske fjorder og havner. Det
- 3232 skal være trygt å spise sjømat fra alle fjorder og havner i Norge.
- 3233 • Forby fluorholdig skismøring på idrettsarrangementer, og forby miljøgifter som står på
- 3234 prioritetslisten.
- 3235 • Forby blyholdig jaktammunisjon og kreve fangst og oppsamling av bly ved
- 3236 skytebaner.
- 3237 • Erstatte luftspenn med sjøkabling dersom dette er bedre for naturmangfold og
- 3238 friluftsliv.
- 3239 • Igangsette oppryddingsarbeidet ved Follidal gruver.

- 3240 • Gå gjennom praksisen for tilsynet av sikkerhet og forurensing på norsk sokkel, og om
- 3241 det følges tilstrekkelig opp.
- 3242 • At Norge må være en pådriver for arbeidet med å rydde opp i atomavfall, og snarlig
- 3243 iverksette planer for langtidslagring av Norges atomavfall.
- 3244 • Forby all bruk av løst gummigranulat, ny oppkverning av bildekk og all bruk av
- 3245 faststøpt gummigranulat der det er risiko for eksponering og utlekking.
- 3246 • Regulere bruken av kunstig materialer og underlag i idretten, barnehager og på
- 3247 lekeplasser for å hindre lekkasje av plast til naturen (av for eksempel granulat og
- 3248 “gress”), og redusere eksponeringen mot miljøgifter.
- 3249 • Innføre forbud mot grupper av skadelige stoffer, ikke bare enkeltstoffer. Øke
- 3250 kontrollen av og forskningen på miljøgifter.
- 3251 • Innføre forbud mot miljø- og helseskadelige stoffer som har store kjente negative
- 3252 effekter i produktgrupper som tekstil og fritid- og sportsutstyr som bæres på kroppen.
- 3253 • Skjerpe kravene til miljømerking og kreve enhetlig merking.
- 3254 • Jobbe for at det ikke bygges boliger i områder som er utsatt for støy, og at det
- 3255 gjennomføres tiltak for å redusere støy i støyutsatte områder.
- 3256 • Regulere lysforurensing i det offentlige rom.
- 3257 • Sikre ren og trygg luft i tråd med helseanbefalingene. Helseskadelig luftforurensing
- 3258 skal bekjempes med regelverk og avgifter som hindrer utslipp, og ved å støtte og gi
- 3259 fordeler til de miljøvennlige alternativene.
- 3260

3261 **Landbruk og bioindustri**

3262 Vi må produsere ein større del av vår eigen mat, og stoppe nedbygginga av matjord og
 3263 attgroinga av kulturlandskapet. Vi må bevare eit aktivt og berekraftig landbruk tilpassa natur-
 3264 og ressursgrunlaget i heile landet. Slik kan det norske landbruket vere ei av drivkreftene i
 3265 det grønne skiftet.

3266 Vi treng fleire, ikkje færre bønder. Den sterke sentraliseringa av landbruket, der eigedom og
 3267 inntekter blir fordelt på stadig færre hender, må snu. Dei siste åras fjerning av
 3268 produksjonstak har fått marknaden i ubalanse, og pressar mindre bruk ut av næringa.
 3269 Gjennom å ta aktiv styring over dei statlege verkemidla, og vri dei i rett retning, kan vi få til
 3270 ein storstilt snuoperasjon for å oppnå dei måla som ligg i landbruket sitt samfunnsoppdrag:
 3271 auka sjølvforsyning, sunn og kortreist mat, bærekraftig og miljøvenleg matproduksjon, god
 3272 dyrevelferd, fleire bønder med ei løn å leve av, spreidd busetjing i livskraftige bygder - kort
 3273 og godt eit Noreg i bruk.

3274 **Norsk matproduksjon**

3275 Jordbruket er vår matberedskap. Matjorda treng eit sterkare vern for å produsere god, trygg
 3276 og kortreist mat, forankra i landskap og naturressursar. Det gir god ressursutnytting, god
 3277 dyrevelferd, motverkar attgroing, og minskar klimaavtrykket i landbruket. Sjølvforsyninga må
 3278 opp, og importen må ned. Det må løne seg å nytte norske grasareal og utvikle norskbasert
 3279 kraftfôr. Bønder treng ei betre inntektsutvikling og eit godt, fagleg fellesskap. Den
 3280 landbruksmessige infrastrukturen, som veterinærtenester, avløysarordningar, meieri og
 3281 slakteri må vere desentralisert.

3282 SV vil:

- 3283 • Auke sjølvforsyningsgrada i norsk landbruk i løpet av programperioden. Ein større del
- 3284 av både mat og dyrefôr må hentast frå areal i Noreg, og importen av fôrråvarer må
- 3285 ned.
- 3286 • Ha som mål å doble beitebruken gjennom blant anna å auke beitetilskotet og
- 3287 premiere mjølk og kjøtt frå grasfôra produksjon. Dei grasetande dyra bør beite der det
- 3288 ikkje er optimalt å dyrke korn og på inn- og utmarksbeite. Forske på påverknaden av
- 3289 beite på karbonlagring i jord.
- 3290 • Auke prisen på korn og kraftfôr, og redusere fôrimporten. Vi må fase ut import av
- 3291 soya til dyrefôr, og utvikle meir norskbasert kraftfôrproduksjon.
- 3292 • Vri tilskotsordningane bort frå volum og over til god agronomi på areal i drift. Tilskot
- 3293 skal i større grad rettast inn mot auka bruk av marginale areal, miljøvenleg og
- 3294 berekraftig drift, ivaretaking av kulturlandskapet og stimulering til eit godt
- 3295 biomangfald.
- 3296 • Gjeninnføre driftsvansketillegg. Driftsulemper grunna små jordteigar, klimatiske
- 3297 forhold, brattlente terreng og veksttid må utjamnast med tilskot.
- 3298 • Forbetre kanaliseringspolitikken. Vi vil gjennomgå soneinndelingane og sikre varierte
- 3299 driftsformer i alle område.
- 3300 • Redusere konsesjonsgrensene for kylling og svin, og redusere kvotetaket for kumjølk
- 3301 og geitemjølk kraftig på nye tilskot som tiltak for å bevare ein variert produksjon i heile
- 3302 landet.
- 3303 • Legge til rette for meir lokal, småskala matproduksjon, eksempelvis gjennom
- 3304 andelsgardar, nabolagshagar og urbant jordbruk.
- 3305 • Styrkje samvirkeordningane. SV vil vidareføre ordninga der samvirkeorganisasjonane
- 3306 utøver marknadsregulering, sikre tilsvarande ordningar for frukt og grønt og
- 3307 gjeninnføre marknadsregulering av fjørfe.
- 3308 • Arbeide for eit sterkt norsk tollvern, og bruke handlingsrommet i importvernet aktivt.
- 3309 • Ta vern av dyrka- og dyrkbar mark inn i Grunnlova
- 3310 • Verne all matjord gjennom nasjonale krav og lovverk, og handheve vernet ved
- 3311 føresegner i plan- og bygningslova.
- 3312 • Forvalte reindrift som ein del av urfolkspolitikken og sikre dei sårbare
- 3313 beiteressursane.
- 3314 • Betre inntektsutviklinga i landbruket slik at inntekta kjem opp på nivå med andre
- 3315 samanliknbare grupper i samfunnet.
- 3316 • Styrkje velferdsordningane i landbruket som tilskott til avløyssar, ferie og fritid,
- 3317 sjukepengar og tidlegpensjon, og stille krav om betring av løns- og arbeidsvilkår for
- 3318 arbeidstakarar i landbruket i samheng med jordbruksforhandlingane.
- 3319 • Sikre gode finansieringsordningar til unge som vil inn i næringa, også deltidsbønder.
- 3320 • Tilrettelegge for fornying av gardsdrifta utan å auke produksjonen.
- 3321 • Skjerpe bu- og driveplikta, og senke konsesjonsgrensa for å sikre aktiv bruk av
- 3322 landbrukseigedommar i heile landet, og verne om landbruket sine produksjonsareal.
- 3323 SV vil utvide buplikta til 10 år, og handheve henne strengare.
- 3324 • Arbeide for å rekruttere fleire kvinner til landbruket gjennom mentorordningar,
- 3325 nettverksbygging og forbetring av velferdsordningar.

- 3326 • Innføre eit kompetansebevis i landbruket tilsvarande agronomkompetanse.
 3327 Dokumentasjon av realkompetanse skal vektleggast som likeverdig. Moglegheita for
 3328 etter- og vidareutdanning må styrkjast.
 3329 • Ha auka satsing på forskning og utvikling i landbruket på både naturen sine ressursar
 3330 og bærekraftig bruk av jord, klimapåverking frå landbruket, plante- og dyrevelferd og
 3331 korleis maten påverkar helsa vår.
 3332 • Gjeninnføre nasjonale kornlager.
 3333 • Forsvare den norske genteknologilova, der streng regulering sikrar at utviklinga skjer
 3334 innanfor klare etiske og helsemessige prinsipp, og utan miljømessige
 3335 skadeverknader.
 3336

3337 **Miljøvennleg jordbruk**

3338 Landbruket er fornybart, og spelar ei viktig rolle i det grønne skiftet. Vi må produsere mat på
 3339 ein måte som tek vare på økosystema og bidreg til å redusere klimagassutsleppa.

3340 Karbonlagring i jord og i kulturlandskap må spela ei viktigare rolle i klimatiltak som må
 3341 gjennomførast.

3342 Landbruket er av dei mest omstillingsdyktige næringane vi har. Men omstilling kostar. Vi må
 3343 gi gardsbruk i alle storleikar moglegheit til å ta i bruk ny teknologi, ny agronomi og kunnskap
 3344 om jorda, og meir miljø- og klimavenlege driftsformer. Bøndene er også av dei som først
 3345 merkar klimaendringane på kroppen. Tørke, flaum og ustabil vêr gjer inntektsgrunnlaget
 3346 usikkert. Difor må kompensasjonsordningane og støtteordningane ved avlingssvikt og
 3347 klimatilpassing styrkjast.

3348 SV vil:

- 3349 • Styrkje statlege støtteordningar for klimatiltak i landbruket gjennom at Enova
- 3350 etablerer eit eige landbruksprogram. Kvar bonde må få klimarådgeving.
- 3351 • Gi støtte til større biogass- og gjødselanlegg gjennom Enova.
- 3352 • Auke tilgangen på klimavenleg teknologi i landbruket. Teknologi som bidreg til
- 3353 utsleppskutt må tilpassast strukturen i norsk landbruk, og ikkje omvendt.
- 3354 • Betre merking av klima- og miljøavtrykket til maten ut til forbrukaren. Opphavsland
- 3355 må kome tydeleg fram.
- 3356 • Stimulere til meir dyrking av korn, frukt og grønsaker, og gradvis minske
- 3357 kjøtproduksjon som ikkje baserast på norske ressursar og klimavenleg driftsform.
- 3358 • Auke tilskota til økologisk drift i alle produksjonar.
- 3359 • Auke tilskota og forskingsmidlar til karbonlagring, for eksempel til restaurering av myr,
- 3360 produksjon og bruk av biokull, bruk av fangvekstar og drenering.
- 3361 • Ha ein opptrappingsplan for 20 prosent økologisk landbruk i Noreg innan 2030, og
- 3362 offentlege innkjøp skal vere i samsvar med dette.
- 3363 • Stimulere til jordbyggjande og regenerative praksisar i jordbruket.
- 3364 • Minske bruken av plast i landbruket, og gjeninnføre tilskott til silo, både plan- og
- 3365 tårnsilo, til lagring av fôr.
- 3366 • Bevare den norske kombinasjonskua. At den norske NRF-kua produserer både mjølk
- 3367 og kjøt, er eit godt klimatiltak som gir god fôr- og ressursutnytting.

- 3368 • Redusere matsvinnet i heile næringskjeda, frå jord til bord. Innføre ein matkastelov og
 3369 avgift på matsvinn frå daglegvarebransjen.
 3370 • Redusere bruken av kunstgjødsel, for å redusere utslepp av klimagassar.
 3371 • Styrkje arbeidet for minst mogleg antibiotikabruk i norsk husdyrhald gjennom
 3372 systematisk førebyggjande helsearbeid i samarbeid med forskingsmiljø og næringa.
 3373 • Styrke naturskadeordninga og klimatilpassing i jordbruket.
 3374

3375 **Skogbruk**

3376 SV vil sikre en bærekraftig bruk av skogen. I Norge er skogbruk og foredlingsindustri viktige
 3377 næringer for mange bygdesamfunn. I tillegg er skogen fornybar, lagrer CO₂ og kan bidra til å
 3378 erstatte fossil energi. SV vil bruke skogen slik at vi ivaretar naturmangfoldet, bevarer og
 3379 skaper nye arbeidsplasser, og sikrer ressurstilgangen for framtiden.

3380 SV vil:

- 3381 • At skogbruket må bli mer bærekraftig. Skogloven må moderniseres med særlig vekt
 3382 på klima- og naturhensyn og baseres på skogøkologisk kunnskap.
 3383 • Etablere tiltak som øker etterspørselen etter trevirke og utvikle modeller for trebaserte
 3384 bygg og økt bruk av tre som byggemateriale.
 3385 • Stimulere til moderne plukkhogst, istedenfor store flatehogster. Det gir bedre
 3386 kvalitetsvirke, høyere priser, bedre karbonbinding i jordsmonnet og mer
 3387 naturmangfold.
 3388 • Bruk av sprøytemidler og tilskudd til miljøskadelig gjødsling i skogbruket må stanses.
 3389 • Skape etterspørsel for bruk av biomasse til bioenergi og ulike energibærere. SV vil
 3390 initiere teknologiutvikling og etterspørsel for å utvikle markedet.
 3391 • Utvikle modeller for etablering av bioraffineri i tettsteder og mindre byer.
 3392 • Øremerke forskningsmidler til foredling av tre med sikte på å styrke eksisterende
 3393 næring, og anlegge ny treforedlingsindustri i Norge.
 3394 • Sikre norsk eierskap over teknologi og kompetanse i viktige industrilokomotiver innen
 3395 treforedling, blant annet gjennom strategisk eierskap for langsiktig oppbygging av
 3396 industrien.
 3397 • Forbedre måten dagens miljøregistrering av skog foregår på, og sikre at truet natur
 3398 tas hensyn til, for å sikre naturmangfoldet.
 3399 • Vri tilskuddsordningene i skogbruket, fra å støtte vegutbygging og uforsvarlig drift, til
 3400 å fremme økologisk forsvarlig skogbruk.
 3401

3402 **Dyrevelferd**

3403 Norsk landbruk har bedre dyrevelferd og bedre dyrehelse enn mange andre land, blant annet
 3404 gjennom mindre bruk av antibiotika. Men det er likevel et stykke igjen før vi kan si oss
 3405 fornøyd med dyrevelferden i norske besetninger. Et press på stadig høyere
 3406 produksjonsvolum, avl mot rasktvoksende raser og en generelt presset næring, gjør at
 3407 dyrevelferd lettere blir tilsidesatt.

3408 Gode sosiale og økonomiske rammebetingelser, mulighet for faglig fellesskap, møteplasser
 3409 og erfaringsdeling blant bønder kan virke forebyggende for dyrehelsa.

3410 SV vil:

- 3411 • Bedre dyrevelferden i landbruket, særlig i svine- og kyllingproduksjonen, ved å
- 3412 gjennomgå holdforskriftene, kreve større plass og økt miljøberikelse i innendørs drift,
- 3413 sunnere raser, og at flere griser og kyllinger skal ha tilgang på uteareal. Det må
- 3414 legges til rette for at deres artstypiske behov blir ivaretatt.
- 3415 • Øke beitebruken, slik at husdyr i størst mulig grad får bevege seg fritt ute.
- 3416 • Forby import av gåselever fra tvangsfôra dyr.
- 3417 • Støtte de eksisterende merkeordninger som er faglig godt forankret i
- 3418 organisasjonene, og videreutvikle merkeordningene i tråd med nyvunnen kunnskap.
- 3419 Premiere satsing på dyrevelferd utover minstekrava i lovverket i jordbruksavtalen.
- 3420 • Opprettholde forbudet mot pelsdyroppdrett, og forby import av produkt fra
- 3421 pelsdyroppdrett. Omstillingsmidlene for pelsdyrbøndene må styrkes.
- 3422 • Styrke Mattilsynet sitt arbeid som tilsynsmynde for dyrehelse og dyrevelferd. Flere
- 3423 uvarsla kontroller og mer ressurser til forebyggende arbeid trengs. Samtidig må
- 3424 Mattilsynets tillit blant bønder styrkes.
- 3425 • Sikre god veterinærdekning i hele landet, og kort vei til slakteri. Maks transporttid for
- 3426 slaktedyrtransport bør kortes inn.
- 3427 • Forenkle regelverket og stimulere etablering av små lokale slakterier.
- 3428 • Avsarbeidet i større grad må vektlegge dyrevelferd- og helse.
- 3429 • Øke husdyrtilskuddet til svineprodusenter som gir dyrene tilgang til uteareal. Flere
- 3430 griser skal ha tilgang på uteareal.
- 3431 • I størst mulig grad erstatte dyreforsøk med alternative metoder som er både etisk og
- 3432 vitenskapelig akseptable.

3433

3434 **Næringsmiddelindustrien**

3435 Matindustrien er Norges største fastlandsindustri målt i antall ansatte, og er en komplett
 3436 verdikjede i fra jord og hav til bord. På veien skaper maten mange arbeidsplasser, i
 3437 jordbruket, fiskerinæringa og matindustrien. Matindustriens framtid må sikres gjennom en
 3438 jordbrukspolitikk og en fiskeripolitikk med spredt eierskap og sterke samvirker som sikrer
 3439 matproduksjon og tilgang på råvarer over hele landet. Større del av råvarene må bearbeides
 3440 lokalt. Gode fraktordninger innen landbruk og fisk er sentralt for at vi tar hele landet i bruk.
 3441 Norge kan aldri bli best på å være billige. Vår styrke er et trygt arbeidsliv, med fagarbeidere
 3442 og teknologi som kan gi trygghet om at maten er sunn og produsert under skikkelige forhold.

3443 SV vil:

- 3444 • At avgiftspolitikken skal være forutsigbar og fremme norsk næringsmiddelindustri.
- 3445 • At grunnavgiften på drikkevareemballasje erstattes med en materialavgift, hvor
- 3446 avgiftssatsene differensieres etter andel fossilt og resirkulert materiale i emballasjen.
- 3447 • Videreutvikle utdanningsløpene for matindustrien.
- 3448 • At det opprettes et tilsyn med sanksjonsmuligheter for dagligvaremarkedet. Logistikk
- 3449 og distribusjon må være en del av dette tilsynets mandat.
- 3450 • At RÅK-ordninga som kompenserer for norske råvarepriser må sikres finansiering for
- 3451 å dekke gapet mellom verdensmarked prisnivå og norsk prisnivå.

3452

3453 **Fiskeri og havbruk**

3454 Havet gir liv og legger grunnlaget for verdiskaping langs kysten, slik det alltid har gjort i norsk
 3455 historie. Ressursene i havet kan vare evig dersom de forvaltes rett, og må fordeles slik at de
 3456 kommer både lokalsamfunnet og landet som helhet til gode. Fiskeri og havbruk produserer
 3457 mat som verden etterspør og som har stor eksportverdi. Denne verdien kan bli enda større
 3458 om vi klarer å forvalte ressursene på en bærekraftig måte, uten overbeskatning av
 3459 fiskebestandene og miljøproblemer i merdene.

3460 **Fiskeri**

3461 To prinsipper har stått sentralt i norsk fiskeriforvaltning: Havet eies i fellesskap, og de som
 3462 bor nært havets ressurser gis rett til å høste av det. Dette har vært grunnlaget for norsk vekst
 3463 og velstand, men retten til å fiske samles nå på stadig færre hender, og kvotehandling har gjort
 3464 det for dyrt for vanlige folk å bli fisker. Det skader fellesskapet, kystsamfunnene og
 3465 kystkulturen. Norge trenger en kystbasert fiskeripolitikk hvor det igjen slås fast at havets
 3466 ressurser er fellesskapets eiendom, og skal bidra til sysselsetting og bosetting i
 3467 kystsamfunnene. Innenfor denne rammen kan ny teknologi og kunnskap brukes til å utvikle
 3468 næringen videre.

3469 SV vil:

- 3470 • Grunnlovsfeste at de villlevende ressursene i havet tilhører folket og skal komme
 3471 lokalbefolkningen til gode.
- 3472 • At fiskekvotene skal tildeles slik at de prioriterer kystflåten. Fordeling av kvoter må
 3473 gjenspeile de ulike fangstmetodenes ressurstilpasning og energiforbruk.
- 3474 • Sikre fiskernes rett til prisforhandling og Fiskesalgslagets enerett til å fastsette
 3475 minstepris på fisken. SV vil opprettholde Fiskesalgslagsloven.
- 3476 • Tilbakeføre torsketrålkonseksjonene med leveringsplikt og bearbeidingsplikt til
 3477 kystsamfunnene, og bruke deler av dette til å øke rekrutteringen til fiskeriene.
- 3478 • Stramme inn aktivitetsplikten. Kun aktive fiskere kan eie fiskefartøy med
 3479 fiskerettigheter. Aktivitetsplikten skal også gjelde for rederi.
- 3480 • Skjerpe krav til fartøystørrelse som gis adgang til fiske innenfor fjordlinjene.
- 3481 • Etablere en kvalitetsfiskstrategi for å øke kvaliteten ved levering.
- 3482 • Starte opp industrielle næringsparker langs kysten, hvor den enes avfall er den
 3483 nestes ressurs. All fisk og restråstoffer skal bringes til land og utnyttes. Bidra til økt
 3484 satsing på utvikling av ny småskala teknologi i hele næringskjeden.
- 3485 • Gå til kamp mot fiskejuks ved å innføre ressursregnskap. Kreve revisjonsplikt for
 3486 fanget og levert fangst målt opp mot bearbeidet produkt.
- 3487 • Styrke norsk sjømat sin markedsposisjon gjennom bedre miljøstandard i hele
 3488 verdikjeden.
- 3489 • At fiskerihavnene styrkes med service og infrastruktur for å bidra til nye
 3490 bedriftsklynger.
- 3491 • Utrede ulike økonomiske virkemidler som vil bidra til økt landing og bearbeiding av
 3492 fiskeressursene i Norge.
- 3493 • Utvide og styrke kystfiskekvoten.
- 3494 • Innføre strengere eierskapsbegrensninger i fiskeflåten.

- 3495 • Sette i verk tiltak for å begrense at fisk føres ut av landet for bearbeiding, for
- 3496 eksempel i form av kvotetrek og avgift på frossen fisk som utføres for
- 3497 videreforedling.
- 3498 • Sette i verk tiltak for å redusere bruken av plast i fiskeredskap.
- 3499 • Gjeninnføre 28-metersgrensen i kystfiskeflåten.
- 3500 • Erstatte dagens konsesjonssystem med et hvor nærhet til ressurs og kompetanse
- 3501 avgjør tilgang på rettigheter. Endringen må inkludere en overgangsløsning, slik at de
- 3502 som har investert innenfor dagens system, ikke lider uakseptable tap.
- 3503 • Innføre 50 prosent avkorting av kvoter ved strukturering. Avkorting i kystgruppen skal
- 3504 gå til rekrutteringskvoter som ikke er omsettelige, mens det i øvrige grupper går
- 3505 tilbake til gruppen.
- 3506

3507 **Havbruk**

3508 Havbruk gir Norge stor verdiskaping og det er store muligheter for videre industriell satsing,
 3509 men havet må holdes rent om vi vil skape varige verdier. I dag truer forurensning fra
 3510 oppdrettsanlegg fjorder, og rømt laks og lakselus truer villaksstammene. SV vil stille
 3511 strengere miljøkrav, beskytte villaksen og redusere andelen importert fôr.

3512 SV vil:

- 3513 • Legge om tildelingen av oppdrettstillatelser, slik at prisen på vekst reduseres kraftig
- 3514 og isteden innfører krav om null lus, null rømming og null ressurser på avveie for å
- 3515 kunne få tillatelse til ny eller økt produksjon. Alle nye tillatelser skal gå til anlegg som
- 3516 nyttiggjør seg slammet fra anlegget.
- 3517 • Trekke tilbake tillatelser dersom miljøkravene brytes.
- 3518 • Redusere eierkonsentrasjonen i norsk havbruk. SV vil styrke det lokale eierskapet til
- 3519 ressursene.
- 3520 • Kreve tiltak for redusert lokal forurensning fra oppdrettsanlegget.
- 3521 • At bruken av medisiner og kjemikalier i oppdrettsnæringa skal reduseres til et
- 3522 bærekraftig nivå.
- 3523 • At det skal stilles strengere krav til lokalisering av oppdrettsanlegg. Avvikle anlegg i
- 3524 nasjonale laksefjorder.
- 3525 • Stille krav om at alle oppdrettsanlegg skal være rømningsfrie fra 2026.
- 3526 • Intensivere forskningsinnsatsen for produksjon av mikroalger til fôr.
- 3527 • At nye oppdrettskonsesjoner ikke skal være omsettelige.
- 3528 • At konsesjonene skal falle tilbake til fellesskapet om de går ut av bruk.
- 3529 • Gi kommunene råderett over egen arealpolitikk, slik at det blir anledning til å si nei til
- 3530 oppdrettsanlegg i egen kommune.
- 3531 • Kreve at fiskefôr renses for miljøgifter og erstatte soyaen i fiskefôret med
- 3532 bærekraftige alternativer.
- 3533 • Ha mål om at alt slam fra oppdrettsanlegg skal samles opp. Dette skal ses i
- 3534 sammenheng med gjødselproduksjon og bioenergiproduksjon.
- 3535 • Etablere og finansiere en infrastruktur for biogassproduksjon over hele landet og
- 3536 gjøre biogassproduksjonen lønnsom.

- 3537 • Utvide trafikklyssystemet slik at flere indikatorer inngår, både lusenivå, rømming og
- 3538 fiskehelse, og gjennomgå systemet for å sikre at det er miljømessig forsvarlig.
- 3539 • Innføre krav om at all oppdrettslaks dobbeltmerkes på en måte som gjør at rømt fisk
- 3540 enkelt kan identifiseres og spores.
- 3541 • Iverksette tiltak for fosforgjenvinning og utrede virkemidler for å styrke markedet for
- 3542 sekundært fosfor.
- 3543 • Styrke dyrevelferden i oppdrettsnæringen, gjennom hele produksjonssyklusen, og
- 3544 styrke Mattilsynets sanksjonsmuligheter. Dagens bruk av rensefisk må fases ut.
- 3545 • Innføre et omsetningspåbud for bærekraftig fiskefôr for oppdrettsnæringen, hvor man
- 3546 starter lavt, med en opptrappingsplan som gradvis økes opp til 100 prosent
- 3547 bærekraftig fôr.
- 3548 • Etablere en produksjonsavgift for oppdrettsnæringen hvor brorparten av inntektene
- 3549 tilfaller vertskommunene.
- 3550

3551 **Friluftsliv og reiseliv**

3552 Friluftsliv, bygd på allemannsretten, er et gode som vi i Skandinavia skal verne om. Det er

3553 også naturopplevelser som norske og utenlandske turister setter høyt når de begrunner en

3554 reise i Norge. Naturbasert reiseliv, ikke minst aktivitetsretta produkter, har et stort potensiale i

3555 Norge. Det er viktig å stimulere til en bærekraftig turistnæring der tilrettelegging og vern

3556 balanserer, slik at økt trafikk og næringsaktivitet ikke forårsaker stor naturslitasje eller

3557 forstyrrelser på sårbart dyreliv. Derfor er det viktig at populære destinasjoner, som

3558 nasjonalparkene, lager gjennomtenkte besøksstrategier.

3559 **Friluftsliv**

3560 Friluftsliv er et viktig grunnlag for trivsel og helse i hele befolkningen. Gjennom aktivitet,

3561 naturopplevelser, mestring og møter mellom mennesker, fremmer friluftsliv fysisk og psykisk

3562 helse for alle. SV ønsker en aktiv friluftslivspolitik som bevaring av viktige friluftslivsområder,

3563 tilrettelegging for alle og utvikling av attraktive aktivitetstilbud settes høyt.

3564 SV vil:

- 3565 • Grunnlovsfeste allemannsretten.
- 3566 • Ta vare på viktige områder for friluftsliv i nærområder, i strandsona, i bymarker og på
- 3567 fjellet gjennom aktiv arealplanlegging, oppkjøp av områder der allemannsretten ikke
- 3568 er tilstrekkelig, og å utarbeide en lov som sikrer etablering av utbyggingsgrenser
- 3569 rundt større byer.
- 3570 • Sterkt begrense kommunenes adgang til å gi dispensasjoner fra byggeforbudet i
- 3571 strandsonen.
- 3572 • Styrke arbeidet med etablering av et nettverk av tilrettelagte turruter i hele landet og
- 3573 se dette i sammenheng med bygging av gang- og sykkelveger for transport.
- 3574 • Støtte utlånssentraler for friluftslivsutstyr.
- 3575 • Styrke friluftslivsorganisasjonene.
- 3576

3577 **Reiseliv**

3578 Reiselivsnæringen er en viktig distriktsnæring som kan skape verdier og arbeidsplasser over
 3579 hele landet. SV ønsker et bærekraftig og grønt reiseliv basert på den lokale identitet, kultur
 3580 og natur som finnes på destinasjonene. SV ønsker en økologisk forsvarlig turisme som er
 3581 basert på kunnskap og genuine opplevelser fremfor masseturisme.

3582 SV vil:

- 3583 • Styrke markedsføringen av Norge som natur- og kulturbasert reisemål.
- 3584 • Utbedre infrastruktur på flere områder for å satse på bærekraftig helårs
 3585 arbeidsplasser knyttet til reiseliv.
- 3586 • Etablere flere kompetansearbeidsplasser i distriktene knyttet til natur og kultur.
- 3587 • Øke sikkerheten i reiselivet ved å stille sertifiseringskrav til naturguiding.
- 3588 • Sikre forvaltning av turistfiske gjennom krav om godkjenning for å drive turistfiske,
 3589 strengere begrensninger for eksport av fisk, og krav om fiskekort for utenlandske
 3590 fiskere for å delta i fisket.
- 3591 • Innføre konsesjonssystem for cruiseskip, med strenge miljøkrav i kyst og fjord, krav til
 3592 bruk av lokal mat og kompetanse.
- 3593 • Vurdere innføring av turistskatt, og legge til rette for kultur- og opplevelsesbasert
 3594 reiseliv.
 3595

3596 **Bærekraftig økonomi og næring**

3597 Vi må innrette økonomi og næringsliv på en mer distriktsvennlig og miljøvennlig måte.
 3598 Framfor å forbruke ressurser, kan vi resirkulere dem. Ved å stimulere til å leie og dele i
 3599 stedet for kjøp og eie, kan vi stanse den store veksten i forbruket. Et mangfold av små og
 3600 mellomstore bedrifter med lokalt eierskap kan legge grunnlaget for smarte, lokalt tilpassa
 3601 løsninger.

3602 **Sirkulær økonomi**

3603 En av de største svakhetene ved vårt kapitalistiske system er at kortsiktig fortjenestemotiv
 3604 fører til overforbruk, produkter med kort levetid, og mye søppel. Forbruket er ikke likt fordelt,
 3605 men det samlede forbruket er for høyt. For at det skal være rom for økt forbruk for de som i
 3606 dag har minst, må det materielle forbruket for andre ned. Hadde alle hatt et forbruk som vi
 3607 samlet har i Norge, ville vi trengt over tre kloder. Dagens økonomiske system er basert på en
 3608 stadig vekst som tar ressurser fra våre etterkommere. Dette kan ikke fortsette.

3609 Kun ni prosent av verdens ressurser blir gjenbrukt. SV vil satse på en sirkulær økonomi - på
 3610 vedlikehold, reparasjon, lengre varighet, restaurasjon, deling og bytting. Vi må gjenbruke og
 3611 sambruke.

3612 SV vil:

- 3613 • Ta initiativ til et bredt forlik i Stortinget om å øke Norges ressursproduktivitet og
 3614 tallfeste et mål om rask reduksjon av Norges materielle fotavtrykk til et bærekraftig
 3615 nivå.

- 3616 • Gradvis gjøre det dyrere å bruke ikke-fornybare innsatsfaktorer slik som jomfruelig,
- 3617 fossil plast, for å stimulere til resirkulert og fornybar plast.
- 3618 • Stille klare og strenge krav i offentlige anskaffelser om levetid, reparerbarhet,
- 3619 gjenbruk av materialer og materialgjenvinning.
- 3620 • Øke panten og innføre flere panteordninger og miljøavgifter på produkter med
- 3621 betydelig miljøbelastning.
- 3622 • Lovfeste retten til reparasjon for forbrukeren og plikt til reparasjon for forhandlere.
- 3623 Retten til reservedeler må inn i forbrukerkjøpsloven.
- 3624 • Utvide produsentansvaret for å sikre lengst mulig levetid for produktene og størst
- 3625 mulig grad av ombruk. SV vil skjerpe kravene til miljømerking og redusere innholdet
- 3626 av helse- og miljøfarlige forbindelser i produkter.
- 3627 • Forlenge klagefristene ved kjøp av forbruksvarer for å stimulere produsentene til å
- 3628 forlenge levetida for varer.
- 3629 • Sikre og skape nye fagutdanninger til den sirkulære økonomien.
- 3630 • Gjennomgå momsregelverket for å kutte moms på blant annet reparasjoner,
- 3631 reservedeler og utleie av utstyr.
- 3632 • Stille krav til gjenbruk av mineraler og legge til rette for urban gruvedrift, der
- 3633 materialer fra kasserte produkter, bygninger eller avfall gjenvinnes.
- 3634 • Opprette offentlige delingstjenester etter modell fra bibliotek og bysykkeltilbud.
- 3635 • Opprette materialdatabaser for en sirkulær bygg- og industriproduksjon.
- 3636 • Redusere eksport av avfall, redusere avfallsmengden og øke resirkuleringen av
- 3637 avfall.
- 3638 • Øke gjenvinningsgraden og innsamlingen av avfall.
- 3639

3640 **Delingsøkonomi**

3641 Gjennom de siste årene har ny teknologi satt fart i delingsøkonomien. Mangfoldet av ytelser
 3642 som formidles er stort, fra tjenester, deling av eiendeler og eiendom, til kapital, kompetanse
 3643 og arbeidskraft. SV støtter en delingsøkonomi som innebærer å dele ting ved kollektivt
 3644 eierskap, som bilkollektiv; gjennom offentlig eierskap, som bibliotekene, eller ideelle
 3645 delingsformer som Turistforeningen. Disse formene for deling fører til at vi kjøper og
 3646 produsere færre ting, som er bra både for klimaet og lommebøkene våre. Teknologi som
 3647 tilrettelegger for å formidle varer og tjenester kan være et gode som kan spare klimaet og
 3648 sikre folk økte inntekter, men vi må sørge for at aktører i formidlingstjenester opererer
 3649 innenfor lover, regler og den norske modellen.

3650 SV vil:

- 3651 • Støtte tiltak som kan styrke innslaget av ressursvennlig delingsøkonomi.
- 3652 • Støtte forskning på delingsøkonomi og opprette et offentlig senter for utvikling av ny
- 3653 delingsøkonomi.
- 3654 • Sikre god og nødvendig regulering av formidlingstjenester slik at bedriftene betaler
- 3655 skatt der tjenestene utføres og de ansatte sikrer sikres gode lønns- og arbeidsvilkår.
- 3656 • Skattlegge rettferdig. SV vil arbeide for innføring av et prinsipp om at transaksjoner
- 3657 knyttet til tjenestekjøp skattlegges fullt ut der tjenesten ytes.
- 3658

3659 **Tjenestesektoren**

3660 Privat tjenesteyting spenner fra IKT og dagligvare til byggenæring og reiseliv og utgjør en
3661 stadig større andel av næringslivet, både i form av omsetning, eksportinntekter og antall
3662 ansatte. SV mener det er behov for en mer helhetlig satsing på innovasjon, kompetanse og
3663 verdiskaping i tjenestesektoren. Tjenestesektoren har potensial for videre vekst, og det er
3664 viktig å satse på kompetanseutvikling og tjenesteinnovasjon for å videreutvikle sektoren.
3665 Deler av sektoren har arbeidsforhold som må bli langt bedre enn i dag.

3666 Store deler av varehandelen er i omstilling. Ny teknologi, automatisering og robotisering
3667 bidrar både til muligheter og utfordringer. En forutsetning for vellykket omstilling er godt
3668 partssamarbeid og trygge tillitsvalgte. Faglighet i alle ledd vil styrke varehandelen og bidra til
3669 at folk handler lokalt framfor på nett.

3670 SV vil:

- 3671 • At offentlige anbudskonkurranser må utformes på en måte som gir små og
- 3672 mellomstore virksomheter muligheter til å delta i konkurransen, og som legger til rette
- 3673 for innovative anskaffelsesprosesser.
- 3674 • Ha et omfattende bransjeprogram for kompetanseheving i varehandelen, der målet er
- 3675 flere faglærte med hele og faste stillinger.
- 3676 • Innføre en lovregulering av varehandelens åpningstider.
- 3677 • Styrke bedriftsdemokratiet og ansattes medvirkning i kjeder, franchise og lignende.
- 3678 • Knytte skjenkebevilling til overholdelse av allmenngjøring av tariffavtale for å sikre
- 3679 lovlige forhold i utelivsbransjen.

3681 **Nyskaping, entreprenørskap og frilansere**

3682 En aktiv næringspolitikk skal bygge på de fortrinn vi allerede har og bygge opp under
3683 samarbeid på tvers av bransjer, klynger og verdikjeder for å videreutvikle de bransjene og
3684 bedriftene vi allerede har og hvor vi i dag har høy kompetanse i hele verdikjeder. Nye
3685 produkter og nye bedrifter skapes oftest som avleggere av eksisterende bedrifters
3686 markedskunnskap og kompetanse. Samtidig skal det legges til rette for at folk kan skape sin
3687 egen arbeidsplass. Entreprenørskap og innovasjon er viktig om vi skal nå målene om arbeid
3688 til alle og et bærekraftig næringsliv.

3689 SV vil:

- 3690 • Styrke ordninger med rask, ubyråkratisk næringsstøtte til gründere, slik som
- 3691 kommunale og regionale næringsmidler, samt nye støtteordninger for gründere i
- 3692 distriktene.
- 3693 • Desentralisere Innovasjon Norge for å øke nærhet til lokalt næringsliv.
- 3694 • Støtte selvfinansierende tiltak som gjør at frilansere og selvstendig næringsdrivende
- 3695 sikres dagpenger som andre arbeidstakere, samt betydelig bedre mulighet til
- 3696 pensjonssparing.
- 3697 • Legge til rette for opsjonsordninger for ansatte i vekst- og oppstartsbedrifter. Dette vil
- 3698 gi arbeiderne større eierskap i fremtidig verdiskaping og arbeiderstyrte bedrifter.
- 3699 • Ha en full gjennomgang av rettigheter og lovverk tilknyttet frilansere for å sikre et trygt
- 3700 og anstendig arbeidsliv.

- 3701 • Forenkler rapportering for private virksomheter, samt legge til rette
 3702 informasjonsarbeid/kurs fra det offentlige rettet mot selvstendig næringsdrivende,
 3703 små og mellomstore bedrifter på arbeidslivsregelverk og rapporteringskrav til
 3704 offentlige myndigheter.
- 3705 • Ha automatisk innhenting av selskapsdata for rapportering på næring- og
 3706 aksjeoppgaver, for å redusere byråkratiske oppgaver og feilinformasjon.
 3707

3708 **Transport**

3709 En viktig forutsetning for mindre utslipp, kortere reisevei og økt trivsel, er en
 3710 samfunnsplanlegging som skaper mindre behov for transport. Nye boliger bør bygges
 3711 nærmere jobb og kollektivknutepunkter.

3712 Den teknologiske utviklingen vil bringe nye muligheter og løsninger i transportsektoren. Vår
 3713 linje er å gå for miljøløsninger vi vet virker nå, og det vi har nok kunnskap om. Da må vi satse
 3714 på jernbane, kollektive løsninger, fortsatt innfasing av elbiler, elferger og annen elektrifisering
 3715 av transporten. Godstransporten må i mye større grad over fra vei til sjø og bane.

3716 **Flytransport**

3717 Vi må kutte utslippene, derfor er det nødvendig å kutte ned på unødvendige flyreiser, så
 3718 lenge flyene er drevet på fossilt drivstoff. Samtidig som tog må bli løsningen mellom de store
 3719 byene, er det viktig å opprettholde et solid tilbud på kortbanenettet, der fly er eneste virkelige
 3720 alternativ. Flybransjen er også plaget av mange useriøse aktører, som har elendige
 3721 arbeidsforhold og tvilsomme metoder som forretningsmodell.

3722 SV vil:

- 3723 • Skrinlegge planene om tredje rullebane på Gardermoen og andre rullebane på
 3724 Flesland.
- 3725 • Si nei til nye storflyplasser som erstatning for kortbaneflyplassene.
- 3726 • Øke flypassasjeravgiften til destinasjoner både innenfor og utenfor Europa, men
 3727 samtidig teste ut handlingsrommet i EØS-avtalen for skjerming av avgiftsøkninger på
 3728 kortbanenettet. Vurdere minstepris på flyruter med gode kollektivtilbud.
- 3729 • Innføre en flyavløsningsavgift på strekninger med togtilbud og der toginvesteringer
 3730 kan erstatte fly fullstendig, etter modell fra ferjeavløsningsavgift.
- 3731 • Jobbe for fritak for flypassasjeravgift på fly under 20 tonn, for elfly, og for avansert
 3732 biodrivstoff for å skjerme kortbanenettet og gode klimaløsninger.
- 3733 • Øke støtte til satsing på utvikling av elbaserte fly for innenlands transport.
- 3734 • At økt CO₂-avgift går til et fond etter modell fra NO_x-fondet, som skal finansiere
 3735 utslippsreducerende tiltak i flysektoren.
- 3736 • At staten skal utforme retningslinjer for sine virksomheter og ansatte som legger til
 3737 rette for reisereduserende tiltak.
- 3738 • At luftfarten skal ha like og rettfærdige konkurransevilkår som er tuftet på den norske
 3739 modellen og ikke kreative forretnings- og ansettelsesmodeller. Det skal være hele og
 3740 faste stillinger med direkte ansettelse i flyselskapet.

- 3741 • Arbeide for tydelige hjemmebaseregler som klart definerer arbeidsgiveransvaret og
3742 hindre bruk av bekvemmelighetsflagg.
- 3743 • Reversere forskriftsendring som gjør det mulig å bytte ut norske og europeiske
3744 ansatte på norskregistrerte fly i interkontinental trafikk.
- 3745 • Hindre flyselskap som bryter menneskerettighetene, slik som retten til å organisere
3746 seg, fra å benytte norske flyplasser.
- 3747 • Avvikle Avinors belønning for trafikkvekst, samt oppstartsstøtte for nye flyruter og
3748 fraktflyruter.
- 3749 • Utrede en progressiv flypassasjeravgift som øker jo flere flyvninger man tar i året.
3750 Nødvendige flyvninger på kortbanenettet skal skjermes.
- 3751 • Utfordre internasjonalt regelverk og øke flypassasjeravgiftene på flygninger mellom
3752 de store byene i Sør-Norge hvor det finnes gode alternativer til fly.
- 3753 • Jobbe for at bonusordninger i luftfarten forbys.
3754

3755 **Jernbane**

3756 Det er jernbanen som i størst mulig grad skal binde landet sammen, ikke biler og fly. Det er
3757 ingen andre transportformer som kan frakte så mye gods og personer så miljøvennlig og
3758 effektivt over større avstander. Derfor vil SV at jernbanedelen av samferdselsbudsjettet skal
3759 være større enn vegdelen. SV vil framskynde satsing på Intercitystrekningene som viktige
3760 ledd i et nasjonalt høyhastighetsnett og forkorte reisetidene på
3761 lange banestrekninger i Sør-Norge. Samtidig må vi oppdatere/kvalitetssikre eksisterende
3762 lyntogutredninger. Jernbanesatsing i samiske områder må skje etter konsultasjon med
3763 Sametinget, og på en måte som ivaretar reindrift og samiske rettigheter. For SV er målet at
3764 det alltid skal være billigere å ta tog enn fly.

3765 SV har kjempet imot høyreregjeringas jernbanereform som har delt opp ansvaret for
3766 jernbanen i en rekke selskaper som skal kjøpe og selge tjenester til hverandre, og der
3767 persontransport er satt ut på anbud. Norsk tilslutning til EUs jernbanepakke 4 vil gjøre det
3768 obligatorisk å anbudsutsette strekninger, og vil overføre myndighet over norsk jernbane til
3769 EU.

3770 SV vil sikre offentlig kontroll over drift og vedlikehold av jernbanen, og reversere den
3771 oppdelingen og privatiseringen som er gjennomført.

3772 SV vil:

- 3773 • Gå imot EUs jernbanepakke 4.
- 3774 • Renasjonalisere jernbanen og gjenetablere NSB som enhetlig selskap med ansvar
3775 for tog, skinner og personell.
- 3776 • Gi norsk jernbane et betydelig vedlikeholdsløft etter flere år med økende etterslep.
- 3777 • Prioriterende bygging av følgende jernbanestrekninger: Bergensbanen i begge ender
3778 (Arna-Voss K5-alternativeet, og Ringeriksbanen), full utbygging av indre og ytre
3779 intercity med dobbeltspor hele veien og jernbanetunnel under Oslo, og dobbeltspor
3780 på Ofotbanen samt opprusting Narvik stasjon.
- 3781 • Prioritere planlegging for snarlig realisering av Nord-Norge-banen og gjøre
3782 oppstartsarbeider på sammenkoplingen av Vestfoldbanen og Sørlandsbanen.

- 3783 • Integrere Flytogets tilbud i det øvrige togtilbudet.
- 3784 • Framskynde elektrifiseringen av de dieseldrevne jernbanestrekningene.
- 3785 • Gjennomføre pilotprosjekt med hydrogendrevne tog på strekning med dieseldrevne lokomotiver.
- 3786
- 3787 • Flytte mer gods fra vei til sjø og bane, gjennom betydelig økte støtteordninger, og
- 3788 vurdere avgifter på langtransport på veg der det finnes miljøvennlige alternativ.
- 3789 • Øke antall sovevogner.
- 3790 • Forlenge støtteordninga for gods på bane, forlenge kryssningsspor på Dovrebanen og
- 3791 utbedre og øke kapasiteten på Alnabruterminalen.
- 3792 • Sette ned prisene på enkeltturer med tog, gi større familierabatter, og fortsette å
- 3793 inkludere tog i arbeidet med felles nasjonalt prissystem for kollektiv.
- 3794 • Anskaffe flere togsett for langdistansetrafikken, slik at det blir avganger hver annen
- 3795 time mellom Oslo og Stavanger, Bergen og Trondheim
- 3796 • Forbedre togforbindelsene til kontinentet og gjøre det enklere å kjøpe togbilletter for
- 3797 slike reiser.
- 3798 • Ta initiativ til en ny, bred utredning av høyhastighetsbane i flerbrukskonsept mellom
- 3799 de større byene og landsdelene i Norge med vurderinger av all ny teknologi på
- 3800 området. Utredningen skal i samarbeid med svenske myndigheter også vurdere
- 3801 strekningene Oslo - Stockholm og Oslo – Gøteborg.
- 3802 • Øke kapasiteten på togtrafikken på det sentrale Østlandet.
- 3803

3804 **Vegtransport**

3805 Innen vegsektoren vil SV prioritere milliardene på trygge og gode bruksveier. Vi trenger

3806 rassikring og utbedring av smale veier for å få gul midtstripe, veiskuldre og midtdelere der

3807 det er nødvendig. Ferger er en del av vegnettet langs kysten, og må ha hyppige avganger til

3808 en overkommelig pris. SV vil bygge langt og trygt, ikke bredt og dyrt.

3809 Der det er bane og vei parallelt, i samme korridor, burde alltid en moderne, tospora jernbane

3810 bygges først og så skalert ny vei etter behov etterpå.

3811 SV vil:

- 3812 • Stoppe utbyggingen av kapasitetsøkende motorveier, som ferjefri E39, E18 og E6
- 3813 nord for Trondheim.
- 3814 • Si nei til veiprojekt gjennom Offentlig-Privat-Samarbeid-prosjekt (OPS). Legge ned
- 3815 Nye veier AS og tilbakeføre ansvaret til Statens Vegvesen. Anbudsutsetting av drift
- 3816 og vedlikehold av vei avskaffes og ansvaret tilbakeføres til Statens vegvesen.
- 3817 • Skalere ned de aller fleste planlagte firefelts motorveier til to- og trefelts veier med
- 3818 midtdelere.
- 3819 • Øke bevilgninger til trygge og framkommelige veier i områder der jernbane eller
- 3820 sjøtransport ikke er et alternativ.
- 3821 • Prioritere veivedlikehold og i størst mulig grad gjenbruke eksisterende traseer ved
- 3822 oppgradering.
- 3823 • Øke bevilgningene til rassikring betydelig i tråd med anbefalingene fra Nasjonal
- 3824 Rassikringsgruppe.

- 3825 • Utrede nye modeller for samfunnsøkonomisk nytte, der også klimagassutslipp og
- 3826 nedbygging av naturarealer, myr og dyrka mark i større grad tillegges vekt.
- 3827 • At den statlige finansieringen av fergene økes slik at rutetilbudet forbedres og
- 3828 billettprisen for reisende senkes.
- 3829 • Prioritere det helhetlige trafikksikringsarbeidet.
- 3830 • Utrede ulike løsninger for veiprisering som erstatning for bompenger der avgiftene i
- 3831 større grad er innrettet rettferdig. Både utslippsmengde, transportformål, kjørelengde,
- 3832 alternative transportformer, tidspunkt på døgnet og miljøhensyn vektlegges.
- 3833 • At veier i distriktet skal finansieres over skatteseddelen, og at bruken av bompenger
- 3834 reduseres, bompenger betyr i praksis at man kan snike i køen. I de tilfellene
- 3835 kommuner velger å bruke bompenger for å få realisert et prosjekt tidligere, skal dette
- 3836 ha lokal demokratisk forankring.
- 3837 • Være positiv til bompenger som medvirker til å redusere biltrafikken og forurensingen
- 3838 i byer og tettsteder med mål om trafikkreduksjon og utslippskutt. En forutsetning er at
- 3839 det er et godt og billig kollektivtilbud og at midlene fra bompengene brukes til å bygge
- 3840 og drifte et bedre kollektivtilbud, og prosjekter som medvirker til å realisere mål om
- 3841 trafikkreduksjon og utslippskutt. Det åpnes ikke for nye bomprosjekt som bidrar til
- 3842 kapasitetsøkning på vei.
- 3843

3844 **Kollektivtransport**

3845 Byutvikling, tettstedsutvikling og transportløsninger er knyttet sterkt sammen. For å nå

3846 målene om trafikknedgang og klimakutt trengs det en storstilt kollektivsatsing, særlig i

3847 storbyene.

3848 SV vil:

- 3849 • Planlegge kompakte og trivelige byer. SV vil føre en arealpolitikk som reduserer
- 3850 transportbehovet og stimulerer til fortetting, ivaretar matjord og grøntareal, sikrer
- 3851 universell utforming og fremmer levende sentrum i byer og tettsteder.
- 3852
- 3853 • Sikre rask gjennomføring av viktige kollektivtiltak ved en investeringspakke for
- 3854 fullfinansiering av kollektivinvesteringer i storbyene.

3855 **DISSENS 30: Et mindretall bestående av Ahamath, Ekeland, Fiskaa, Fredlund, Furunes,**

3856 **Pettersen, Rohde, Tollan Jordet og Vambheim vil stryke punktet over.**

- 3857
- 3858 • Styrke finansieringen til kollektivtransporten. Ordningen med bymiljøavtaler som
- 3859 finansierer kollektivtrafikk må utvides til flere byer. I bymiljøavtalene må staten støtte
- 3860 80 prosent av store kollektivsatsinger, slik som utvidelse av bybane, trikk, T-bane og
- 3861 superbuss i byene, og i tillegg drift av kollektivtransport, mot at kommuner og fylker
- 3862 følger opp med miljøvennlig arealplanlegging og effektive og restriktive tiltak som
- 3863 reduserer biltrafikken.
- 3864 • At det skal lønne seg å velge kollektivt. SV er for et rimelig kollektivtilbud. Bilbruk skal
- 3865 være dyrere i byområder.

- 3866 • At kollektivtransporten skal være fossilfri og at drosjekjøringa skal være utslippsfri. SV
- 3867 vil sette krav i offentlige anbud, innkjøp og løyver om fossilfri kollektivtransport og
- 3868 utslippsfri drosjenæring.
- 3869 • Ha en parkeringspolitikk som reduserer biltrafikken.
- 3870 • Utrede tiltak som legger til rette for økt bruk av elbildeling.
- 3871 • Gjøre det lettere og rimeligere å reise kollektivt i distriktene. Etablere flere direkteruter
- 3872 med ekspressbuss. SV vil satse på godt og regelmessig buss-, ferge- og båttilbud i
- 3873 distriktene kombinert med bestillingsdrosjer der det ikke er hensiktsmessig med faste
- 3874 ruter.
- 3875 • Gi drosjenæringas enerettsordning i distriktene nytt innhold ved at offentlige oppdrag,
- 3876 som skolekjøring, pasientkjøring, TT-kjøring, i større grad samordnes og tilbys
- 3877 drosjene som er tildelt enerett slik at tilbudet på drosje i distriktene ikke forringes.
- 3878 • Utrede en nasjonal fergebillett, for å gjøre det enklere å reise. Forhåndsbetalingen
- 3879 for Autopass-brikken må gjøres betydelig rimeligere, eller ikke koste noe.
- 3880 • Videreutvikle hente- bringe- løsninger, etter hvert selvkjørende, i tilknytning til
- 3881 jernbanestasjoner, kollektivknutepunkt og havner.
- 3882 • Innføre et nasjonalt ungdomskort. SV vil ha et rimelig månedskort for tog, buss og båt
- 3883 som gjelder for reiser i hele landet for alle under 20 år.
- 3884 • Ha studentrabatt på all kollektivtransport.
- 3885 • Redusere omfanget av reklame og visuell forøpling i det offentlige rom gjennom en
- 3886 nasjonal stimuleringsordning der fylkeskommuner får midler for å avstå fra avtaler om
- 3887 reklame på busser, kollektivknutepunkt og bymiljø.
- 3888

3889 Sykkel

- 3890 Norge har ligget langt tilbake med å gi sykkelen den plass den fortjener i transportpolitikken.
- 3891 Med elsykkelens inntog kan dette bli en viktig faktor for transport til og fra arbeid og til og fra
- 3892 et knutepunkt. Det skal bli enklere å bruke sykkelen som transportmiddel i hverdagen.
- 3893 Elsykkelen har gjort dette målet enklere å nå, men det må legges bedre til rette for å sykle.

3894 SV vil:

- 3895 • Ha økt utbygging og vedlikehold av sammenhengende og adskilte gang- og
- 3896 sykkelveier i bystrøk og belønne kommuner som satser på sykkel.
- 3897 • Endre trafikkreglene i favør av de syklende i forhold til bilister og for å klargjøre
- 3898 forholdet mellom gående og syklende for å unngå konflikter og farlige situasjoner.
- 3899 • Ha bedre skilting og oppmerking av veier, sykkelveier, gang- og sykkelveier og
- 3900 eventuelt fortau der plassen må deles mellom syklister og andre trafikanter for å øke
- 3901 bevisstheten om at veibanen må deles.
- 3902 • Innføre krav om rutinemessig sjekk og vedlikehold/snørydding av rutene som velges
- 3903 av syklistene.
- 3904 • Stille krav til lokale myndigheter og private utbyggere om sikker sykkelparkering ved
- 3905 knutepunkter, offentlige steder, boligområder og arbeidsplasser
- 3906 • Sikre gang- og sykkelveier langs nasjonale turistveier.
- 3907 • Ikke tillate private aktører å leie ut el-sparkesykkel uten etter avtale med kommunen.
- 3908

3909 Internasjonal politikk

3910 SV ønsker en verden for de mange, ikke for de få. Da trengs det en radikal omfordeling av
 3911 makt og ressurser i verden, både mellom land og innad i land. For å nå dette målet trenger vi
 3912 en ny kurs i utenriks-, utviklings- og forsvarspolitikken. Vi trenger tiltak for fred,
 3913 menneskeretter, nedrustning og demokratiutvikling, heller enn militære intervensjoner. Vi
 3914 trenger en grønn og solidarisk utviklings- og handelspolitikk, som støtter opp om
 3915 fagbevegelser og andre progressive sosiale bevegelser, ikke storselskapene. Vi trenger en
 3916 kurs som sikrer livsgrunnlaget vårt fra katastrofale klimaendringer og naturtap, og vi trenger
 3917 en kurs som tar bærekraftsmålene på alvor.

3918 Internasjonal økonomi, handel og utvikling

3919 Det økonomiske systemet vi har i dag fungerer best for de rikeste og skaper større
 3920 forskjeller. De siste tiårene har vært preget av konsentrasjon av økonomisk og politisk makt,
 3921 voksende ulikhet, økende klimagassutslipp og rovdrift på naturen. Nå ser vi en folkelig
 3922 mobilisering for rettferdig og grønn omstilling over store deler av verden. SV skal være en
 3923 motor for denne mobiliseringen i Norge.

3924 Handel og investeringer

3925 Internasjonale organisasjoner som WTO, Verdensbanken og IMF fremmer ofte interessene
 3926 til de allerede mektige og er ikke demokratiske. SVs mål er et handels- og
 3927 investeringssystem hvor alle land sikres styringsrett og politisk handlefrihet til å beskytte
 3928 arbeidsliv, offentlige tjenester, miljø og naturressurser. For å oppnå dette må makt og
 3929 ressurser flyttes fra udemokratiske organisasjoner til FN, og andre prinsipper må legges til
 3930 grunn i internasjonale forhandlinger. Vi går imot å utvide WTO-forhandlingene til nye
 3931 områder, og mot å flytte forhandlingene over til enda mindre demokratiske arenaer.

3932 SV vil:

- 3933 • Arbeide mot internasjonale handelsavtaler som svekker forbrukervern og regler for
 3934 miljøvennlig produksjon, og som overfører makt og myndighet fra nasjonale
 3935 myndigheter til multinasjonale selskaper og tvisteløsningsdomstoler.
- 3936 • At Norge ikke inngår investeringsavtaler som gir investorer pressmidler mot stater,
 3937 som investor-stat-tvisteløsning og andre mekanismer for investeringsbeskyttelse.
- 3938 • Opprette støtte for fattige lands forhandlingsdelegasjoner i WTO. Dette bør være
 3939 finansiert ved en avgift som de rike landa i WTO betaler.
- 3940 • At Norge legger til rette for at fattige lands interesser ivaretas i alle handelsavtaler,
 3941 blant annet gjennom å trekke alle krav mot fattige land om økonomisk liberalisering.
- 3942 • At Norges posisjoner i forhandlinger om handelsavtaler må være offentlige.
- 3943 • Gå imot TiSA-avtalen, som legger press på offentlige tjenester både i Norge og andre
 3944 land, og som hindrer demokratisk sjølbestemmelse.
- 3945 • Avvise WTO-forhandlingene om datahandel.
- 3946 • At faglige, sosiale og demokratiske rettigheter og miljøvern skal prioriteres over
 3947 selskapers interesser i handelsavtaler som Norge inngår.

- 3948 • At internasjonale avtaler om miljø og rettigheter i arbeidslivet går foran WTO-
3949 regelverket.
- 3950 • At Norge gjennomgår alle handelsavtaler vi har inngått, med sikte på å si opp avtaler
3951 som undergraver det norske arbeidslivet, eller er til skade for vår eller andre lands
3952 sjølråderett eller skatteinntekter.
- 3953 • At eierskapet til naturressurser som vann, villfisk og mineraler beskyttes mot
3954 privatisering i alle handelsavtaler Norge tar del i.
- 3955 • Forsvare MUL-ordninga som gir de fattigste landa tollfri tilgang til norske markeder.
3956 Den samla matimporten til Norge skal ned, men en større del av importen skal
3957 komme fra MUL-land.
3958

3959 **Rettferdig skatt og finansiell åpenhet**

3960 Skatteunngåelse og skatteunndragelse rammer fattige land hardest. Å bekjempe
3961 internasjonal skatteunndragelse og ulikhet, og å bidra til gode, progressive og rettferdige
3962 skattesystemer nasjonalt og internasjonalt, er derfor en hjørnestein i SVs politikk for
3963 internasjonal solidaritet. Finansiell åpenhet er helt avgjørende for å lykkes i denne kampen.

3964 SV vil:

- 3965 • Sørge for at internasjonale selskaper betaler det de skal i skatt og at skatten betales
3966 der den økonomiske aktiviteten foregår. SV vil innføre enhetlig skattlegging der
3967 beskatning av overskudd i selskaper baseres på hvert lands andel av omsetningen.
- 3968 • Trekke alle statlige selskaper ut av skatteparadis, både heleide og deleide. Norfund
3969 skal ikke bruke skatteparadis ved investeringene sine.
- 3970 • Innføre utvidet land for land-rapportering i alle sektorer, også fra jurisdiksjoner med
3971 støttefunksjoner (datterselskap) i skatteparadis, og et internasjonalt register over
3972 finansformuer.
- 3973 • Arbeide for en FN-konvensjon om rettferdig internasjonal skattlegging og finansiell
3974 åpenhet.
- 3975 • At Norge presser på for at internasjonalt skattesamarbeid foregår i åpne fora, der alle
3976 er inkludert. SV vil arbeide for opprettelsen av et mellomstatlig skatteorgan i FN for
3977 mer rettferdig fordeling av skattleggingsrettigheter, for bekjempelse av ulovlig
3978 kapitalflyt, og for avvikling av skatteparadisene og det globale skyggefinanssystemet
- 3979 • At Norge skal ta ledelsen i arbeidet for avtaler og metoder for automatisk utveksling
3980 av skatterelevante informasjon mellom alle land.
- 3981 • Arbeide internasjonalt for innføring av et offentlig tilgjengelig globalt formueregister
3982 over verdipapirer, eiendom og investeringer. Vurdere mulighetene for å starte med å
3983 utvikle et nordisk register.
- 3984 • Innføre internasjonale skatter, herunder en skatt på finanstransaksjoner, til inntekt for
3985 globale fellesgoder.
- 3986 • At Norge skal gjennomgå alle sine skatteavtaler med utviklingsland med mål om at de
3987 skal være minst like gode som FNs modellavtale.
- 3988 • At Norge tar et internasjonalt initiativ for å endre rederibeskatningen i tråd med
3989 beskatning av annet næringsliv.
3990

3991 **Oljefondet**

3992 Vår felles formue må forvaltes til beste for framtidige generasjoner. Oljefondets størrelse gir
 3993 Norge internasjonal makt, og med makten følger ansvar. Fordi Oljefondets handlinger har
 3994 politiske konsekvenser, er styringen og bruken av fondet i høyeste grad politikk.

3995 Oljefondet må investeres i tråd med bærekraftsmålene og internasjonale miljø- og
 3996 klimaavtaler Norge har sluttet seg til. Vi må også ha etiske regler for Oljefondet som gjør det
 3997 mulig å sjekke selskaper for miljøskade, menneskerettsbrudd og andre etiske prinsipper i
 3998 forkant, i stedet for dagens ordning med å sjekke i etterkant. Vi må rigge Oljefondet for
 3999 framtida.

4000 SV vil:

- 4001 • Sikre at Oljefondet opptrer etisk forsvarlig i alle land ved å innføre forhåndsfiltrering
 4002 av investeringer for menneskerettslig og etisk risiko.
- 4003 • At Oljefondet skal få en ny referanseindeks ("handleliste") der alle selskaper møter
 4004 etiske og miljømessige minstekrav. Dette vil bidra til å sikre et minstenivå av ansvarlig
 4005 forvaltning.
- 4006 • At Oljefondet bruker eierskapet aktivt til å kreve at selskapene Oljefondet er investert
 4007 i gjør aktsomhetsvurderinger i henhold til FNs veiledende prinsipper for
 4008 menneskerettigheter og næringsliv, og ikke bryter grunnleggende
 4009 menneskerettigheter, urfolks rettigheter og arbeidstakerrettigheter.
- 4010 • At Oljefondets investeringer skal være i tråd med Parisavtalens mål om maks 1,5
 4011 graders oppvarming.
- 4012 • Sørge for at Oljefondet trekkes ut av fossil energi.
- 4013 • At Oljefondet ikke investerer i bedrifter som bidrar til ødeleggelse av regnskog eller
 4014 annen truet natur.
- 4015 • At NBIM (Norges Bank Investment Management) i samarbeid med fagbevegelsen
 4016 utvikler et tydelig og offensivt forventningsdokument om arbeideres rettigheter, med
 4017 særlig vekt på ILOs konvensjoner og vern av organisasjonsretten.
- 4018 • Trekke Oljefondet ut av alkoholselskapene slik det allerede er gjort for tobakk.
- 4019 • Gjøre Oljefondet til en internasjonal ledestjerne i arbeidet mot skatteparadis. SV vil
 4020 inkludere skatteunndragelse, økonomisk kriminalitet og finansielt hemmelighold i de
 4021 etiske retningslinjene og trekke fondet ut av selskaper med grove brudd på disse.
- 4022 • Kreve at selskaper som Oljefondet investerer i utviser åpenhet om selskapsstruktur,
 4023 skatteinnbetalinger og eierforhold, samt regnskapsrapportering på land-for-land-nivå.
- 4024 • Trekke Oljefondet ut av all våpenindustri gjennom produktbasert utelukkelse av
 4025 våpen, nøkkelkomponenter av våpen, og drapsroboter (autonome våpensystemer)
 4026 eller komponenter til disse.
- 4027 • At Norge skal være en ansvarlig långiver gjennom Oljefondets investeringer i
 4028 statsobligasjoner.
- 4029 • At Oljefondets investeringer ikke bidrar til okkupasjon eller andre brudd på
 4030 folkeretten.
- 4031

4032 **Finansiering for utvikling og miljø**

4033 I dag går de store pengestrømmene fra de fattige til de rike. Samtidig brukes det langt større
 4034 ressurser til å øke klimautslipp og ødelegge naturen, enn til å ta vare på miljøet. SV vil snu
 4035 de globale pengestrømmene og endre de økonomiske spillereglene, slik at verdens
 4036 ressurser brukes rett. Det innebærer internasjonalt arbeid for finansiell åpenhet, effektiv
 4037 skattlegging av flernasjonale selskap, globale systemer for ansvarlig långivning og løsning av
 4038 statlige gjeldskriser, demokratisering av internasjonale finansinstitusjoner og en reell
 4039 opptrapping av internasjonal klimafinansiering, der de rike landa øker sine bidrag mest.

4040 SV vil:

- 4041 • Bekjempe ulovlig kapitalflyt ut av utviklingsland ved å bekjempe finansielt
- 4042 hemmelighold og skatteunndragelser.
- 4043 • At Norge skal være en ansvarlig långiver og jobbe for styrkede globale systemer for å
- 4044 sikre ansvarlig långivning og lånopptak på statlig nivå.
- 4045 • At Norge må fortsette arbeidet for at illegitim gjeld slettes både i Norge og
- 4046 internasjonalt. Norge må bidra til å opprette en multilateral
- 4047 gjeldshåndteringsmekanisme under FN, for å løse statlige gjeldskriser på en mer
- 4048 effektiv og rettferdig måte.
- 4049 • Prioritere utviklingsfinansiering gjennom FN framfor Verdensbanken.
- 4050 • Fremme reform og demokratisering av Verdensbanken og IMF. SV vil endre måten
- 4051 stemmer fordeles på og representasjon i styrende organer, for å gi utviklingsland økt
- 4052 innflytelse.
- 4053 • At lån fra IMF og Verdensbanken ikke skal brukes til å presse land til privatisering,
- 4054 kutt i offentlige tjenester, eller liberalisering av økonomien.
- 4055 • Foreta en gjennomgang av hvordan Verdensbankens og IMF's politikk og
- 4056 utlånspraksis påvirker økonomisk utvikling, politisk handlingsrom og reduksjon av
- 4057 ulikhet.
- 4058 • Evaluere resultatene fra norsk bistand til internasjonale finansinstitusjoner, med vekt
- 4059 på konsekvensene for ulikhet.
- 4060 • At Norge jobber for at klimafinansiering ikke skaper nye gjeldskriser, og hindre at
- 4061 markedslån rapporteres som klimafinansiering.
- 4062 • Videreføre og styrke den nyetablerte garantiordningen for investeringer i fornybar
- 4063 energi i utviklingsland, for å redusere risiko og kapitalbehov i fremvoksende
- 4064 markeder.
- 4065

4066 **Norsk utviklingsfinansiering**

4067 Utviklingspolitikken må først og fremst motvirke de maktforholda og strukturene som skaper
 4068 fattigdom, krig og miljøkriser, bidra til at ressurser blir jevnere fordelt, og legge til rette for at
 4069 flere mennesker kan komme til orde og delta i politisk kamp. Bistandens fremste oppgave er
 4070 derfor ikke å direkte finansiere tjenester som helse, utdanning, mat eller infrastruktur til
 4071 befolkningen i andre land, men å bidra til at fattige land selv kan finansiere sin egen utvikling.
 4072 For å få til dette, bør vi bidra til å styrke statlige institusjoner som er underlagt demokratisk
 4073 kontroll. Det vil være behov for økt bistand i årene som kommer, og bistanden må være både
 4074 langsiktig og fleksibel.

- 4075 I noen land vil det være vanskelig å støtte nasjonale myndigheter. Da vil støtte til
 4076 sivilsamfunn eller internasjonale aktører være veien å gå. I de landa der man ser en positiv
 4077 endring i statsapparatet, bør Norge vurdere om man kan gjenoppta eller øke stat-til-stat-
 4078 støtten.
- 4079 En del internasjonal bistand finansierer private, kommersielle tilbydere av velferdstjenester.
 4080 Norsk bistand skal ikke gå til profittbaserte skoler eller annen profittbasert velferd i
 4081 utviklingsland. Norges globale innsats for helse og utdanning skal konsentreres om å styrke
 4082 de universelle, offentlige systemene.
- 4083 Miljøkrise rammer verdens fattigste hardest. Å løse krisa krever internasjonalt samarbeid og
 4084 økt rettferdighet i forholdet mellom rike og fattige land. SV vil jobbe for at Norge trapper opp
 4085 klimafinansiering til fattige land, både for utslippskutt og klimatilpasning. Særlig støtten til
 4086 klimatilpasning må prioriteres opp. Støtte til fornybar energi skal være en hovedsatsing innen
 4087 klimafinansiering for utslippskutt. Klimafinansieringa skal overholde grunnleggende
 4088 prinsipper om lokaldemokrati, menneskerettigheter og urfolks rettigheter, og hensynet til de
 4089 aller fattigste og mest marginaliserte må ivaretas. Langsiktighet og utviklingslandas egne mål
 4090 må være styrende.
- 4091 Behovet for humanitær bistand som følge av naturkatastrofer og menneskeskapte katastrofer
 4092 er stort, men nødhjelpsoperasjoner organisert av FN og humanitære organisasjoner er
 4093 underfinansiert. I en verden med store menneskeskapte katastrofer og økende antall
 4094 naturkatastrofer på grunn av klimaendringer er det viktig å sikre rask og effektiv humanitær
 4095 innsats.
- 4096 Utviklingspolitikken må være godt organisert, slik at målsettinger nås og folks tillit til norsk
 4097 bistand og utviklingspolitikk opprettholdes og styrkes. SV vil drive bistand og utviklingstiltak
 4098 gjennom organisasjoner, fond og mekanismer som er demokratisk styrt.
- 4099 SV vil:
- 4100 • At Norge tar ansvar for å bidra til bærekraftig utvikling gjennom å bruke mer enn én
 4101 prosent av brutto nasjonalinntekt (BNI) til utviklingsbudsjettet. Utgifter til flyktninger i
 4102 Norge eller annen innsats uten dokumentert utviklingseffekt skal ikke regnes inn i
 4103 enprosenten.
 - 4104 • Styrke den skatterelaterte utviklingspolitikken og arbeidet for økt offentlig nasjonal
 4105 ressursmobilisering, for eksempel gjennom Skatt for utvikling.
 - 4106 • Styrke og utvikle tiltak som innebærer direkte pengeoverføringer og støtte til lands
 4107 sosiale og universelle velferdsordninger, som for eksempel barnetrygd.
 - 4108 • At bistand innen utdanning og helse skal støtte opp om utviklingslands egen evne til å
 4109 gjøre grunnleggende velferdstjenester gratis for alle, med god kvalitet. Norsk bistand
 4110 skal ikke gå til profittbasert velferd, men bidra til å styrke de offentlige og ikke-
 4111 kommersielle systemene.
 - 4112 • At innsatsen på landbruk, fiskeri og matsikkerhet skal bidra til å øke produktiviteten i
 4113 matproduksjonen, med vekt på småbønder og –fiskere.

- 4114 • Øke Norges bidrag til utslippskutt og klimatilpasning i fattige land i tråd med Norges
 4115 historiske ansvar og økonomiske kapasitet. Bidrag til klimatilpasning skal særlig
 4116 rettes mot småskala landbruk for å styrke lokal matsikkerhet og redusere ulikhet og
 4117 fattigdom.
- 4118 • Lage en helhetlig plan for norsk klimafinansiering internasjonalt, som inkluderer
 4119 alternative og innovative finansieringskilder.
- 4120 • Videreutvikle regnskogsvarslingen. Finansieringen av regnskogsbevaring må ikke bli
 4121 en del av kvotehandelen eller brukes for å unngå kutt i egne utslipp. Satsingen skal
 4122 ha som et hovedmål å bidra til å bekjempe fattigdom.
- 4123 • Innføre et regelverk som stiller krav til at offentlige innkjøp av varer ikke bidrar til tap
 4124 av regnskog.
- 4125 • Sikre rask og effektiv humanitær innsats ved naturskapt og menneskeskapt
 4126 katastrofer. Etablerte nødhjelpsfond må styrkes slik at de raskt kan reagere ved
 4127 ekstraordinære eller akutte katastrofer.
- 4128 • Øke andelen av den humanitære støtten Norge gir til lokale
 4129 sivilsamfunnsorganisasjoner til minst 25 prosent av total norsk humanitær bistand.
- 4130 • Forebygge katastrofer. Humanitær bistand må innrettes slik at den forsøker å
 4131 forebygge og avverge tilsvarende katastrofer i framtida.
- 4132 • At utviklingsministeren skal ha overordnet ansvar for hele utviklingsbudsjettet, for å
 4133 oppnå en samstemt norsk utviklingspolitikk
- 4134 • Sikre en samstemt politikk for utvikling gjennom god koordinering mellom relevante
 4135 departementer. Regjeringen skal rapportere årlig til Stortinget om konsekvensene av
 4136 norsk politikk for utviklingsland og menneskerettighetene.
- 4137 • Styrke NORADs rolle som fagetat for norsk utviklingspolitikk på bekostning av
 4138 eksterne konsulents rolle.
- 4139 • Stanse konkurranseutsetting av bistand. Bistanden må brukes til å bygge opp
 4140 kompetanse i samarbeidslanda og dermed styrke målgruppene for bistanden.
- 4141 • Endre evalueringssystemene for norsk bistand. SV vil bort fra et snevert måle- og
 4142 telleregime og over til effektanalyser av bistanden som tar inn over seg bistandens
 4143 sammensatte mål.
- 4144 • Styrke norsk og internasjonalt sivilsamfunns vaktbikkjefunksjon overfor
 4145 myndighetene, både gjennom informasjonsmidler og sivilsamfunnsstøtte i
 4146 utviklingsland.

4148 **Fred, forsvar og nedrustning**

4149 Vi lever i ei tid der verden er preget av ustabilitet og stormaktsrivalisering. Konflikter mellom
 4150 Kina og USA kan komme til å prege verden i lang tid framover, og Norges forhold til
 4151 Russland er mer anstrengt enn på lenge. Den internasjonale oppmerksomheten om
 4152 nordområdene vil øke i årene som kommer. Rivalisering om kontroll over ressurser kan føre
 4153 til konflikter i nærområdene våre.

4154 Dette krever nytenking i norsk sikkerhets-, forsvars- og fredspolitik. Norge må hevde seg
 4155 som en tydelig stemme for nedrusting og avspenning, både internasjonalt og i våre egne

4156 nærrområder. Det betyr å søke nye allianser og sterkere bånd til landa som står oss nærmest
 4157 gjennom et bredere nordisk samarbeid. Det betyr å endre kurs i forsvarspolitikken i retning
 4158 av nasjonal suverenitet og sjølstendig tilstedeværelse i nord. Det betyr også å hevde seg
 4159 diplomatisk og politisk i Arktis, et område som i stadig større grad blir en del av et geopolitisk
 4160 spill. Sist, men ikke minst, betyr det et langt sterkere internasjonalt engasjement for
 4161 internasjonalt freds- og nedrustingsarbeid.

4162 **Alliansepolitikk**

4163 SV går mot norsk medlemskap i NATO. NATO er ikke først og fremst en forsvarsallianse, er
 4164 ikke basert på et reelt interessefellesskap, og knytter Norge farlig tett til USA. Medlemskapet
 4165 gjør det mer sannsynlig at Norge trekkes inn i stormaktskonflikter, og står i veien for en
 4166 nødvendig realitetsorientering i norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk. Norge må framover ta
 4167 selvstendige vurderinger av sikkerhetsutfordringene, framfor å være med på USAs
 4168 trusselvurderinger.

4169 NATOs opprustning, østutvidelse og krigføring mot andre land har ført til økt uro i verden.
 4170 Videre er atomvåpen en sentral komponent i NATOs strategiske konsept, og alliansen
 4171 påberoper seg i dag en førsterett til å bruke atomvåpen når den skulle se på det som
 4172 nødvendig.

4173 SV vil erstatte medlemskapet i NATO med en nordisk forsvarspakt. De nordiske landa har i
 4174 motsetning til NATO-alliansen stor grad av felles interesser i sikkerhetspolitikken. På veien
 4175 dit må Norge prioritere et tettere forsvarssamarbeid med de andre nordiske landa, også
 4176 innafor rammene av et NATO-medlemskap.

4177 SV vil:

- 4178 • Melde Norge ut av NATO.
 - 4179 • Øke forsvarssamarbeidet i Norden.
 - 4180 • Påvirke NATO i rett retning. Så lenge Norge er medlem i NATO vil SV arbeide mot at
 4181 alliansen driver krig utenfor eget område. SV vil også gå imot videre østutviding mot
 4182 grensa til Russland, og fjerne atomavskrekking som en del av NATOs strategi.
 - 4183 • At Norge ikke deltar i krigføring i NATO-regi, og avslutter alle NATO-bidrag «out-of-
 4184 area».
 - 4185 • Kreve garantier for at militære fly og fartøy som opererer i norsk farvann og luftrom
 4186 ikke bærer atomvåpen.
- 4187

4188 **Avspenning i nord**

4189 Nordområdene er i ferd med å bli et område preget av geopolitiske spenninger. Både USA
 4190 og Kina ser i økende grad på Arktis som en del av sine interesseområder. Dette kan bli
 4191 Norges største sikkerhetspolitiske utfordring i årene som kommer. Det krever at Norge retter
 4192 sin diplomatiske og politiske oppmerksomhet mot nord. Det trengs en målrettet politikk for å
 4193 senke spenningsnivået og bedre samarbeidet i regionen. Internasjonalt samarbeid om
 4194 bærekraftig utvikling, ressursbruk, urfolks rettigheter og handel er i Norges interesse.

4195 Noe av det viktigste vi kan gjøre for fred og stabilitet i nord er å sikre et godt naboskap med
 4196 Russland. Vi er avhengige av et godt samarbeid med Russland om viktige spørsmål, som

4197 ressursforvaltning, miljøforvaltning og handel. I tillegg spiller Russland en viktig rolle i
 4198 internasjonale konflikter hvor Norge er engasjert. Samtidig bør vi være bekymret over
 4199 utviklingen i Russland. Maktkonsentrasjon, en forverret menneskerettighetssituasjon og
 4200 folkerettsbrudd er negative utviklingstrekk som Norge må kritisere tydelig. Vi må hele tida
 4201 evne å føre en balansert politikk hvor vi også fortsetter arbeidet med å finne gode
 4202 samarbeidsflater og utvikle dialogen, ikke konfrontasjonen, med Russland. I dette arbeidet er
 4203 tillitsskapende tiltak og institusjonalisering av samarbeid viktig.

4204 SV vil:

- 4205 • Trappe opp innsatsen for breie internasjonale samarbeid som angår Arktis, både på
- 4206 økonomiske, politiske og juridiske områder.
- 4207 • Fremme Arktisk råd som en viktig og inkluderende samarbeidsarena.
- 4208 • Vurdere om den norske sanksjonspolitikken overfor Russland fungerer etter
- 4209 hensikten og om sanksjonene er et godt virkemiddel for å oppnå Norges sentrale
- 4210 utenrikspolitiske målsettinger.
- 4211 • Forsterke den politiske dialogen med Russland om spørsmål som er sentrale for
- 4212 begge land, som for eksempel nordområdene, atomforurensning, ressursutnyttning og
- 4213 søk- og redning i nord.
- 4214 • Arbeide for at Russland og Vesten utvikler et forhold som er basert på dialog og
- 4215 forhandling, ikke konfrontasjon.
- 4216 • Opprettholde den sjølpålagte restriksjonen om at det ikke avholdes NATO-øvelser øst
- 4217 for 24. lengdegrad.
- 4218 • Ikke ha utenlandske tropper permanent stasjonert på norsk jord i fredstid og minimere
- 4219 alliert tilstedeværelse i Norge i fredstid.
- 4220 • Si nei til norsk deltakelse i NATOs rakettskjold, og sikre at dette ikke blir undergravd
- 4221 av amerikansk tilstedeværelse.
- 4222 • Styrke Barentssamarbeidet og folk-til-folk-samarbeidet i Nord.
- 4223 • Styrke det alleuropeiske samarbeidet i OSSE og Europarådet.
- 4224 • Ikke tillate allierte reaktordrevne fartøyer å benytte norske sivile havneanlegg.
- 4225

4226 **Nordisk forsvars- og sikkerhetssamarbeid**

4227 SV ønsker et sterkere nordisk forsvars- og sikkerhetspolitisk samarbeid. Vi opplever en
 4228 økende stormaktsrivalisering i Nordens nærområder, og økende interesse for, og
 4229 konkurranse om, viktige naturressurser. Et sterkere nordisk samarbeid vil øke landenes
 4230 samlede forsvarsevne. Samtidig vil det i liten grad oppfattes som aggressivt mot andre
 4231 stater. Et økt nordisk samarbeid vil også gjøre Norge mindre avhengig av USAs
 4232 sikkerhetspolitiske interesser.

4233 SV vil:

- 4234 • Ta initiativ til en nordisk sikkerhetspolitisk solidaritetserklæring som forplikter de
- 4235 nordiske landa til å støtte hverandre i kriser.
- 4236 • Erklære Norden som atomvåpenfri sone i både fredstid og krig.
- 4237 • Igangsette en politisk prosess for økt samarbeid om produksjon av forsvarsmateriell,
- 4238 også avanserte våpensystemer som fly og maritime kapasiteter.

- 4239
- 4240
- 4241
- 4242
- 4243
- 4244
- 4245
- 4246
- Arbeide for felles nordisk deltagelse i internasjonale operasjoner. De nordiske landa bør utdype det militære samarbeidet sitt i utenlandsoperasjoner ved at styrker som sendes ut blir fellesnordiske og at man i større grad deler på kostnadene ved utenlandsoperasjoner.
 - Etablere et nordisk kompetansenettverk mot digitale angrep for å utveksle erfaringer og samkjøre de nasjonale innsatsene, samt å gi råd til nordiske land som er i ferd med å bygge opp kapasitet på feltet.

4247 **Et nasjonalt forsvar**

4248 En sjølstendig forsvarspolitik er nøkkelen til å sikre vår egen suverenitet og lavspenning i

4249 våre nærområder. SV ønsker et sterkt nasjonalt forsvar, med særlig vekt på kyst- og

4250 nordområdene, og med balanse mellom forsvarsgrenene. Innkjøp av kampfly og uvetteffektive

4251 effektiviseringskrav har bidratt til å svekke denne balansen. SV vil ha en styrket landmakt

4252 basert på fleksible enheter med tilstedeværelse i hele landet. Vi er avhengige av et sterkt

4253 sjøforsvar som både kan håndtere trusselsituasjoner, sørge for beredskap og hevde norsk

4254 suverenitet i en tid der havområdene våre i større grad blir en del av en farlig

4255 stormaktsrivalisering. Vi må øke både Kystvaktas og marinens seilingsdøgn i nord. SV vil

4256 styrke forsvaret på en nøktern og utgiftsbevisst måte, i tråd med de reelle forsvarspolitiske

4257 utfordringene Norge har. SV vil ikke binde Norge til et utgiftsmål satt av NATO, men vil til

4258 enhver tid gjøre egne vurderinger av behov som må møtes for å styrke Norges forsvarsevne.

4259 **DISSENS 31: Et mindretall bestående av Ahamath, Barstad, Ekeland, Grønland, Holmås**

4260 **Eidsvoll, Skaar og Øygard vil erstatte tittel og avsnittet over (linje 4247-4258) med tittel og**

4261 **avsnittet under (linje 4262-4268):**

4262 **Et defensivt forsvar**

4263 SV ønsker nedrustning og avspenning. Vi ønsker et folkeforsvar som gir bedre

4264 samfunnsberedskap og tilstedeværelse i hele landet. SV vil omprioritere ressurser for å

4265 styrke marinen, Kystvakta, overvåkning av grenseområder, Hæren, Heimevernet og kraftig

4266 redusere utgiftene til utenlandsoppdrag. Norges forsvarsutgifter per innbygger er allerede

4267 nest størst i NATO. SV vil redusere de totale bevilgningene til forsvaret for å frigjøre midler

4268 som kan brukes på andre gode, offentlige formål.

4269 I tillegg til de tradisjonelle forsvarsgrenene trengs en storstilt satsing på å sikre en robust digital

4270 infrastruktur. Norge skal ikke gå til dataangrep på andre land, men bruke solide ressurser på

4271 å styrke Nasjonal sikkerhetsmyndighet og Cyberforsvaret, og klargjøre ansvarsforholdene

4272 mellom disse.

4273 Som i andre deler av samfunnet har ABE-reformen og regjeringens kuttpolitikk skapt uro i

4274 Forsvaret. Det er derfor behov for å legge om måten vi tenker om effektivisering i

4275 forsvarssektoren, i tråd med forsvarsevnen og de overordnede sikkerhetspolitiske

4276 vurderingene.

4277 SV vil:

- 4278 • Sikre et sterkt nasjonalt forsvar. SV ønsker å erstatte et forsvar innrettet mot NATO-
 4279 operasjoner med et sterkt nasjonalt forsvar.
 4280 • Styrke Sjøforsvaret og ha flere seilingsdøgn i nord.
 4281 • Styrke Hæren og Heimevernet for å øke den norske forsvarsevnen.

4282

4283 **DISSENS 32: Et mindretall bestående av Ahamath, Barstad, Ekeland, Grønland, Holmås**
 4284 **Eidsvoll, Skaar og Øygard vil erstatte de tre kulepunktene over med kulepunktet under:**

- 4285 • Redusere utgiftene til forsvars- og militærapparatet.
 4286
 4287 • Sette ned en forsvarskommisjon om endringer i det sikkerhetspolitiske bildet, Norges
 4288 rolle og forsvarspolitiske endringer som konsekvens av dette.
 4289 • Selge kampfly som ikke trengs for å ivareta nasjonale forsvarsbehov.
 4290 • Stanse privatisering og outsourcing av viktige funksjoner i forsvarssektoren.
 4291 Funksjoner som allerede er anbudsutsatt, skal legges inn under offentlig drift og
 4292 kontroll.
 4293 • Satse på bekjempelse av nye trusler, gjennom god overvåking og etterretning, ved å
 4294 styrke kapasiteten til å motstå digitale angrep.
 4295 • Avvise alle forsøk på å innføre såkalt tilrettelagt innhenting eller andre former for
 4296 masseinnsamling og -lagring av norske kommunikasjonsdata ("digitalt grenseforsvar")
 4297 gjennom hemmelige tjenester.
 4298

4298

4299 **Fredspolitik**

4300 Skeivfordeling av makt og ressurser er sammen med stormakters strev etter kontroll over
 4301 andre blant de viktigste årsakene til krig og konflikt. Klimaendringer og knappe ressurser vil
 4302 forsterke spenningene i verden i årene som kommer. Global utjevning og kamp mot
 4303 klimaendringer er derfor avgjørende for å hindre krig og skape fred. Samtidig trengs det
 4304 internasjonale rettsregler som hindrer den sterkeste rett og fremmer fredelig konfliktløsning.

4305 Norge har de siste åra deltatt i flere katastrofale kriger. SV arbeider for at Norge skal bli en
 4306 fredsnasjon, og avstå fra krigføring mot andre land. Norge må søke å være en brobygger
 4307 heller enn å delta i opprustning og blokktenking. Norsk innsats i internasjonale væpnede
 4308 konflikter skal være sivil innsats og humanitær bistand, og deltakelse i fredsbevarende
 4309 operasjoner i FN-regi.

4310 SV vil:

- 4311 • Styrke norsk støtte til fred og forsoningsarbeid. SV vil arbeide for fredelig
 4312 konfliktløsning og respekt for internasjonal rett.
 4313 • Arbeide for at kvinner, barn og unge og sivilsamfunn deltar i fredsprosesser,
 4314 konfliktløsning og forebygging av konflikt.
 4315 • At eventuell norsk deltakelse i militære operasjoner må vurderes i hvert enkelt tilfelle.
 4316 Vilårene er at operasjonen har et FN-mandat og er under FN-ledelse.
 4317 • At alle forespørsler om militære operasjoner må behandles i åpent Storting og ikke i
 4318 en lukket komite slik som er praksis i dag.
 4319

4320 **Nedrustning og våpeneksport**

4321 Norge er en av verdens ledende eksportører av våpenteknologi og ammunisjon. Dette gir
 4322 Norge et særlig ansvar for å forbedre nasjonal kontroll av våpeneksport. Vi må sikre at
 4323 regelverket sikrer at norske våpen aldri kan bli brukt i strid med folkeretten og
 4324 menneskerettighetene.

4325 Atomvåpen vil føre til en enorm humanitær katastrofe hvis de blir brukt igjen, enten det er
 4326 resultat av en villet handling, en ulykke eller terror. SV vil fortsette å jobbe systematisk for
 4327 målet om en atomvåpenfri verden. Et avgjørende middel for å oppnå dette er FN-traktaten
 4328 som forbyr atomvåpen. En høy prioritet for SVs neste stortingsperiode vil være at Norge
 4329 signerer og ratifiserer denne traktaten, og bidrar til at flere land gjør det samme.

4330 Våpenindustrien står overfor et skremmende teknologisk kvantesprang der vi snart vil utvikle
 4331 autonome våpensystemer - såkalte drapsroboter. Dette er våpen som i kritiske situasjoner
 4332 kan velge ut og angripe mål uten meningsfull menneskelig kontroll. Internasjonalt jobbes det
 4333 for et forbud mot slike våpen, og SV vil jobbe for et slikt forbud.

4334 Internasjonal overvåkningsteknologi er også under kraftig utvikling. Nye
 4335 overvåkningsteknologier, som ansiktsgjenkjenning og annen type biometrisk overvåkning,
 4336 utfordrer retten til privatliv og en rekke andre menneskerettigheter. Vi ser også at autoritære
 4337 regimer bruker slik teknologi for å overvåke og forfølge menneskerettighetsforkjempere. SV
 4338 mener at man også bør føre eksportkontroll med overvåkningsteknologi.

4339 SV vil:

- 4340 • Stanse all eksport av våpen eller militært materiell til land som bryter
 4341 humanitærretten, begår grove menneskerettighetsbrudd og overgrep mot egen
 4342 befolkning.
- 4343 • Endre eksportkontrollregelverket slik at reglene for våpeneksport også gjelder for
 4344 norsk forsvarsindustris datterselskap i utlandet.
- 4345 • Styrke kontrollen med våpeneksporten. Kreve sluttbrukererklæring med
 4346 reeksportklausul fra alle land, inkludert til NATO-land. SV vil at det gjennomføres
 4347 stikkprøver på oppgitt sluttbrukerdokumentasjon og at avslag på våpeneksport til alle
 4348 land utenfor NATO offentliggjøres.
- 4349 • Nedsette et offentlig utvalg som skal gjennomgå kontrollregimet for eksport av
 4350 forsvarsmateriell med sikte på at hensyn til folkeretten og menneskerettighetene
 4351 ligger til grunn for alle eksporttillatelser.
- 4352 • Sidestille kravene til eksport av militært A- og B-materiell.
- 4353 • Sikre økt gjennomsiktighet og åpenhet om norsk eksport av militært utstyr og
 4354 flerbruksvarer, gjennom jevnlig rapportering til Stortinget om eksporten.
- 4355 • Arbeide for at flere stater ratifiserer FNs våpenhandelsavtale (Arms Trade Treaty –
 4356 ATT) og bistå med assistanse til andre staters implementering av avtalen der det er
 4357 ønskelig, samt støtte ATTs frivillige fond.
- 4358 • At Norge signerer og ratifiserer FN-traktaten som forbyr atomvåpen, og jobber for at
 4359 flere land gjør det samme.

- 4360
- 4361
- 4362
- 4363
- 4364
- 4365
- 4366
- 4367
- At Norge løfter fram de humanitære konsekvensene av atomvåpen i FN og andre internasjonale fora.
 - At Norge skal innta en lederrolle i det internasjonale arbeidet for en traktat som forbyr utvikling, overføring og bruk av dødelige autonome våpensystemer, såkalt drapsroboter.
 - Innføre eksportkontroll på nye typer overvåkningsteknologi, og jobbe for at disse teknologiene omfattes av internasjonale standarder for eksportkontroll.

4368 **Demokrati, menneskeretter og internasjonalt samarbeid**

4369 Både kampen mot miljøkrisa og koronapandemien viser hvor tett menneskeheten er knyttet
4370 sammen og hvor sårbare vi er om vi ikke samarbeider. For å bekjempe både disse og
4371 framtidige globale kriser trengs globalt samarbeid og internasjonal solidaritet mer enn noen
4372 gang. SV skal være en tydelig forsvarer av slikt internasjonalt samarbeid.

4373 **FN**

4374 FN er den eneste verdensomspennende organisasjonen med universell legitimitet. Norge
4375 skal være en sterk støttespiller for FN, og en konstruktiv kritiker når det trengs. Det globale
4376 samarbeidet er ikke bedre enn det medlemslandene ønsker at det skal være.

4377 SV vil:

- 4378
- 4379
- 4380
- 4381
- 4382
- 4383
- 4384
- 4385
- 4386
- 4387
- 4388
- 4389
- 4390
- Begrense stormaktenes hegemoni i FN. Veto i Sikkerhetsrådet skal kunne overprøves med 14 stemmer mot.
 - At Norge arbeider for å endre sammensetningen i FNs sikkerhetsråd slik at den bedre avspeiler verdens befolkningssammensetning, og at Generalforsamlingen tillegges større myndighet.
 - At Norge som medlem av FNs sikkerhetsråd fra 2021 til 2022 skal være en tydelig stemme for folkeretten og menneskerettene.
 - At Norge tar initiativ til å styrke ILOs arbeid for å fremme og iverksette internasjonale arbeidsstandarder og grunnleggende arbeidstakerrettigheter i tråd med ILOs kjernekonvensjoner. Norske bidrag til dette arbeidet må økes.
 - Øke kjernestøtten til FNs organisasjoner og fond og styrke arbeidet for at tungrodde og byråkratiske systemer i organisasjonen effektiviseres.

4391 **Norges forhold til EU**

4392 SV vil forsvare norsk demokrati og nasjonal sjølråderett. SV ønsker samtidig et sterkt og
4393 nært samarbeid med europeiske land som beskytter freden, sikrer økonomisk og sosial
4394 trygghet for alle, ivaretar miljø og klima, og som bidrar til internasjonal fred og solidaritet. Vi
4395 mener at det europeiske samarbeidet skal være demokratisk. Alle beslutninger må tas så
4396 nært folk som mulig og alle innbyggere må gis mulighet til å ha innflytelse over sin egen
4397 hverdag. EU er ikke et samarbeid mellom likeverdige stater, men en overstatlig økonomisk
4398 og politisk union, der stadig mer makt flyttes til overstatlige organer utenfor demokratisk
4399 kontroll. Derfor sier SV nei til norsk medlemskap i Den europeiske unionen (EU) og vil si opp
4400 EØS-avtalen.

4401 SV mener at EØS-avtalen bør erstattes med en bred handels- og samarbeidsavtale med EU,
 4402 som sikrer både gode handelsbetingelser og grunnleggende demokratisk påvirkning og
 4403 kontroll.

4404 Så lenge EØS-avtalen består, må reservasjonsretten tas aktivt i bruk av norske myndigheter.
 4405 Særlig viktig er det å hindre at EU-domstolens mange kjennelser om avregulering av
 4406 arbeidsmarkedet får effekt i Norge.

4407 SV vil:

- 4408 • At Norge fortsatt ikke skal være medlem av EU.
- 4409 • Ivareta sjølråderetten. SV vil bevare kravet om ¾ flertall på Stortinget for å avgi
 4410 suverenitet.
- 4411 • Ha en offentlig utredning som viser hvilke alternativer vi har til dagens EØS-avtale, og
 4412 som samtidig vil sikre en full og forutsigbar markedsadgang til Europa.
- 4413 • Utrede og iverksette en ny avtale med EU som erstatning for dagens EØS-avtale,
 4414 som sikrer gode handelsbetingelser, faglige rettigheter, demokratisk kontroll, miljø- og
 4415 klimahensyn og som bidrar til økonomisk og sosial utjevning.
- 4416 • At Norge aktivt bidrar i arbeidet med å finne felles europeiske og gjensidig
 4417 forpliktende løsninger på utfordringer som deles av hele Europa. Dette gjelder for
 4418 eksempel innen klima og miljø, flyktningsspørsmål, sikkerhet og energi.
- 4419 • Forhandle med Storbritannia om hvordan samarbeidet med Norge kan styrkes etter
 4420 Brexit.
- 4421 • Utrede hvordan europeiske samarbeid som Norge allerede er medlem av kan utvikles
 4422 og styrkes.
- 4423 • Arbeide imot at Norge trekkes stadig dypere inn i EUs forsvarspolitiske samarbeid.
- 4424 • Kreve en offentlig evaluering av Schengen-avtalens konsekvenser.
- 4425 • Ikke gi etter for krav fra EUs kontrollorgan ESA som gjør det vanskeligere å motvirke
 4426 sosial dumping, privatisering eller svekking av velferden.
- 4427 • Ikke innlemme regelverk i EØS som innebærer avståelse av suverenitet direkte eller
 4428 indirekte til institusjoner Norge ikke er medlem av, som EUs overnasjonale byråer.
- 4429

4430 **Nordisk samarbeid**

4431 Samarbeidet mellom landa i Norden har historisk vært tett og landa har mange ulike og felles
 4432 utfordringer. Et mer integrert Norden kan være en fordel for regionen og det gjør at Norden
 4433 også kan styrke sin innflytelse som en progressiv kraft i verden. Med å tenke helhetlig i
 4434 Norden kan vi styrke det gode samarbeidet og binde regionen tettere sammen.

4435 SV vil:

- 4436 • Etablere en felles nordisk transportplan med fokus på miljøvennlig infrastruktur.
- 4437 • Styrke språkfelleskapet i Norden gjennom et felles nordisk språkarbeid.
- 4438 • Arbeide for å redusere grensehindre i Norden.
- 4439 • Etablere en effektiv felles nordisk kriseberedskap som på kort varsel og uten
 4440 grensehindre og tvil om roller og ansvar kan stå til rådighet og bistå landa ved større
 4441 kriser.

- 4442 • Videreutvikle en felles nordisk digital eID-løsning for å gjøre det enklere å bruke bank
 4443 eller offentlige tjenester på tvers av grensene.
 4444

4445 **Demokrati og menneskeretter**

4446 Fordeling av økonomiske goder og fordeling av politisk makt henger nøye sammen. En rekke
 4447 land i verden har de seneste årene gått i en autoritær retning. Dette er en utvikling som SV
 4448 vil motarbeide.

4449 SV vil at Norge skal være en tydelig stemme for bærekraftsmålene og menneskerettighetene
 4450 i all internasjonal kontakt. Norske økonomiske interesser aldri skal stå i veien for kritikk av
 4451 menneskerettighetsbrudd og støtte til kampen for demokrati.

4452 Utenriks- og utviklingspolitikken skal støtte opp om levende demokratier og sterke
 4453 sivilsamfunn. SV vil gi politisk og økonomisk støtte til fagbevegelser, demokratibevegelser og
 4454 sosiale bevegelser. Skal den globale ulikheten snus, må vanlige folk og arbeidere få sterkere
 4455 vern og rettigheter, og fagforeningsarbeid må styrkes. Utviklingspolitikken må også rette
 4456 innsats inn mot diskriminerte og undertrykte samfunnsgrupper, gjennom å sørge for at
 4457 sivilsamfunnsstøtten er bred og inkluderende.

4458 Det er uakseptabelt at selskaper slipper unna å ta ansvar for å fremme
 4459 menneskerettighetene. SV mener at Norge må få en menneskerettighetslov for næringslivet,
 4460 som holder norske selskaper ansvarlige for brudd på menneske- og arbeidstakerrettigheter.
 4461 SV vil også at det skal lages en ny internasjonal avtale om dette.

4462 SV vil at Norge tar en lederrolle i å bekjempe okkupasjon og undertrykking, uansett hvor det
 4463 forekommer i verden. SV støtter palestinernes kamp mot israelsk okkupasjon og
 4464 undertrykkelse, kurdernes rett til frihet og selvstyre, og Vest-Saharas krav om en
 4465 folkeavstemning om sitt eget lands uavhengighet.

4466 SV vil:

- 4467 • Beskytte menneskerettighetene. SV vil overholde Norges forpliktelser overfor
 4468 internasjonale konvensjoner, og avvise forsøk på å svekke menneskerettighetene
 4469 som universelle og udelelige rettigheter for alle.
- 4470 • Styrke beskyttelsen av menneskerettsforkjempere og miljøaktivister, både i FN og i
 4471 bilateralt samarbeid.
- 4472 • Øke støtten til sivilsamfunnsorganisasjoner og -aktører.
- 4473 • Støtte etableringen av en fribyordning for menneskerettsforkjempere.
- 4474 • At Norge prioriterer utviklingssamarbeid som har som målsetting å styrke arbeideres
 4475 faglige rettigheter.
- 4476 • At støtte til kvinners likestilling og rettigheter skal være en prioritet for Norge i våre
 4477 internasjonale engasjement, og en integrert del av norske bilaterale og internasjonale
 4478 samarbeid. Særlig støtten til seksuelle og reproduktive rettigheter er under press.
- 4479 • At FNs resolusjoner om kvinners rettigheter i og etter krig og konflikt, og om
 4480 seksualisert vold som våpen i krig og konflikt, blir fulgt opp og satt i verk.

- 4481 • At FNs resolusjon om ungdom, fred og sikkerhet blir fulgt opp og satt i verk, og at
- 4482 barn og unges rett til å delta og bli hørt i fredsprosesser og fredsbygging blir styrket.
- 4483 • At Norge skal ratifisere den tredje tilleggsprotokollen til Barnekonvensjonen, som gir
- 4484 barn rett til å fremme individuelle klager til FNs barnekomité.
- 4485 • At Norge er en tydelig aktør internasjonalt for å beskytte og bevare urfolks og andre
- 4486 minoriteters rettigheter. Prioritere innsats for urfolk og støtte til urfolks egne
- 4487 organisasjoner.
- 4488 • At Norge skal være en pådriver for menneskerettighetene til personer med
- 4489 funksjonsvariasjon, særlig gjennom støtte til funksjonshemmedes eget
- 4490 rettighetsarbeid.
- 4491 • At Norge tar initiativ til et internasjonalt forbud mot dødsstraff.
- 4492 • Arbeide for at alle norske selskaper, inkludert statlige selskaper, opptrer i tråd med
- 4493 FNs prinsipper om næringsliv og menneskerettigheter.
- 4494 • Innføre en menneskerettighetslov for næringslivet som dekker alle
- 4495 menneskerettigheter og miljøkrav, og gir forbrukere og organisasjoner rett til
- 4496 informasjon om produksjonsforhold.
- 4497 • At Norge anerkjenner Palestina som stat. Okkupasjonen av palestinske områder og
- 4498 blokaden av Gaza må opphøre, og de ulovlige bosettingene på Vestbredden må
- 4499 tilbakeføres til palestinerne.
- 4500 • At norske myndigheter skal utarbeide en skriftlig anbefaling til norsk næringsliv som
- 4501 fraråder økonomisk samkvem som støtter opp om ulovlig bosettingsvirksomhet og
- 4502 andre folkeretts- og menneskerettighetsbrudd i de okkuperte palestinske områdene.
- 4503 Import av produkter fra folkerettsstridige israelske bosetterkolonier bør forbys.
- 4504 • Støtte opp om ulike former for boikott, deinvestering og sanksjoner, i Norge og
- 4505 internasjonalt, som virkemiddel for å få Israel til å respektere folkeretten.
- 4506 • At Norge skal kreve at det gjennomføres en folkeavstemning om Vest-Saharas
- 4507 uavhengighet.
- 4508 • At Norge viderefører sitt lange freds- og demokratiengasjement og styrker det
- 4509 langsiktige utviklingsarbeidet i Latin-Amerika.
- 4510 • Føre en utenrikspolitikk for å støtte kurdernes engasjement for frihet, selvstyre og
- 4511 menneskerettigheter i alle delene av Kurdistan.
- 4512

4513 **Flyktning- og asylpolitikk**

4514 Norge må stå i front for å fremme et internasjonalt samarbeid som møter de humanitære
 4515 behovene, fremmer asylretten og motvirker de grunnleggende årsakene til at folk blir drevet
 4516 på flukt. Vi må støtte felleseuropeiske initiativ for å avlaste land som opplever høye
 4517 ankomster av asylsøkere, og bidra til et solidarisk, forpliktende og permanent kvotesystem i
 4518 Europa, som ivaretar asylsøkeres rettssikkerhet og grunnleggende rettigheter.

4519 Norge skal føre en solidarisk, rettferdig og raus asyl- og flyktningpolitikk, som følger FNs
 4520 anbefalinger. De som kommer til Norge og søker om asyl skal få en human, rettssikker,
 4521 individuell og rask behandling av søknaden sin. Det skal ikke åpnes for å sende asylsøkere
 4522 som har søkt om beskyttelse i Norge til tredje land utenfor EU for behandling av

4523 asylsøknaden. De som ikke har krav på beskyttelse, skal returneres raskt, på en så verdig
4524 måte som mulig.

4525 SV vil:

- 4526 • Sikre asylretten. Norsk flyktning- og asylpolitikk skal være forankret i sentrale
4527 internasjonale konvensjoner og rammeverk, som flyktningkonvensjonen,
4528 menneskerettighetene og internasjonal humanitærrett. Norge skal føre en asylpraksis
4529 som er i tråd med anbefalinger fra FNs høykommissær for flyktninger.
- 4530 • Gjeninnføre rimelighetsvilkåret i internflukt vurderingen i asylsaker.
- 4531 • Øke antall kvoteflyktninger Norge tar imot. Det skal legges sterk vekt på FNs
4532 høykommissær for flyktnings anbefalinger når det gjelder antall og kriterier for
4533 utvelgelse.
- 4534 • At Norge skal arbeide for å utvikle ordninger som sikrer beskyttelse av mennesker
4535 som fordrives av klimaendringer.
- 4536 • Erstatte Dublin-avtalen med et felles europeisk asyl- og kvotesystem med
4537 forpliktende ansvarsfordeling, som skal fungere parallelt med FNs høykommissær for
4538 flyktnings kvotesystem. Fram til vi har fått på plass et rettferdig, europeisk
4539 fordelingsystem, ønsker SV at Norge skal være med på å ta imot asylsøkere fra land
4540 som Italia og Hellas.
- 4541 • Ikke returnere asylsøkere til land i Europa som opplever høye ankomster av
4542 asylsøkere, men benytte unntaksklausulen i Dublin-avtalen til å behandle
4543 asylsøknadene i Norge.
- 4544 • Arbeide for at Norge skal ratifisere FNs konvensjon om migranternes rettigheter.
- 4545 • Innføre topartsprosess i Utlendingsnemnda (UNE)
- 4546 • Gjøre familiegjenforening for flyktninger enklere og billigere. Det skal ikke stilles
4547 underholds krav i familiegjenforeningssaker for personer med beskyttelsesstatus og
4548 søknadsgebyret i disse sakene skal fjernes.
- 4549 • Stoppe dagens praksis for opphør av flyktningstatus.
- 4550 • Innføre foreldelsesfrist for tilbakekall av statsborgerskap.
- 4551 • Innføre alternative reaksjoner til utvisning.
- 4552 • Ivareta rettighetene til statsløse. Innføre en definisjon av statsløshet i lovverket, en
4553 statsløshetsprosedyre og eget oppholdsgrunnlag for statsløse.
- 4554 • Ha en uavhengig gjennomgang av hvordan utlendingsmyndighetene vurderer
4555 sikkerheten i land som Norge tvangsreturnerer asylsøkere til.
- 4556 • Innføre en amnestiordning for mennesker som har oppholdt seg i Norge i over 10 år.
- 4557 • Sikre at hensynet til barnets beste skal ha større vekt i alle saker som angår barn, og
4558 skal veie tyngre enn innvandringsregulerende hensyn.
- 4559 • Fjerne ordningen med å gi begrensede tillatelser til enslige mindreårige asylsøkere.
4560 Dersom barn ikke har omsorgspersoner så har de krav på beskyttelse og skal få
4561 opphold.
- 4562

4563 **Rettelse til landsstyrets forslag:**

4564 Ved en feil ble et kulepunkt ikke lagt til etter landsstyrets behandling. For å beholde de
4565 utsendte linjenumrene legges forslaget derfor her. Følgende kulepunkt skulle vært lagt til på
4566 linje 3159:

4567

- 4568 • Utarbeide ambisiøse planretningslinjer for hyttebygging for å redusere det økende
4569 presset på sårbar natur, truede og sårbare arter og inngrepsfrie naturområder.

4570